סיכום גמרא
רש"י ותוס'
מבחני לדעת
בסוף הגליון

תמצית הש"ס

סיכומי גפ"ת קצרים וברורים ללומדי הדף היומי

מחולק חינם
לזיכוי הרבים

גליון 94 | יבמות ע"ח. – ק"ז: | סיון ה'תשפ"ב

מצרי ואדומי

כתיב "לא תתעב אדומי כי אחיך הוא, לא תתעב מצרי כי גר היית בארצו, בנים אשר יולדו להם דור שלישי יבוא להם בקהל ד' ". הגמרא להלן מביאה מחלוקת האם מצרית ואדומית מותרות מיד או שגם הם מותרות רק לאחר ג' דורות, ומבארת עוד פרטים באיסור מצרי ואדומי.

התירם לאחר ג' דורות- מצרי ואדומי אינם אסורים אלא עד ג' דורות, בין זכרים בין נקבות. ולר"ש נקבות מותרות מיד, ק"ו מעמוני ומואבי. אמרו לו חכמים אם הלכה נקבל, ואם זה ק"ו יש תשובה, דלומדים מעריות שאינם אסורות אלא עד ג' דורות שבת בתו אסורה לו והוא בכלל, ואפי' נקבות אסורות. ואם תאמר מה לעריות שכן חיובם כרת, חלל דחייבי עשה כגון כה"ג שנשא אנוסה ומפותה שהיא עליו בעשה ד"בתולה יקח", ואין היא זונה דאין הלכה כרבי אלעזר דפנוי הבא על הפנויה עשאה זונה, **לראב"י** דס"ל שהולד חלל **יוכיח**, שגם היכא שאין כרת הולד חלל והבת אסורה כבן. מה לחלל שכן יצירתו בעבירה, ערעיות יוכיחו. (ואין לומר ממזר יוכיח, דאיכא למיפרך מה להצד השוה שבהם שכן יש בהם צד כרת דאף ממזר יש כרת ביצירתו. והקשו התוס' (ד"ה שכן) שהרי לריו"ח יש ממזר מעכו"ם ועבד הבא על בת ישראל, ועוד דמה להצד השוה שבהם שכן לאו). אמר להם לא כי אפי' על הק"ו אין תשובה, **דלא ס"ל כראב"י**, ומחייבי לאוין ליכא למילף, דאיכא למיפרך מה למצרי ואדומי שכן עשה, (והקשו תוס' (ד"ה מחלל) שהרי בחלל דחייבי עשה איכא לאו דחללה, וכתבו דשמא חללה הבאה מחייבי עשה אין אליה אלא עשה), **וגם לסוברים כראב"י** מ"מ הלכה אני אומר ואין הכונה להלכה למשה מסיני, דא"כ למה ר"י חולק, אלא שכך קיבל מרבותיו. (תוד"ה הלכה). ומקרא מסייעני דכתיב "בנים אשר יולדו להם וכו' ".

רבי יהודה אוסר נקבות במצרי ואדומי, דכתיב "אשר יולדו" -הכתוב תלאן בלידה, ד"נולדים" משמע גם נקבות, או שהם תלויות ביולדת שאם היא ראשונה הבן שני, ואם הנקבות מותרות למאי תלאן בלידה.

ע"ח. שיטת רבי יהודה שקהל גרים איקרי קהל, ואמר רבי יוחנן שבהכרח שרבי יהודה לומד לאסור נקבות מ"אשר יולדו", דאל"כ כיון שהם אסורים גם בגרים איך יהיה מצרי שלישי, ואין לומר שישא שתוקית, דשתוקין לא שכיחי, ואין לומר שישא נתינה, דס"ל הכא דבתר דידה שדינן ליה. (תוד"ה מצרי). ואין לומר שכוונת התורה להתיר היכא דעבר ונשא בת ישראל או גיורת, דאין דרך התורה לכתוב מה הדין כשעבר עבירה מפני שזה לא שכיח, (אא"כ באה התורה ללמד איסור כמו גבי ממזר, ומה שהתורה כתבה שמחזיר גרושתו "תועבה היא" באה התורה לומר שהיא תועבה, ואגב זה לומדים שבניה מותרים).

בנים אשר יולדו להם דור שלישי יבוא להם בקהל ד'- כתיב "דורות" ללמד שהדור השלישי מותר ולא הבן השלישי, וכתיב "בנים" ללמד שהאיסור הוא לא רק בעומדים על הר סיני, וכתיב "להם" ללמד שמנין הג' דורות מתחיל מהגר הראשון -הוא ראשון בנו שני ובן בנו מותר, וכתיב עוד פעם "להם" ללמד שאם רק האב או האם מצרים הולכים אחרי הפסול, (וכן גבי ממזר מדכתיב "לו", וקמ"ל שאף שנולד מטיפה כשרה הולכים אחר הפסול שביניהם, והכא קמ"ל שאף שהדור השלישי מותר הולכים אחר הפסול שביניהם), וכתיב "אשר יולדו" ללמד שבן מצרית שנולד אחר הגירות הוא מצרי שני.

חדש- ניתן להוריד את גליונות סיכומי תמצית ומבחני לדעת בכל עמדות קול הלשון. נכנסים לחיפוש רבנים, כותבים מערכת 'שבתי', נכנסים לתיקית הורדת ספרים וגליונות, ומוציאים מתיקית תמצית ולדעת.

לרבה בר בר חנה בשם ריו"ח **מצרי שני שנשא מצרית ראשונה** בנה שלישי, דבתר דידיה שדינן, ומ"מ ממזר שנשא שפחה בנה עבד, ואם שחררו הרי הוא בן חורין כשר, ולא אזלינן בתר דידיה, דאמר קרא "האשה וילדיה תהיה לאדוניה", לרב דימי בשם ריו"ח מצרי שני שנשא מצרית ראשונה בנה שני, ואף אי נימא שלריו"ח עובר לאו ירך אמו, מ"מ הא כתיב "אשר יולדו" הכתוב תלאו בלידה.

הפריש חטאת מעוברת וילדה, רצה מתכפר בה והולד ירעה, רצה מתכפר בולדה והיא תרעה, **דעובר לאו ירך אמו**, והוי כמפריש ב' חטאות לאחריות שאם תאבד אחת יתכפר בשניה, שמתכפר באחת מהם, והשניה תרעה, (דאי עובר ירך אמו הרי ולד חטאת למיתה אזיל).

נכרית מעוברת שנתגיירה בנה א"צ טבילה לשם גירות, דמועילה לו טבילת האם, אף אם עובר לאו ירך אמו, דעובר היינו רביתיה ולאו חציצה היא, ולכן אע"פ שחציצה בכולו הוי חציצה אף באינו מקפיד והכא הרי כולו מכוסה, מ"מ הוי טבילה. (וברובו אינה חציצה אלא במקפיד, ואף שאסור מדרבנן אף באינו מקפיד, הכא אוקמוה אדאורייתא). וכתבו התוס' (ד"ה רובו) שמיעוט המקפיד אינו חוצץ אפי' בגופו, ולא רק בשערו כשיטת רש"י בסוכה.

ע"ח: באומות הלך אחר הזכר, ועל כן אם אחד משאר אומות נשא כנענית מותר לקנות את הולד לעבד, דכתיב "וגם מבני התושבים הגרים עמכם מהם תקנו", ואם האבא כנעני מז' אומות דכתיב בהו "לא תחיה כל נשמה" אסור, דכתיב "אשר הולידו בארצכם" מן הנולדים בארצכם ולא מן הגרים בארצכם ודרך אשה להשאר במקומה ודרך האיש לגלות, ואם **נתגיירו הלך אחר הפגום שבשניהם**, והיינו עמוני ואסור שנשא מצרית, שאם נולד זכר הרי היא עמוני ואסור לעולם, ואם נולדה נקיבה הרי היא מצרית ואסורה.

האם ממזר אסור לעולם- לתנא דמתני' בין ממזר בין ממזרת אסורים איסור עולם, דס"ל דאמרינן דון מינה ואוקי **באתרה**, שאין לומדים בגז"ש אלא את הנצרך ללמוד, ולכן לא לומדים מעמוני אלא שאיסורו איסור עולם, (דבממזר לא כתיב "עד עולם"), וכיון דבעשרה דורות ממזרת אסורה, דממזר היינו מום זר, לא לומדים להתיר ממזרת לאחר י' דורות. ור"ל אמר שממזרת מותרת לאחר עשרה דורות, דיליף "עשירי עשירי" מעמוני שאיסורם איסור עולם, וממילא לומדים ג"כ שנקבות מותרות, ומ"מ אין הנקבות מותרות מיד כמו בעמוני, דלא יליף גז"ש אלא מעשירי ואילך דעד דור עשירי א"צ ללמוד מעמוני, והיינו כמ"ד דון מינה ומינה שלומדים בגז"ש את כל פרטי הדין. ר"א אמר מי יתן לי דור שלישי ואטהרנו, דקסבר שממזר אינו חי כדי שלא יטמעו בדורתיו כשרים, (ולענין דינא ס"ל שממזרת מותרת אחרי י' דורות. תוד"ה מי). ורב יהודה אמר שממזר הידוע בבירור חי מפני שאין חשש שיטמעו בו, ושאינו ידוע כלל אינו חי אפי' הוא, שמא ישא כשרה, והספק חי עד ג' דורות דאח"כ נשכח הדבר כיון שאינו ברור האיסור.

ניתן להשיג את גליונות סיכומי תמצית החודשיים על הדף היומי, משנה ברורה (לפי סדר הדף היומי בהלכה), ספרי מוסר (לפי סדר מבחני דרשו), חפץ חיים ואהבת חסד (לפי סדר הלימוד היומי), וכן את מבחני "לדעת" (דף היומי, משנה ברורה, חפץ חיים, ואהבת חסד), בנקודות ההפצה.

כמו כן ניתן לקבלם במייל 7692282@gmail.com.

וכן ניתן לקבלם בפקס בטלפון 0799-414144.

פינת הריבית

נערך ע"י גמ"ח 'אושר בכבוד'

ת"ר אם בחקותי תלכו, אין אם אלא לשון תחנונים וכן הוא אומר לו עמי שומע לי (ע"ז ה.), וברש"י שהקב"ה מתחנן שישמרו את התורה, לו עמי היינו תחינה, עכ"ל.

ויש להתפעל טובא מלשון חכמים זו דלא אשכחן עוד כוותה שתיאמר ביחס להקב"ה. וכידוע פסוקים אלו מדברים בעמלות התורה [סיפא דקרא ד'לו עמי' הוא 'ישראל בדרכי יהלכו' דומיא ד'בחקותי תלכו'], וכיון שכן יש להתבונן מדוע נתייחדה לשון תחנונים בפרט כלפי העמל בתורה.

כתיב בחדש השלישי לצאת בנ"י מארץ מצרים ביום הזה באו מדבר סיני. הנה על אף שלא מצינו ענין אחר שעשו ביום זה מלבד עצם ביאתם בכ"ז ציין הכתוב את זמן ביאתם.

וחזינן בזה חשיבותה ורוממותה של ההתכוננות לקבלת התורה, והיינו באשר התורה מתקבלת אל עצם היישות של מקבלי התורה ומתאחדת עמם, ישראל ואורייתא חד (נפה"ח ש"ד פי"א), על כן ודאי מתקבלת כפי הכנת כלי קיבולם.

עד כדי כך מתאחדת עמם שסברת הצדיקים תורה היא והקב"ה מתנהג על פיה (שיטמ"ק ב"ק נ. בשם הראב"ד), וכידוע מתנורו של עכנאי שיצתה בת קול כר"א שמטהר ועמד ר' יהושע על רגליו ואמר לא בשמים היא ואמר הקב"ה נצחוני בני נצחוני (ב"מ נט), וגבי ספק קדמה בהרת לשער לבן דהקב"ה אמר טהור וכולהו מתיבתא דרקיעא אמרו טמא, וכי הוה קא ניחא נפשיה דרבה אמר טהור, והרמב"ם (צרעת ב ט) פסק טמא, ובכס"מ דשעת יציאת נשמה הוי בכלל לא בשמים היא.

אולם אין חיבור אל התורה אלא ע"י העמל בה, שע"י שיגע בה נעשה תלמידו של הקב"ה (שמו"ר לח ג) ובתחילה נקראת על שמו של הקב"ה ולבסוף נקראת על שמו (ע"ז יט). ברם הלא הנפש נקראת רצון כדפרש"י עה"פ אם יש את נפשכם (בראשית כג ח) אם יש את רצונכם, ואין חיבור לנפש אלא לדבר שהיא רוצה בו, וממילא החיבור הנרצה לא יבא בשום אופן ע"י עמל כפוי אלא דוקא ע"י עמל מתוך רצון, דוקא אם תחילה בתורת ה' חפצו אז לבסוף נעשית תורתו, שנחקקת בו ונעשית עצם מעצמיו ונקראת על שמו.

מעתה מבואר דבדוקא פונה הקב"ה לעמו באהבה בלשון תחנונים שיעמלו בתורה להתאחד עימה, שיבינו שבאמת אין להם בעולמם אלא תורה, שהעולם לא נברא אלא בשביל ישראל ובשביל התורה, ואם יקבלו ישראל את התורה מוטב ואם לאו אחזיר את העולם לתוהו ובוהו. לו עמי שומע לי, אין לנו אלא להקשיב לתחנוני בוראנו שהעמל לטוב לנו הוא, 'שענינה הוא היותר יקר ומעולה מכל מה שאפשר שיימצא בנמצאים' (דרך ה' ד ב), ונתעורר להתמסר אליה מאהבה, שאין לומד את התורה שבע"פ אלא מי שאוהב הקב"ה בכל לבו ובכל נפשו ובכל מאודו (תנחומא פר' נח).

המשך בעמוד הבא

גמ"ח אושר בכבוד (ח.פ.)
אושר בכבוד
חושבים עתיד כהלכה
בעידודם ובברכתם של מרנן ורבנן גדולי ישראל שליט"א
לקבלת שטר זכרון דברים המהודר ללא חשש ריבית:
info@osher-b.org | www.osher-b.org
להצטרפות: 073-3678617

פינת הריבית נערך ע"י גמ"ח 'אושר בכבוד'

והנה אהא דכתיב 'ביום הזה באו מדבר סיני' איתא ברש"י 'לא היה צריך לכתוב אלא ביום ההוא, מהו ביום הזה, שיהיו דברי תורה חדשים עליך כאלו היום נתנו'. והרי לן חידוש, שאם בעלמא קי"ל גבי דברי תורה בכל יום יהיו בעיניך כחדשים, הרי שכאן נתחדש שההתכוננות גופה לקבלת התורה צריכה להיות בהתחדשות תמידית, 'שעיקר הוא החשק החדש והתשוקה חדשה בכל יום להתחדשות דברי תורה' (פרי צדיק פר' יתרו), ובשימת דגש שבאו למדבר - 'וזה שלמדו מכאן שהביאה למדבר סיני היה בחשק גדול ובהפקרות ופרישות מכל חמדות עולם הזה' (שם).

ומתוך העסק הקדוש בהכנה ל'יום חתונתו זה מ"ת' (תענית כו:), בנותן ענין להמשיך כדרכנו בעסק ההכנה לחתונות הפרטיות בקרבנו להיות בעירנות תמידית שהכל יהיה כדין וכהלכה.

הנה כבר מן המפורסמות הוא לקוראינו הצורך שעל המצטרפים לגמ"ח עזר נישואין לשים לבם לגדר התחייבותם ב'תנאים', בכדי שתהיה באופן שאין חשש הערמת ריבית בקבלת הזוג את ההלואה ששילם עליה האב ריבית, באשר אם הזוג יפרוס עקב כך את תשלום חוב האב נמצא שהאב מקבל בעקיפין הלואה ששילם עליה ריבית ויש אוסרים זאת [בינת אדם ג, ויתכן שהיא היא טענת הב"י סי' קס שדחה מההלכה את המובא מתשו' רש"י להתיר הלואה בריבית ע"י שליח, אם כי הרמ"א שם סט"ז הביאה].

ולזאת יש לסדר שההתחייבות מראש - הן עבור הוצאות החתונה והן עבור דירה, תהיה לשלם את הסכום המסוכם בתשלומים כפי התשלומים שיצטרכו הזוג לשלם לגמ"ח, דכיון שאין התחייבות לשלם בבת אחת אין כאן פריסת חוב האב ע"י הזוג [ודמיא לנדונית חתנים קעז טו], וכבר זכינו בס"ד להפיץ בקרב בני התורה נוסח שטר זכרון דברים המהודר הקובע את ההתחייבות באופן הנ"ל.

ברם רבים התעוררו שכ"ז מהני כלפי הוצאות החתונה שישולמו אחרי קבלת ההלואה ע"י הזוג, שאז הזוג הוא זה שישלם הוצאות אלו מכספי ההלואה, והאב יקיים התחייבותו לשלם להם את התשלומים שמשלמים לגמ"ח כנ"ל.

אולם מאחר ובד"כ עיקר ההלואה נלקחת עבור דירה מצוי שמשתהים בהגשת בקשת ההלואה עד לרכישת הדירה, באופן שבשעת קבלת ההלואה ע"י הזוג כבר שילם האב את התחייבותו להוצאות החתונה מהלואה אחרת קיצרת טווח, על דעת שכאשר יקבל הזוג את ההלואה ארוכת הטווח יפרע מחלקה את ההלואה קיצרת הטווח, ושוב נמצא שהאב לווה בעקיפין את ההלואה ששילם עליה ריבית.

העצה הנראית לפתרון טענה זו היא לקבוע מראש שכל התשלומים שישלם האב כחלק מקיום התחייבותו - טרם קבלת ההלואה ע"י הזוג - יהוו הלואה לזוג [ונמצא שהזוג עצמו משלם את אותן הוצאות], וממילא העברת חלק מההלואה ארוכת הטווח שיקבל הזוג לאחר מכן עבור פרעון ההלואה קיצרת הטווח לא תהווה הלואה לאב אלא פרעון ההלואה שלוה הזוג מהאב.

ויל"ע אם לצורך כך די בהצהרה בזמן ההתחייבות בין הצדדים שכל הוצאות שיוציאו עבור קיום ההתחייבות יהיו קודם כל מהלואות הגמ"ח שהזוג אמור לקבל, כך שברור שכל הכספים שיוציא האב קודם לכן הם הלואה לזוג עד שתתקבל הלואת הגמ"ח, או שאין אפשרות שהזוג ייעשה לווה בלא ידיעתו, והנכון הוא שכל אב יסכם במפורש עם בנו/ביתו שהתשלומים עבור החתונה קודם קבלת ההלואה מהווים הלואה עבורם, וצ"ע.

גמ"ח אושר בכבוד (ק"ל)
אושר בכבוד
חושבים עתיד כהלכה
בעידודם וברכתם של מרנן ורבנן גדולי ישראל שליט"א
לקבלת שטר זכרון דברים המהודר ללא חשש ריבית:
info@osher-b.org | www.osher-b.org
להצטרפות: 073-3678617

נתינים

הנתינים והיינו הגבעונים היו מז' אמות שנאמר עליהם "לא תחיה כל נשמה", ובימי יהושע הם נתגיירו בערמה כאילו באו מארץ רחוקה, ויהושע כרת עימם ברית ונשבעו להם שלא יהרגום, וכשגילו שהם מז' אמות נתנום חוטבי עצים ושואבי מים, וכן אסרום לבוא בקהל. ולהלן יבואר מתי ומאיזה טעם הם נאסרו לבוא בקהל.

איסורם איסור עולם בין זכרים ובין נקבות.

מתי נאסרו הנתינים- הנתינים הם הגבעונים שנתגיירו בערמה בימי יהושע, ונתנם יהושע שיהיו עבדים חוטבי עצים ושואבי מים, ונאסרו ע"י משה לאותו דור -חוטבי עצים שהיו בימיו, (ואסורים משום "לא יהיה קדש". תוד"ה ונתינים), ויהושע אסרם כל זמן שבית המקדש קיים דכתיב "לא יכרת מכם", וכתיב "למזבח ד' ", ודוד אסרם אף בזמן שאין בית המקדש קיים. לרש"י דוד גזר שיהיו אסורים בחתנות, וכתבו התוס' (שם) די"ל שלא גזרו עליהם עבדות, וממילא אין בהם איסור "לא יהיה קדש", וכן לענין קנס הבא על הנתינה יש לה קנס, אע"פ שהבא על השפחה אין לה קנס, והיינו אפי' בשפחה משומרת שלא נבעלה, ולכן חרורי מותרים בנתיני אע"פ שאסורים בשפחה. ובאופן אחר ביארו התוס' שמשה גזר עליהם עבדות ולא עבדות ממש, ומסתמא גזר ג"כ שלא יתחתנו בהם, וכן דוד גזר עליהם עבדות כדי שלא יתחתנו בהם. אמנם שיטת ר"ת שאסור מדאורייתא להתחתן עם הנתינים, ודוד גזר עליהם גם שעבוד.

ומעשה שהיה כך היה, היה רעב בימי דוד ג' שנים, בשנה הראשונה תלה דוד בעבודת כוכבים, ובדקו ולא מצאו בהם עובדי כוכבים, בשנה השניה תלה בעוברי עבירה, ובדקו ולא מצאו בהם זנות, בשנה השלישית תלה בפוסקי צדקה שלא נתנו, ובדקו ולא מצאו, אמר דוד א"כ אין הדבר תלוי אלא בי, ושאל באורים ותומים ואמרו לו שהסיבה היא מפני ששאול לא נספד כהלכה, וששאול המית את הגבעונים, (דכיון שהרג את נוב עיר הכהנים שהיו מספקים להם מים ומזון מפני שהיו חוטבי עצים ושואבי מים למזבח, מעלה עליו הכתוב כאילו הרגן), וכך דרכו של הקב"ה שכאשר דן את האדם מזכיר את פעלו –צדקותיו.

ע"ט. ואמר דוד שאין הדרך להספיד לאחר י"ב חודש לפי שכבר קיבלו תנחומים על המת, וכאן כבר עברו קרוב לל' שנים, והלך לפייס את הגבעונים, והם אמרו שאין להם משאול וביתו תביעת ממון, ולא תביעת נפשות מישראל, ורק שיתנו להם ז' מבני שאול ויתלום, ולא הסכימו להתפייס, ואמר דוד שבני ישראל ביישנים רחמנים וגומלי חסדים, ומי שאין בו ג' מידות הללו אינו ראוי להדבק בישראל ולכן גזר עליהם.

והעביר דוד את בני שאול לפני הארון ומי שהארון קולטו יצא למיתה, ושאין הארון קולטו לחיים, ודוד ביקש רחמים שלא יקלוט הארון את מפיבושת בן יהונתן, וקלט הארון את ארמוני ומפיבושת בני רצפה בת איה, ומפיבושת הזה הוא בנו של שאול, והיה רבו של דוד, ומה שלא ביקש עליו רחמים, שמא ביקש ולא נענה. (תוד"ה ארמוני). ואת חמשת בני מיכל בת שאול שילדה לעדריאל, ותלו אותם, ואע"ג דכתיב "בנים לא יומתו על אבות", מוטב תיעקר אות אחת מן התורה, ולא יתחלל שם שמים בפרהסיא שיאמרו האומות שאין ראוי לידבק בישראל, שהרי פשטו ידיהם בגרים ליטול מזונותיהם ולא עשו בהם נקמה, ורצפה בת איה לקחה שק, ושמרה עליהם מעופות וחיות והצדיקה עליה את הדין (תוד"ה ותטהו), והשאירו נבלותיהם על העץ עד יומות הגשמים ולא קיימו בהם "ולא תלין נבלתו על העץ" משום מוטב שתיעקר אות אחת מן התורה ויתקדש שם שמים בפרהסיא, ובאמת נתווספו לישראל מאה וחמישים אלף גרים, ועשאם שלמה שבעים אלף נושאי סבל ושמונים אלף חוצב בהר.

ע"ט: בימי רבי ביקשו להתיר את הנתינים, וסבר רבי שא"א להתיר חלק מזבח אבל על חלק ישראל הפקר בי"ד הפקר, (ולכן לא חשיב שבי"ד מבטל דברי בי"ד חבירו. תוד"ה בימי). אבל לרבי חייא בר אבא אין אסור חלק המזבח אלא בזמן בית המקדש. לשיטות שאיסור החתנות אינו דאורייתא, הכונה שרצו להפקיע את השעבוד וממילא יהיה מותר להתחתן בהם, ולר"ת שאסורים בחתנות מדאורייתא, לא רצו להתירם אלא רק להפקיע שעבודם, ואמר רבי שאין להתיר חלקנו כדי שלא ישכח חלק המזבח. תוס' (ד"ה נתינים).

יבום וחליצה בסריס ואילונית

סריס ואילונית הם זכר ונקיבה שאינם ראוים להוליד, והסריס אסור לבוא בקהל דכתיב "לא יבוא פצוע דכה וכו' בקהל ד' ", ולהלן יבואר מה דינם לענין יבום, והאם אשת סריס חייבת ביבום, ומה דינם לענין גדלות.

סריס אדם וסריס חמה-

לר"ע סריס אדם שנסתרס לאחר שנולד חולץ וחולצים לאשתו, מפני שהיתה לו שעת הכושר, (ואף שלא שייך בסריס "להקים לאחיו שם" מ"מ הרי כל אדם סמוך למיתתו אינו יכול להקים שם, ומ"מ אשתו חייבת ביבום), אבל סריס חמה ממעי אמו אינו חולץ ואין חולצים לאשתו, מפני שלא היתה לו שעת הכושר, וכתיב "ולא ימחה שמו מישראל" פרט לסריס ששמו מחוי. והעיד ריב"ב שבירושלים ייבמו אשת סריס אדם לקיים דברי ר"ע. וכן סתמא דמתני' כר"ע. (פ:).

לר"א סריס חמה חולץ וחולצים לאשתו, מפני שיש לו רפואה, וסריס אדם אין חולץ ואין חולצים לאשתו מפני שאין לו רפואה, (ואין להוכיח מכל אדם שלפני מיתתו אינו יכול להוליד שהרי יסורי המיתה מתישים כוחו, ואין לזה רפואה, דאינו סריס אלא כחישותא אתחלא ביה).

ביאור שיטת ר"ע-

הנה שיטת ר"ע שחייבי לאוין כחייבי כריתות דיש ממזר מחייבי לאוין והרי סריס אדם אסור בלאו ד"לא יבוא פצוע דכא", וא"כ צ"ב איך סריס אדם מותר לר"ע, והרי חייבי כריתות אינם בני חליצה ויבום, וא"כ אף סריס לא רמיא היבמה קמיה, ויש בה איסור אשת אח.

לר' אמי איירי שהיבמה גיורת, וס"ל כרבי יוסי המתיר לגיורת פצוע דכא, דקהל גרים לא איקרי קהל, ובכהאי גוונא מותר גם ליבמה.

והנה איתא בברייתא שסריס אדם ופצוע דכא וכרות שפכה ואילונית והזקן, הרי הם בני חליצה ויבום, והיינו שאם הם מתו ועשו האחים בנשותיהם מאמר או גט או חליצה, מה שעשו עשו וצריכות גט למאמרם, ואם נתנו גט אסור ליבם, ואם בעלו קנו. וכן אם מתו האחים של הסריס וכו' והאחים עשו מאמר או גט או חליצה, מה שעשו עשו, ואם בעלו קנו אך אסור לקיימם שנא' "לא יבוא פצוע דכא וכרות שפכה בקהל ד' " ודין זה לא שייך בזקן.

רבה מוכיח מהברייתא דאיירי ב"קהל" וכר"ע שסריס אדם הוא בר חליצה ויבום. תוס' (ד"ה אלמא).

רבה מפרש את דברי ר"ע שנפלה ליבום ואח"כ נפצע שכבר הוזקקה לו ובעי חליצה לאפקועי זיקה.

אביי סובר דאף שנפצע אחרי הנפילה, מפקיע האיסור את היבום, וכמו שאמר ר"ג שהנשוי לאחות יבמתו הקטנה ולא מיאנה וגדלה, נפטרת היבמה משום אחות אשה.

רב יוסף מפרש דברי ר"ע כמ"ד שרק מחייבי לאוין דשאר הוי ממזר.

פ. סריס חמה היינו מיד מלידתו, וכתבו התוס' (ע"ב ד"ה עד) דהיינו שמיד בלידתו אינו עושה כיפה, ושאר הסימנים דלהלן ניכרים כל אחד בזמנו, ובזה הוי ודאי סריס, אבל ספק סריס הוי אף היכא שכשנולד לא היו בו סימני סריס.

סימנו הוא שמטיל מים כלפי מעלה, ואין קילוח השתן הולך למרחוק ואינו עושה כיפה.

סריסות חמה נגרמת ע"י שאמו אפתה לחם בתנור בצהרים ושתתה שיכרא מרקא שיכר מזוג, וי"א שיכר חזק.

אין חוששים בסריס שמא היה זמן שהוא היה בריא והויא ליה שעת הכושר, דאף שבחוורור בעין בודקים ג' פעמים בתוך פ' יום, בחולי כל הגוף כסריס חמה לא חיישינן.

באיזה גיל נקבע שהוא סריס- לב"ה מי שהוא בן כ' שנה ולא הביא ב' שערות, ובי"ד מצריכים את היבמה לייבום או לחליצה, יביאו קרוביה ראיה שהוא בן כ', ושהביא סימני סריס (דאל"כ מחזקינן ליה כקטן עד רוב שנותיו), ואינו חולץ ומייבם, וכן לענין אילונית, ולב"ש בגיל י"ח נעשה סריס ואילונית, ולר"א נקבה בגיל י"ח וזכר בגיל כ', מפני שהאשה ממהרת להביא סימנים לפני האיש.

והנה מבואר מדברי ר"א הללו שסריס חמה אינו חולץ, ובמתני' מבואר שחולץ, י"א שחזר בו ממה שאמר שם ומתני' עיקר, וי"א שלא איירי שם אלא לענין הגיל שבו מתחייבים בעונשים.

סריס למפרע- אכלה חלב בין גיל י"ב לי"ח -אתינוקת קאי וכדעת ר"א הנ"ל, ונתברר שהוא סריס, לרב נעשית סריס למפרע, ולא אמרינן דאגלאי מילתא שהיתה קטנה עד עכשיו, ומ"מ אין בה נערות אלא מיד היא בוגרת כיון שהנערות תלויה בסימנים ואין לה סימנים, ועל כן אין לה קנס, ואין בה דין נערה המאורסה, וכתבו התוס' (ד"ה נעשה) שכשנעשית סריס למפרע, לוקה למפרע על חלב שאכלה, (ולא חשיב התראת ספק כיון דאיגלאי מילתא למפרע, ורק היכא שלא נתברר הוי התראת ספק). ולשמואל קטנה היתה אז ואינה סריס רק מכאן ולהבא, דלא מחזיקנן לה בגדול אלא מי"ח ואילך אפי' לא הביאה ב' שערות. ואין לה קנס לפי שימי הקטנות נמשכים עד גיל י"ח, ואין לה נערות. תוס' (ד"ה אילונית).

סריס אינו נדון כבן סורר ומורה, לפי שאין לו זקן התחתון.

הביאו סימני סריס ואילונית אין נחשבים ודאים להחזיקם בגדולים עד גיל כ'.

פ: ולד שנולד לח' חודשים לעיבורו, אינו ודאי בן קיימא עד גיל כ', ועד אז הוא ספק נפל, **ואיירי שגמרו סימניו** שערו וצפורניו, **ותלינן שנגמר בז' ונשתהה לצאת, כמו שמצינו שהכשיר רבא תוספאה ולד שנולד י"ב חודש אחרי שהלך אביו למדה"י, וכדעת רבי שהולד משתהה**, ותולים שהשתהה ג' חודשים, ולא תולים שנתעברה מאחר, **וכרשב"ג שולד ששהה ל' יום** אחר שנולד אינו נפל ואפי' אם לא כלו לו חודשי העיבור, דתולים שנגמר בז' ונתעכב לצאת. (וכתבו התוס' (ד"ה כיון) שמלבד שנתלקו רבנן ורשב"ג בבן ח' אי הוי בן קיימא, נחלקו ג"כ בסתם ולדות שלא שהו, שלרבנן תולים שהם בני קיימא, ולרשב"ג הוי נפל). **אבל בן שמונה שלא גמרו סימניו אינו חי, ואסור בטלטול בשבת, ואמו שוחה עליו להניקו מפני הסכנה** של התינוק, וכן של האם שמא ירבה החלב שבדדיה ותיאנס ותמות.

סימני סריס חמה- בן כ' שלא הביא ב' שערות הרי הוא סריס חמה, אע"פ **שהביא אח"כ, ואלו סימניו- אין לו זקן** והיינו שלא נתמלא זקנו, אפי' יש לו מעט שערות בזקן. תוס' (ד"ה דהביא). **ושערו לקוי** רך, **ובשרו חלק** בלא שערות כבשר אשה, **וי"א כל שאין מי רגלים שלו מעלים רתיחות, וי"א כל המטיל מים ואינו עושה כיפה, וי"א כל ששכבת זרעו דוחה** צלולה כמים ואינה קשורה, **וי"א כל שאין מי רגליו מחמיצין** מסריחים כששהוים בכלי, **וי"א כל שרוחץ בימות הגשמים ואין בשרו מעלה הבל, וי"א שאין קולו ניכר כשל איש. לרב הונא צריך את כל הסימנים הנ"ל, ולריו"ח די בסימן אחד, ואם הביא ב' שערות בזקן לכו"ע צריך כל הסימנים.**

סימני אילונית- בת כ' שלא הביאה ב' שערות ואפי' הביאה אח"כ, **ואין לה דדים, והתשמיש קשה לה, וי"א שאין לה שיפולי מעים כנשים** צורת כף מעל אותו מקום, **וי"א שאין קולה ניכר כשל אשה.**

פ"א. סריס שחלץ ליבמתו לא פסלה מן הכהונה כיון דלא הוי חליצה, **ואם בעלה פסלה משום דהוי ביאת זנות** דהוי אשת אח שלא במקום מצוה. **ואם בעלה אחר, לרב המנונא דס"ל שומרת יבם שזינתה אסורה ליבמה** כאשת איש שזינתה שנאסרת לבעלה, **הכא נמי נאסרה לכהונה** כיון שהיא זונה.

אילונית לא חולצת ולא מתייבמת, ואם חלצו לא פסלוה, ואם בעלוה פסלוה, ולר"י כל אילונית דינה כזונה דכתיב "הזנו ולא יפרוצו".

סריס חמה כהן שנשא בת ישראל מאכילה בתרומה, אע"פ שאינו ראוי להוליד, אבל סריס אדם אף פוסלה מתרומה דבי נשא, כדין פצוע דכא.

אם אנדרוגינוס מאכיל בתרומה- במתני' איתא שאנדרוגינוס כהן שנשא בת ישראל, לרבי יוסי ור"ש היא אוכלת בתרומה. שיטת ר"ל שאינה אוכלת בתרומה אלא בזמן הזה, דתרומה בזמן הזה דרבנן, ואנדרוגינוס אינו אלא ספק זכר, אבל בזמן שיש חזה ושוק ויש תרומה דאורייתא -דגן תירוש ויצהר, אינה אוכלת אף בתרומה דרבנן – תרומת פירות, **שמא יבוא להאכילה תרומה דאורייתא**, (וגזרים בזה היכא דאיתחזק איסורא, אע"ג שזה אקראי בעלמא, אבל היכא דהוי אקראי ולא איתחזק איסורא כגון בשתי מדומות, די"ל שהתרומה נפלה לתרומה והחולין לחולין, לא גזרים אטו דאורייתא. תוד"ה ואין). **ולריו"ח אוכלת אף בחזה ושוק ובתרומה דאורייתא**, דאנדרוגינוס הוא זכר מעליא, **ואף תרומה בזמן הזה דאורייתא, וכרבי יוסי הסובר בסדר עולם שקדושה שניה קדשה לעת"ל**, אמנם ריו"ח עצמו סובר שתרומה בזמן הזה דרבנן. תוס' (ד"ה אמר).

דיני ביטול ברוב ושאר ביטולים

מדאורייתא איסור שנתערב בהתר ויש בהתר יותר מן האיסור, האיסור בטל ברוב, דכתיב "אחרי רבים להטות". וחכמים גזרו שדבר חשוב אינו בטל אפילו אם יש פי אלף התר כנגדו, ולהלן יבואר מה נקרא דבר חשוב שאינו בטל אפילו באלף.

מתי דבר שבמנין לא בטל-

עיגול דבילה של תרומה שנפל לתוך מאה עיגולים של חולין, או שהעיגול הוא תרומה טמאה ונפל למאה של תרומה טהורה, **מותרים באכילה. ר"ל מוכיח מדין זה שתרומה בזמן הזה דרבנן, שהרי עיגול הוא דבר שבמנין** דהוא דבר חשוב ודרכו לימנות, **ודבר שבמנין אפי' באלף אינו בטל, ולריו"ח תרומה בזמן הזה דאורייתא, ועיגול בטל מפני שאינו נחשב דבר שבמנין, כיון שלפעמים מוכרים אותו שלא במנין, ואינו נחשב דבר שבמנין אלא <u>אם</u> שדרכו לימנות** שעשאוהו מיוחד למנין, אבל חתיכה ועיגול לפעמים נמכרים באומד, **ולר"ל כל שדרכו לימנות** חשיב דבר שבמנין.

פ"א: ומחלוקתם היא בשיטת ר"מ, שאמר **שחבילי תלתן** (–מין קטנית הבא למתק את הקדירה) **של כלאי הכרם** שדינם בשריפה דכתיב "תוקדש" תוקד אש, **אם נתערבו באחרות, לר"מ כולם ידלקו**, אע"פ שכלאי הכרם בדבר שאינו במנין בטלים באחד ומאתים. וכתבו התוס' (ד"ה כולן) דאין מניידים את התערובת כדי לומר כל דפריש מרובא פריש, דשמא יקחו מזה בבת אחת דליכא כל דפריש. ולא אמרינן בזה לר"א יוליך הנאה לים המלח כשיטתו לענין פת שנאפתה בעצי אשירה, דשאני עבודת כוכבים שתופסת את דמיה, משא"כ הכא, ועוד דהתם האיסור בעין משא"כ הכא. ולא אמרינן בזה שימכרו לעכו"ם חוץ מדמי האיסור שבה, דשמא ימכור הנכרי לישראל אחר. **שיטת ריו"ח שרק דבר שאינו נמכר** אלא במנין אינו בטל לר"מ, ושיטת ר"ל שכל דבר שנמכר במנין אינו בטל.

וחכמים חולקים על ר"מ וסוברים שרק ו' דברים אינם בטלים, והם אגוזי פרך לרש"י פרך היינו שם מקום, ותוס' (ד"ה פרך) הכונה שהם נפרכים מעצמם. **ורימוני באדן, וחביות סתומות, וחלפי תרדין, וקולחי כרוב, ודלעת יווינית, ור"ע מוסיף ככרות של בעל הבית, ודברים אלו אינם בטלים כשהם ערלה** כגון אגוזים ורימונים וחביות, **או כשהם כלאי הכרם** כגון תרדים וכרוב ודלעת.

כמה ביאורים מדברי התוס'-

ככרות של נחתום שהם קטנות, אף לר"מ עולה באחד ומאתים. ולחם הפנים דלהלן חמוץ יותר וראוי להתבכד בו. תוס' (ד"ה ככרות).

ו' דברים אלו אינם בטלים גם כשהם תרומה, ולא נקט הראוי לתרומה משום שכולם ראוים לתרומה, אי נמי י"ל דס"ל לתנא שרק בדבר שבמנין שהוא איסור הנאה אינו בטל, ותרומה אינה איסור הנאה. תוס' (ד"ה הראויה).

הקשו התוס' (פ"א. ד"ה מאי) שהרי לר"ל שתרומה בזמן הזה דרבנן, א"כ בטלה קדושת הארץ, וא"כ גם כלאי הכרם דרבנן. ותי' דמ"מ עיגול הוא תרי דרבנן. אי נמי חבילי תלתן תמיד דרכם לימנות, ולכן אפי' בדרבנן אוסרים.

עוד כתבו התוס' (שם ד"ה נתערבו) דאין גורסים שהאחרות נתערבו באחרות, דא"כ יש מכאן ראיה לאסור אף בספק ספיקא, וי"א שאפי' אם גורסים אין ראיה, דאיירי שכל האחרות נתערבו באחרות, דליכא אלא חד ספיקא, ומ"מ בנתערב פעמים יש יותר חידוש לאסור, כיון דאיכא תרי רובי.

התוס' (ד"ה רבי יוחנן) כתבו שיש דברים נוספים מלבד ו' הדברים הנזכרים כאן, שאינם בטלים אף לריו"ח. ועיי"ש שביארו מה נכתב ומה לא נכתב.

חתיכה של חטאת טמאה או של לחם הפנים טמא שנתערבו במאה חתיכות טהורות

לת"ק עולה, ולר"י אינה עולה לרש"י משום שמין במינו אינו בטל, ולתוס' (ד"ה רבי יהודה) דווקא בדבר המתערב סובר ר"י שמין במינו אינו בטל, אלא טעמא דר"י משום שרק דבר שדרכו תמיד למנותו אינו בטל. **אבל חתיכה של חטאת או לחם הפנים טהורים שנתערבו בשל חולין מודה ת"ק שאינה עולה**, דאפשר למוכרם לכהן בהפסד מועט, ומשום הפסד מועט אין מבטלים איסור דאורייתא, (והא דעיגול בטל בחולין וא"צ למוכרו לכהן, איירי בתרומה דרבנן), וברישא שא"א למוכרם לכהן תעלה. רש"י. והתוס' (ד"ה דברי) ביארו שבנתערבה בשל חולין ראויה להתכבד בה, ולכן אינה עולה, אבל בנתערבה בחתיכות טהורות אינה ראויה להתכבד בה, דלא שייך כיבוד בפני כהנים במקדש.

לדעת ריו"ח רישא עולה לת"ק משום שחתיכה אינה דבר שבמנין, שפעמים אינה נמכרת במנין.

לר"ל החתיכה נחשבת דבר שבמנין, והא דעולה איירי בנימוחה דאינה דבר שבמנין, ולדבריו הא דלר"י אינה עולה, הטעם הוא משום דס"ל שמין במינו לא בטל. וכתבו התוס' (ד"ה רבי יהודה לטעמיה) שדווקא בדבר המתערב סובר ר"י שמין במינו אינו בטל, דטעם האיסור מתפשט בכל ההתר, אבל בדבר יבש שהאיסור מונח במקומו אלא שאינו ניכר לא, והתוס' דנים אם קמח נדון כדבר לח או לא.

פ"ב. והא שאין התנא מחלק בין נימוחה ללא נימוחה אלא בין טהורה לטמאה, משום דעדיף לחלק בדין חתיכות טהורות עצמם דבזה יותר שייך ביטול, ועוד דנימוחה, וקמ"ל דאפ"ה לא תעלה.

הגמ' שואלת מה החילוק לר"ל בין הרישא לסיפא, הניחא לריו"ח החילוק הוא שברישא זה הפסד מרובה ובסיפא זה הפסד מועט וחתיכה שלימה שדרכו לימנות, דכיון שזה האורייתא אין חוששים להפסד מועט, אבל לר"ל דאיירי בנימוחה אמאי בסיפא לא תעלה.

לרב שישא בריה דרב אידי איירי רישא בטומאת משקין דרבנן, שנטמאה החתיכה מכלי שנגעו בו משקין טמאים, דמדאורייתא אין משקה מטמא כלי, **ובסיפא זה דאורייתא** –איסור קדשים לזר, ובדאורייתא ס"ל להאי תנא דלא בטל מין במינו אפי' בדבר שאין דרכו לימנות, (ורק בדאורייתא ס"ל דמין במינו אינו בטל, אמנם חתיכה שלא נימוחה כיון שדרכה לימנות אף בטומאה דרבנן אינה בטילה, כתרומה בזמן הזה שאם היתה דאורייתא לא היתה בטילה אף בטומאת פירות שהיא דרבנן. תוד"ה בטומאת). **ומה שהתנא לא מחלק בין דרבנן לדאורייתא והיינו טומאת שרץ, משום דטהורה בטהורות עדיף ליה,** שאף שבזה יותר שייך ביטול, מ"מ אזלינן לחומרא כיון שזה דאורייתא.

לרבה הרישא זה איסור לאו דבשר קדשים טמא אסור בלאו ד"והבשר אשר יגע בכל טמא", **והסיפא** שנתערבו קדשים בחולין, שייך לבוא לידי **איסור כרת** אם יאכלם בטומאת הגוף, ובאמת איירי בנימוחה. ללישנא בתרא ברש"י לרבה איירי הברייתא לר"ל בלא נימוחה, וסובר ר"ל שבאיסור לאו יש ביטול, ולא באיסור כרת, וכיון שתרומה לזר במיתה, הוי ככרת. וכתבו התוס' (ד"ה רישא) שלרש"י צ"ל שחבילי תלתן של כלאי הכרם, למרות שזה איסור לאו, אינם בטלים, משום דהוי "את שדרכו לימנות". ואמנם שיטת התוס' שחתיכה חמורה אף יותר מ"את שדרכו לימנות", משום שראויה להתכבד, ואפי' בזה מבואר בגמ' שדווקא באיסור כרת אינה בטילה ולא באיסור לאו.

הגמ' שואלת שהרי רבה עצמו אמר שאין חילוק בדאורייתא בין לאו לכרת ואף בלאו יגזרו רבנן להחמיר בחתיכה.

לרב אשי הסיפא זה דבר שיש לו מתירין כיון שזה מותר לכהן, דאינו בטל אפי' באלף.

והגמ' דוחה שאין לזה מתירים, דמתירים היינו שמחר זה יהיה מותר, כגון ביצה שנולדה ביו"ט, וכאן לישראל אסור לעולם, ולכהן מותר לעולם.

שתי קופות אחת של חולין ואחת של תרומה ונפלו לתוכם ב' סאין אחת של חולין ואחת של תרומה מותרים לזרים, **שאני אומר שחולין נפלו לחולין ותרומה נפלה לתרומה.** לר"ל איירי שהחולין שבקופה הם יותר מהתרומה שאף אם נפלה התרומה לחולין היא בטלה ברוב, ואף שתרומה בזמן הזה דרבנן צריך שירבו חולין על התרומה. ולריו"ח א"צ שירבו חולין על התרומה דסמכינן שהחולין נפלו לחולין. וכתבו התוס' (ד"ה אלא) שכן מצינו במתני' דתרומות לגבי שתי קופות שנפלה לתוך אחת מהן סאה של תרומה, והגמ' כאן מביאה את מחלוקת ריו"ח ור"ל דלהלן כשנפל גם חולין, וקמ"ל שאף שאין לחולין כ"כ חזקה כיון שנפלה לתוכם סאה מסופקת, מ"מ מיקל ריו"ח שא"צ רוב, ואולי בנפלה סאה אחת גם ר"ל מודה שא"צ רוב.

פ"ב: הגמ' אומרת שברייתא זו היא לרבנן שסוברים שתרומה בזמן הזה דרבנן, אבל באיסור דאורייתא לא תלינן לקולא בלי רוב, ומה שאמר ריו"ח לעיל דתרומה בזה"ז דאורייתא איירי לרבי יוסי, שאמר בסדר עולם שלומדים מ"אשר ירשו אבותיך וירשתה" שאין אלא ירושה ראשונה בימי יהושע ושניה בימי עזרא, דכשגלו גלות ראשונה בטלה קדושת הארץ, ולא שלישית והיינו שא"צ ירושה שלישית, דלא בטלה קדושת הארץ בגלות טיטוס. ור"ח מפרש שירושה ראשונה היא ירושת אברהם יצחק ויעקב, וירושה שניה היא ירושת יהושע, וכתבו התוס' (ד"ה ירושה) שא"א לומר כך. עוד כתבו התוס' שאף אם הקדושה לא קידשה לעת"ל, י"ל שקדושת ירושלים והעזרות לא בטלה, (דכתיב "אשר לו חומה" אע"פ שאין לו עכשיו, או משום דאיקרי נחלה, ונחלה אין לה הפסק, או משום דכתיב "זאת מנוחתי עדי עד"). עוד כתבו התוס' דהא דכתיב במדרש רות בשם ריו"ח שכיון שגלו נפטרו ממעשרות וחייבו עצמם מאליהן, י"ל שזו שיטת ריו"ח, והכא קאמר שזה דאורייתא רק בשיטת רבי יוסי, או שודאי אין הכונה שיש מ"ד שבבית שני לא היתה קדושת הארץ מדאורייתא למעשר ולשאר מצוות התלויות בארץ, אלא הכונה שכשגלו נפטרו, וכשחזרו הוסיפו על החיוב דאורייתא מעשר פירות, או שהכונה שלא היו חייבים לקדש את כל א"י, ובאמת יש מקומות שלא קידשו, ומ"מ חייבו עצמם מאליהן ע"י שקידשו, וממילא הוי דאורייתא.

מקוה שיש בו מ' סאה מכוונות, ונתן לתוכו סאה של משקין ומי פירות, **ואח"כ נטל ממנו סאה, המקוה כשר.** כיון שאותה סאה בטלה, (אמנם אם יוציא סאה ואח"כ ישים משקין ומי פירות, אין המשקים הללו משלימים לשיעור מקוה). **ואמר ריו"ח שאפשר לעשות כך עד רוב המקוה.** הגמ' מבינה שלריו"ח בדרבנן א"צ רוב, וכל תערובת מותרת, וא"כ הכא דפסול מים שאובין הוא דרבנן למה צריך שהרוב יהיה מי גשמים. רש"י. והקשו התוס' (ד"ה נתן) שמי פירות פסולים מדאורייתא, ותי' דמ"מ יהא כשר מדאורייתא למחטין וצינורות היכא שיש מחצה מים, דמדאורייתא א"צ מ' סאה למחטין וצינורות, ועוד י"ל דמדאורייתא כשר דאמרינן קמא קמא בטיל, ועוד י"ל דאיירי בתמד שיש בו מים. עוד כתבו התוס' (ד"ה אמר) שכשיש רוב נגד מה שנופל לא אומרים קמא קמא בטיל, ומה שמצינו שבמערה יין נסך לבור אפי' כל היום אומרים קמא קמא בטיל, היינו עד שיהיה האיסור אחד משישים, דהא טעם כעיקר מן התורה, ואי היה נופל בבת אחת, או כמות גדולה יותר מפי חבית, היה אסור אף אם יש שישים כנגדו, דיין נסך חמור משאר איסורים דבזה אוסר בכל שהוא.

הגמ' מבארת די"ל שכוונתו כאן שהמקוה כשר עד שיוציא רובו, אבל מחצה כשר, **ואב"א** באמת צריך רוב אף בדרבנן, **ושאני קופות דאיכא למימר שאני אומר** חולין לתוך חולין נפלו.

דיני אנדרוגינוס

אנדרוגינוס הוא מי שיש לו גם סימני זכר וגם סימני נקיבה, ולעיל פ"א. הובא לריו"ח דינו כזכר ואשתו אוכלת בתרומה דאורייתא, ולר"ל אינו מאכיל אלא בתרומה דרבנן, ולהלן יבואר מה דינו לענין נישואין.

אנדרוגינוס נושא אשה אבל לא נישא לאיש, לריו"ח נושא לכתחילה משום דזכר גמור הוא, ולר"ל אינו נושא לכתחילה משום שהוא רק ספק זכר **ורק בדיעבד חלו הנישואין, ולשון המשנה דקתני "נושא" משמע כריו"ח**, מדלא קתני אנדרוגינוס שקידש קידושיו קידושין, ולכתחילה היינו נישואין ודאים, אבל ממה שמותר לכתחילה להנשא אין ראיה, דמאחר שאף לר"ל מאכיל בזמן הזה בתרומה דרבנן, אין מסתבר שאסור לכתחילה להנשא (מספק נשים המסולולות זו בזה), ועוד יש לפרש דנושא הכונה שהוא מצווה לישא משום פריה ורביה. תוס' (ד"ה תנן), **והמשך המשנה "אבל לא נישא", היינו שאפי' בדיעבד אינו נישא.**

סקילה באנדרוגינוס- לר"א אנדרוגינוס חייבים עליו סקילה כזכר, ורב מבאר שלר"ל לת"ק אין חייבים סקילה משום דאינו אלא ספק זכר, ולריו"ח לר"א חייבים עליו סקילה רק כזכר, ולת"ק חייבים עליו סקילה בשני מקומות, והיינו אף בבא עליו דרך נקבותו. הגמ' (פ"ג:) מביאה ברייתא הסוברת שלר"א הבא על אנדרוגינוס בנקבות שלו פטור, ורב כרבי סימאי, שלומד מ"ואת זכר לא תשכב משכבי אשה" דבא לרבות אנדרוגינוס שיש לו שני משכבות. ולרבנן כיון דכתיב "את זכר" אין חייבים בו אלא על הזכרות. (וזכר גרידא מתרבה מ"ואת". וביאה שלא כדרכה באשה לענין עונשים של ערוות מתרבית מ"אשה").

פ"ג. בברייתא תנא דלר**בי יוסי אנדרוגינוס בריה בפני עצמה,** ולא הכריעו בו חכמים אם הוא זכר או נקיבה והוי ספק, וכתבו התוס' (ד"ה בריה) שאין הכונה שהוא מין שלישי, אלא הכונה שהוא ספק. וכן משמע ממה שרב סובר שאם טומטום ואנדרוגינוס ראו אודם או לובן אין שורפין תרומה שנגעו בה, אבל אם ראו אודם ולובן כאחת שורפין את התרומה. ואמנם יש חילוק בין טומטום לאנדרוגינוס, דאנדרוגינוס הוא בריה משונה שיש לו זכרות ונקבות, אבל טומטום הוא ודאי איש או ודאי אשה, אלא שהוא מכוסה וא"א לדעת מה הוא, ואם קידש ונקרע ונמצא זכר או שנתקדש ונמצא נקיבה חלים הקידושין למפרע. והאומר הרני נזיר שזה איש ואשה, והיינו גם איש וגם אשה, לת"ק הרי הוא נזיר החשוב שניהם במקצת, ולרבי יוסי אינו נזיר דאינו אלא או זה או זה. ואם אמר הרני נזיר שאינו לא איש ולא אשה לת"ק גם בזה הוי נזיר, דאינו לא איש גמור ולא אשה גמורה.

ההלכה באנדרוגינוס- לרב ליתא למתני' מקמי דברייתא, דמדשבקיה רבי יוסי לר"ש בר זוגיה במשנה מכלל דהדר ביה, ולשמואל ליתא לברייתא מקמי מתני', והיינו ששיטת רבי יוסי שהוא זכר, אבל יש כמה משניות שסוברות שהוא ספק, **ואף ששמואל חייש ליחידאה** כדמצינו בשומרת יבם שקידש אחיו את אחותה דאמר שהלכה כר"י, **הכא אי ניחוש ליחידאה מיעקרא מתני'.** ולאמורי בי רב והיינו רב הונא **בשם רב הלכה כרבי יוסי** שהוא זכר גמור.

כמה הכרעות להלכה של רב ושמואל

הרכבה לפני שביעית- אין נוטעים ואין מרכיבים ואין מבריכים קודם שביעית ל' יום דאין הרכבה קולטת בפחות מל' יום, **ואם נטע והבריך והרכיב יעקור, ולרבי יוסי ור"ש השיעור הוא ב' שבתות, ולר"י כל הרכבה שאינה קולטת בג' ימים שוב אינה קולטת. ואמר רב נחמן שיש להוסיף עוד ל' יום על השיעורים הנ"ל** דכל ל' יום לפני שביעית דינם

כשביעית, דילפינן מ"בחריש ובקציר תשבות", וצריך שהנטיעה תקלוט לפני התוספת שביעית. רש"י. ושיטת ר"ת (תוד"ה לדברי) שדברי רב נחמן הם לגבי ערלה, ולא לגבי שביעית. **ואמרי בי רב** והיינו רב הונא **בשם רב שהלכה כרבי יוסי. ולשמואל הלכה שצריך ל"ג יום.**

טומאת זיבה בקושי מחמת לידה- הנה כתיב "כי יזוב זוב דמה" ולומדים מזה שאין אשה נעשית זבה אלא בדם מחמת עצמה ולא בדם המוגיע מחמת הולד, וממילא אף שאשה שרואה דם ג' ימים רצופים בתוך י"א יום שבין נדה לנדה הוי זבה, אם קשתה וראתה מחמת הלידה אינה טמאה כזבה אלא טומאת לידה, (אמנם אם ראתה בימי נדה הרי היא נדה, ואם שפתה יום אחד מצער הלידה ואח"כ ילדה, אף בימי זיבה הרי היא זבה). **שיטת רבי יוסי ור"ש שאשה שקשתה ב' שבתות קודם הלידה חשיב קושי מחמת לידה, ולר"מ אפי' מ' או נ' יום, ולר"י דיה חדשה** שרק בחודש התשיעי חשיב קושי מחמת לידה, והיינו מר"ח של החודש שבו היא יולדת, דשיפורא (-שופר ב"ד של קידוש החודש) גרים לקישוי). **ואמר שמואל שהלכה כרבי יוסי. והגמ' מסתפקת כמו מי רב פוסק.**

אם יש איסור כלאים כשהאוסר אינו הבעלים- המסכך גפנו ע"ג **תבואת חבירו** או שזרע גפן בתבואת חבירו (תוס'), **לרבי יוסי ור"ש לא קידש** (-לא נאסרה התבואה מחמת כלאים, דלשון הפסוק הוא "פן תקדש"), **דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו,** ואף שהנותן נבילה או חלב בתבשיל אוסר דבר שאינו שלו, דבר התלוי במחשבה אינו אוסר, וכלאים תלוים במחשבה שחושב להשאירם מעורבים שיגדלו. (כמו משתחוה לבהמת חבירו, שאפי' עשה מעשה ושחטה י"א שלא אסרה). **ולר"מ אסרה וחייב באחריותה. ואמר שמואל שהלכה כרבי יוסי. ורב הונא אמר בשם רב שאין הלכה כרבי יוסי, ורב יוסף סומך בזה על רב הונא, שהוא "אמרי בי רב",** (אמנם היכא דקתני אמר רב הונא אמרי בי רב, הכונה לרב המנונא. רש"י. וכתבו התוס' (ד"ה אמרי) שאין הכונה לרב המנונא שהיה תלמיד חבר של רב חסדא, שהרי רב חסדא היה תלמיד חבר של רב הונא, ולא מסתבר שרב הונא יאמר דברים בשמו, אלא תרי רב המנונא הוו. ושיטת ר"ת שאמרי בי רב בכל מקום היינו רב הונא, וכוונת הגמ' בסנהדרין דהיכא דקתני אמר רב הונא אמרי בי רב, יש לגרוס אמר רב המנונא אמרי בי רב). **ולא על רב אדא שאמר בשם רב שהלכה כרבי יוסי.** וכתבו התוס' (ד"ה קידוש) שאף שהלכה כר"מ דהכא דדאין דינא דגרמי, מ"מ י"ל שהלכה כרבי יוסי שלא נאסר, ורבי יוסי מודה שאם היה נאסר היה חייב לשלם. עוד כתבו התוס' (ד"ה רבי יוסי) שלרבי יוסי אף הזרעים מותרים, ושיטת חכמים במנחות שבדבר דרבנן הזרעים אסורים והגפנים מותרים, ובכלאים דאורייתא אסורים גם הגפנים.

טומטום ואנדרוגינוס

פ"ג: חליצה בטומטום- טומטום שנקרע ונמצא זכר לר"י לא יחלוץ מפני שהוא כסריס, ומה שמצינו בטומטום דבירי שנקרע ונמצא זכר והיו לו ז' בנים, חזר על בניו מאין הם. ולרבי יוסי בריה דר"י טומטום לא יחלוץ שמא יקרע וימצא נקיבה, ואף אם ימצא זכר שמא ימצא סריס חמה. וג"מ שלרבי יוסי בריה דר"י אם הטומטום חלץ אסורים האחים לייבם שמא אינו סריס, ואם אין אחים חייב הטומטום לחלוץ, ולר"י מותרים האחים לייבם דהוא ודאי סריס, ואם אין אחים אין הטומטום חייב לחלוץ.

אף לר"א שאנדרוגינוס כזכר מעליא, מ"מ **המקדיש אנדרוגינוס** לקרבן אינו קדוש, וכן הנרבע והמוקצה –שהקצהו לתקרובת ע"ז והנעבד שהשתחוו לו לע"ז והאתנן ומחיר כלב וטומטום, וכל אלו אם נמלקו כקדשים מטמאים בגדים בבית הבליעה כנבלת עוף טהור שאין לה טומאה אלא בבית הבליעה דכתיב "לא יאכל לטמאה בה", וכיון שאינם ראוים להקרבה נעשו נבילה במליקה, **ולר"א טומטום ואנדרוגינוס אינם מטמאים בגדים אבית הבליעה,** ואף כשרים להקרבה. תוס' (ד"ה רבי אליעזר). דכל מקום שנאמר זכר ונקיבה אתה מוציא טומטום ואנדרוגינוס **מביניהם,** דדרשינן זכר ודאי ונקיבה ודאית, ולא טומטום ואנדרוגינוס, **וקרבן עוף שלא נאמר בו זכר ונקיבה טומטום ואנדרוגינוס כשרים בהם.** והמולק ונמצאת טריפה, נחלקו ר"מ ור"י ורבי יוסי בזבחים אם מטמאה בגדים. תוס' (ד"ה מטמאין).

פ"ד. טומטום ואנדרוגינוס והכלאים וטריפה ויוצא דופן, **אינם קדושים להעשות תמורה,** וכ"ש שאם הקדישם אינם קדושים, (דאפי' בעל מום שקדם מומו להקדשו אין לו קדושת הגוף), ונפדים בלא מום, ומותרים בגיזה ובעבודה לאחר פדיונם, דכתיב "שור או כשב" פרט לכלאים, "כי יולד" פרט ליוצא דופן, **ואם היו קדושים כבר,** כגון מקדיש בהמה ונטרפה, מקדיש ולד ויצא דרך דופן, וכלאים טומטום ואנדרוגינוס שייך בהם קדושה רק אם אימם היתה קדושה, **והמירם לבהמה אחרת** אינם עושים תמורה, ותקנתם שירעו ויסתאבו ויפדם ויאכלם, והטריפה תיקבר, (אמנם שאר פסולי הקרבה כמו רובע ונרבע ומוקצה ונעבד ואתנן ומחיר כלב חלה עליהם קדושת הגוף, וצריכים מום קבוע כדי לפדותם, ואחר הפדיון אסורים בגיזה ועבודה, וכן בעל מום חלה עליו קדושת הגוף להאסר בגיזה ובעבודה אף משיפדה).

יש מותרות

אלו נשים אסורות לבעל או ליבם

מבואר במתני' (כ.) שחייבי לאוין ועשה חולצים ולא מייבמים, כגון אלמנה לכהן גדול, גרושה וחלוצה לכהן הדיוט, ממזרת ונתינה לישראל, בת ישראל לנתין וממזר, וכן שניות האסורות מדברי סופרים חולצת ולא מתייבמת. והתנא בפרק זה מסכם דינים אלו.

פ"ד. יש **נשים המותרות לבעל ואסורות ליבם** ואלו הן: כהן הדיוט שנשא אלמנה ואחיו כהן גדול (ולאו דווקא נשא שזה עשה (-"בתולה מעמיו יקח" ולא בעולה) **ולא תעשה** (-"אלמנה לא יקח"), **אלא אפי' קידשה ומת שזה רק לאו, לא אמרינן עשה דוחה לא תעשה** כדיליף לעיל כ. מ"ועלתה יבמתו השערה". **כדמצינו בפירקין** (לרש"י היינו כגון ממזרת לישראל או ממזר לישראלית או חללה לכהן. ולתוס' (ד"ה והא) בחללה לכהן יש גם עשה ד"קדושים תהיו"). **ולאו דווקא אלמנה, דבלאו הכי כשמת בעלה נעשית אלמנה ואסורה לכה"ג, דלא אמרינן נישואים הראשונים מפילים** דא"כ כיון שבאותו זמן לא היתה אלמנה היינו מתירים אותה לכה"ג. רש"י. והתוס' (ד"ה וכי) כתבו שאין צד שמקילים מכח נישואין הראשונים מפילים). **חלל שנשא כשרה** שהוא מותר בה **ואחיו כשר,** (**משום שעשאה חללה בביאתו, אבל אם קידשה ולא נשאה היא מותרת ליבם. ומבואר מזה דלא אמרינן נישואים הראשונים מפילים). ישראל שנשא בת ישראל ואחיו ממזר. ממזר שנשא ממזרת ואחיו כשר. שניה ליבם ולא לבעל.**

יש נשים המותרות ליבם ואסורות לבעל ואלו הן: כהן גדול **שקידש אלמנה ואחיו כהן הדיוט** אבל אם נשאה נתחללה בביאתו ואסורה לכהן הדיוט. **כשר שנשא חללה ואחיו חלל. ישראל שנשא ממזרת ואחיו ממזר. ממזר שנשא בת ישראל ואחיו כשר. שניה לבעל ולא ליבם** כגון אם אמו של הבעל, והיבם הוא אחיו מן האב ולא מן האם.

אסורות לבעל וליבם- היכא שהבעל והיבם כהנים גדולים **והאשה אלמנה, או ששניהם כהנים כשרים והיא חללה, או ששניהם ישראלים כשרים והיא ממזרת, או ששניהם ממזרים והיא בת ישראל כשרה, או שהיא שניה לשניהם.**

שאר כל הנשים מותרות לבעל וליבם.

הא דנקט התנא כל ההלכות הנ"ל, משום שדרך התנא לאחר שפירש את ההלכות, לשנותם בדרך קצרה, כדי שיהיו מסודרים, ושמורים בפה ובלב. ועוד י"ל שנקט כולהו אגב הדין שיש מותרת ליבם אע"פ שהם אסורות לבעל. תוד"ה יש.

פ"ד: התנא לא שנה את כל האופנים אלא **תנא ושייר,** כגון פצוע **דכא** שאם הבעל הוא פצוע דכא היא אסורה רק עליו (ולא אמרינן במותר לה נאסרה באסור לה לא כ"ש, אלא כשנעשה באשה מעשה האוסרה, כגון סוטה ומחזיר גרושתו. תוד"ה שייר), ואם היבם הוא פצוע דכא היא אסורה רק עליו, ואם שניהם פצועי דכא היא אסורה על שניהם, (**ואין לומר שלא פירט התנא כל מקרה של חייבי לאוין שהרי פירט כה"ג שנשא אלמנה וכו'**), **וכן מצרי שני שנשא מצרית ראשונה ומצרית שניה** ויש לו בנים משתיהן, **ונשאו נשים המותרות להם** השלישי נשא ישראלית שהיא מותרת לו, והשני נשא מצרית שניה, **שהאשה מותרת לבעל ואסורה ליבם** דהשלישי שהוא ישראל אסור במצרית שניה, והשני אסור בישראלית, **ואם נשאו נשים האסורות להם** -השלישי נשא שניה והשני נשא ישראלית, **האשה אסורה לבעל ומותרת ליבם, ואם נשאו גיורות הם מותרות לבעל וליבם** דקהל גרים לא איקרי קהל, **ואם נשא** המצרי השני אילונית **הם אסורות לבעל** מפני שהוא מצרי והיא ישראלית, **וליבם** דכתיב "אשר תלד" פרט לאילונית. שיטת התוס' (ד"ה אי) שאם השלישי נשא מצרית שלישית היא מותרת לשני, דקסבר קהל גרים לא איקרי קהל, ורק אשת השלישי שהיא ישראלית אסורה ליבם. וגם בן ישראלית ממצרי דינו כגר שהוא מותר במצרית.

לא הוזהרו כשרות להנשא לפסולים, שכהנת מותרת להנשא לחלל, והא דאיתא בברייתא שמ"לא יקחו" לומדים שהאשה מוזהרת על האיש, היינו דהיכא שהאיש מוזהר גם האשה מוזהרת. הגמ' מבארת שאע"פ שהשווה הכתוב אשה לאיש לכל עונשים **שבתורה** (כגון לאו וכרת, אבל על עשה אין עונש, ולכן נשים פטורות ממצוות עשה שהזמן גרמן, אבל בלא תעשה חייבות אף שהזמן גרמן) **דכתיב** "איש או אשה כי יעשו מכל חטאות האדם", צריך קרא לרבויי, או משום דהוי לאו שאין שווה בכל, או דלא נילף מטומאה שבה הוזהרו רק "בני אהרן" ולא בנות אהרן.

עשרה יוחסין עלו מבבל: כהנים, לוים, ישראלים, חללים, גרים, חרורים, ממזרים, נתינים, שתוקי, ואסופי. כהנים לוים וישראלים מותרין לבא זה בזה, לוים ישראלים חללים גרים וחרורים מותרין לבא זה בזה, גירי חרורי וממזרי נתיני שתוקי ואסופי מותרים לבוא זה בזה.

דין כתובה בנישואין אסורים

הבעל מותחייב לאשתו ע"י הכתובה בחיובים שונים, כגון לתת לה מאתים זוז ותוספת אם יגרשנה, ולתת לה מזונות, וכו', וכן יש לבעל באשתו זכויות שונות, כגון לאכול פירות נכסי מילוג שלה. ולהלן יבואר מה הדין בדברים אלו כשהנישואין אסורים, ומה דין הולד בנישואין כאלו.

פ"ה. הנושא אשה האסורה משום **שניות מדברי סופרים אין לה כתובה ולא פירות** (-אינו משלם לה פירות נכסי מילוג שאכל משלה, ואע"פ שתיקנו שהוא חייב לפדותה תחת פירות נכסי מילוג, וכאן אינו חייב לפדותה כיון דלא קרינן בה "ואותביגך לאינתו", מ"מ תנאי כתובה ככתובה, וכמו שאינה גובה ממנו צאן ברזל שהכניסה בתורת כתובה. רש"י במתני'. והתוס' (ד"ה אלמנה) מביאים מחלוקת אם חייב לפדותה), **ולא מזונות** (-לא מיבעיא כשהיא תחתיו שאומרים לו להוציא, אלא אפילו בהלך למדינת הים ולותה ואכלה אינו חייב לשלם, ואף שגם בעל כשר להלכה מי שפרנס אותה הניח מעותיו על קרן הצבי, התם לא איירי בלוותה), **ולא בלאות** (ושחקים מהבגדים שהכניסה. רש"י. ולתוס' (ד"ה בלאות) מה שבעין היא נוטלת), **והולד כשר,** וכופין אותו להוציא. וכן שניה לבעל המותרת ליבם, כיון שכתובתה של כל יבמה על נכסי בעלה הראשון, אין לה כתובה מהיבם, אע"פ שאם אין נכסים לבעל יש לה כתובה מהיבם מתקנת חכמים כדי שלא תהא קלה בעיניו להוציאה.

אלמנה לכה"ג גרושה וחלוצה לכהן הדיוט ממזרת ונתינה לישראל ובת ישראל לנתין וממזר יש להם כתובה ופירות (קנס על מה שהוא מרגילה לעבירה) **ובלאות,** והיא וולדה פסולים, וכופין אותו להוציא, אבל מזונות אין להם, דהיכא שעדיין היא עמו אין לה מזונות כדי שיוציאה, ואף היכא שהלך למדינת הים ולוותה ואכלה אין לה מזונות שמא תתעכב מלהתגרש, ואם מת הבעל יש לה מזונות כשאר אשה, והכא אין לגזור שמא תישאר אצלו.

פ"ה: מדוע לשניות אין כתובה, ולאלמנה לכה"ג וגרושה וחלוצה לכהן הדיוט יש כתובה-

לרשב"א הטעם מפני שבשניות כיון שנשארו בכשרותם קנסו שלא לתת כתובה כדי שלא תתעכב אצלו, **אבל באלמנה גרושה וחלוצה כיון שהוא פסול** -דהנושא נשים בעבירה הוא פסול עד שידור ממנה הנאה **והיא פסולה, לא קנסו שלא לתת כתובה** דכיון שהוא נפסל על ידה או כשהיא נפסלת על ידו יש קטטה ביניהם וממילא שבקא ליה. רש"י. ור"ת (תוד"ה וכל) מבאר ש"הוא פסול" הכונה לולד.

ולרבי הטעם מפני שדברי סופרים צריכים חיזוק ודברי תורה אין צריכים חיזוק.

הגמ' מביאה תי' שבשניות היא מרגילתו כיון שהיא לא נפסלת בביאתו והולד כשר, והאשה רוצה להנשא יותר מהאיש, **ובאלמנה גרושה וחלוצה הוא מרגילה.** לל"ק היינו המשך לתי' רשב"א שמפני שהוא מרגילה קנסו אותו כתובה משא"כ כשהיא מרגילתו. ולל"ב היינו לתי' רבי שהרי חלוצה דרבנן ויש לה כתובה, וקאמר דחלוצה כיון שנפסלת מדרבנן הרי הוא מרגילה.

הנ"מ בין ב' התירוצים באופנים שהוי דאורייתא והיא מרגלה ליה-

ממזרת ונתינה לישראל שהיא מרגלא ליה שהרי לרבי טרפון זרעם יכול להטהר ע"י שינשא לשפחה. (ואף שהנקבות נשארו פסולות, היא סבורה שאינו מקפיד כיון שהזכרים כשרים. ואלמנה לכה"ג וגרושה וחלוצה לכהן הדיוט, לא מרגלה ליה משום שזרעה נפסל, ואף שלרבי דוסתאי בני ישראל מקוה טהרה לחללות ובנות ישראל מקוה טהרה לחללים, הוא מקפיד על זה שבניו אינם כהנים, ויראה להגילו. תוד"ה ממזרת).

לר"א שממזר הנושא שפחה הולד עבד וממזר, א"כ אינה מרגילתו, הנ"מ במחזיר גרושתו משנישאת.

לר"ע שיש ממזר מחייבי לאוין, א"כ אינה מרגילתו, הנ"מ בבעולה פנויה **לכה"ג.** ואמנם לר"ע לא תפשי קידושין, וממילא אין לה כתובה ומזונות, והנדון הוא על פירות ובלאות, דאין לה להפסיד כיון דלא מרגלה ליה. תוד"ה ולרבי עקיבא.

לראב"י הסובר שיש ממזר מחייבי עשה, א"כ אינה מרגילתו, הנ"מ במחזיר ספק סוטתו -שקינא לה ונסתרה.

ולר' מתיא בן חרש שאם בא עליה בדרך להשקותה עשאה זונה, (וא"כ אינה מרגילתו משום שעדיף לה לשתות קודם כדי שלא להפסל מכהונה. רש"י. ולתוס' (ד"ה ולרבי מתיא) אינה שותה כיון שהיא מגורשת, ואינה מרגילתו כדי שלא תיעשה זונה, ואף דבלאו הכי היא פסולה לכהונה דכתיב "ונטמאה", ואינה אוכלת בתרומה כון שהיא גרושה, מ"מ פסול של זנות גאני הוא לה), **נ"מ בסוטה ודאי** - אשת איש שזינתה, ובזה גם לר"ע שיש ממזר מחייבי לאוין אין הולד ממזר.

מי אוכל תרומה ומעשר

בת כהן שנישאת לישראל אינה אוכלת בתרומה, ובת ישראל שנישאת לכהן אוכלת בתרומה. ולהלן יבואר מתי האשה הולכת אחרי הבעל לענין אכילת תרומה, ומתי לא, ועוד דינים באכילת תרומה ומעשר.

מאורסת מעובדת ושומרת יבם בתרומה ומעשר- בת ישראל המאורסת לכהן או שהיא מעוברת ממנו או שהיא שומרת יבם לכהן, אינה אוכלת בתרומה, וכן בת כהן המאורסת או מעוברת או שומר יבם לישראל אינה אוכלת בתרומה, וכן הדין בלוי לענין מעשר, בין אם היא בת ישראל והוא לוי, בין אם היא לויה והוא ישראל.

פ"ו. למי נותנים מעשר-

לרבי מאיר מעשר ראשון ניתן ללוי, ומותר לכהנים, ואסור לזרים, דהוקש לתרומה דכתיב "כי את מעשר בני ישראל אשר ירימו לד' תרומה", ומ"מ זר שאכל מעשר אינו חייב מיתה וחומש, דכתיב "ומתו בו כי יחללוהו" וכתיב "ויסף חמישיתו עליו". והחולקים סוברים שלומדים מההקש שכמו שתרומה טובלת וחייבים מיתה על אכילת טבל כל זמן שלא הופרש ממנו תרומה, **גם מעשר יטבול ויהיה בזה חיוב מיתה** אע"פ שהאוכל מעשר ראשון עצמו אינו חייב מיתה, **כדמצינו שרבי יוסי לומד (לאו) מדכתיב לגבי מעשר שני "לא תוכל לאכול בשעריך" וכתיב לגבי מעשר עני "ואכלו בשעריך ושבעו", שטבל שלא הורם ממנו תרומה גדולה או מעשר ראשון או מעשר שני ואפילו מעשר עני אסור לאוכלה** אע"פ שמעשר עני אין בו שום קדושה ודינו כצדקה בעלמא.

לרבי אלעזר בן עזריה מעשר ראשון ניתן גם לכהן.

ולרבי עקיבא תרומה ניתנת לכהן ומעשר ראשון ללוי, דכתיב "ואל הלוים תדבר ואמרת אליהם כי תקחו מאת בני ישראל את המעשר". (וראב"ע סובר כרבי יהושע בן לוי שבכ"ד מקומות כהנים נקראו לוים, וזה אחד מהם. ולר"ע כאן הכונה ללוי דכתיב "ואכלתם אותו בכל מקום" וכהן אינו יכול לאוכלו בבית הקברות. וראב"ע סובר שכל דבר שמותר לאולו חוץ לחומה אין לוקים על אכילתו בטומאה).

איתא במתני' שבת כהן המאורסת או מעוברת או שומרת יבם ללוי, או שהיא בת לוי והוא כהן, אינה אוכלת לא בתרומה ולא במעשר. הגמרא שואלת שאם מתני' כר"מ האוסר מעשר לזרים, הכא אינה כאן צד זרות. והגמ' מבארת שהכונה שאינה נותנת רשות לשלוחה לתרום מעשר משל ארוס ולהרים ממנו תרומת מעשר, והוי כתורם שלא מדעת, אבל נשואה נותנת רשות לתרום, דכתיב "ואכלתם אותו

בכל מקום אתם וביתכם", או שהכונה שאין חולקין לה מעשר בבית הגרנות, גזירה משום יחוד, או גזירה אטו גרושה בת ישראל ואיירי אף בנשואה, (אבל גרושה בת כהן אוכלת בתרומה, וגרושה בת לוי אוכלת במעשר).

פ"ו: קנסו לויים במעשר מפני שלא עלו בימי עזרא, דכתיב "ואקבצם אל הנהר וכו' ואבינה בעם ובכהנים ומבני לוי לא מצאתי". (ואמנם עלו גם לוים, אלא שהם היו קצוצי בהונות, ולפי שלא היו ראוים לשיר עמד וקנסם, ואף למ"ד עיקר שירה בפה מ"מ הקפיד כיון שיש מצוה בכלים. תוד"ה ומבני). י"א **שנותנים המעשר לעניים** אפילו כהנים וישראלים, (ולמ"ד שמעשר ראשון אסור לזרים, אין נותנים לעניי ישראל), ולוים נראה שנוטלים אפילו עשירים, אבל כהנים עשירים לא, והיינו לר"ע, דראב"ע שכהנים שקלי מן התורה שקלי נמי עשירים, ולא קנסם עזרא שהרי הם עלו. (תוד"ה מור). **וי"א שנותנים אותו** לכהנים כדי שיסמכו עליו בימי טומאתם שהם כעניים.

בתחילה לא היו מעמידים שוטרים אלא מן הלווים, דכתיב "ושוטרים הלוים לפניכם", ועכשיו אין מעמידים שוטרים אלא מישראל, דכתיב "ושוטרים הרבים בראשיכם".

פ"ז. מתי בעל או בן מאכילים או פוסלים מתרומה ומעשר- בעל כהן מאכיל בתרומה, ואם מת הבעל ויש לה ממנו בן אוכלת בתרומה, ואם אחרי מות הבעל **נישאת ללוי, אוכלת במעשר** ולא בתרומה, מפני שהיא חוזרת להיות זרה, **ואם הוא מת ויש לה ממנו בן אוכלת במעשר** בשביל בנה, ואותו בן פוסל אותה מתרומה דכתיב "וזרע אין לה ושבה" והרי יש לה זרע, **ואם נישאת לישראל אינה אוכלת לא בתרומה ולא** במעשר, ואם מת הישראל ויש לה בן ממנו אינה אוכלת לא בתרומה ולא במעשר, ואם מת הבן מישראל אוכלת במעשר, ואם מת גם הבן מהלוי אוכלת בתרומה, ואם מת גם הבן מהכהן אינה אוכלת לא בתרומה ולא במעשר. וכן הדין בבת כהן שנישאת לישראל, הישראל או בנה ממנו פוסל מתרומה, ואם נישאת ללוי, הוא או בנה ממנו מאכילה במעשר, ואם נישאת לכהן, הוא או בנה ממנו מאכילה בתרומה, ואם מת הבן מהכהן אינה אוכלת בתרומה, ואם מת הבן מהלוי אינה אוכלת במעשר, ואם מת בנה מישראל על זה נאמר "ושבה אל בית אביה כנעוריה מלחם אביה תאכל".

בת כהן שנישאת לישראל ומת ואין לה ממנו בן, כשהיא חוזרת לבית אביה חוזרת לתרומה **ואינה חוזרת לחזה ושוק**, דכתיב "היא בתרומת הקדשים לא תאכל" והיינו במורם מן הקדשים. וי"א שלומדים מ"מלחם" ולא כל לחם" (ואין לומר שהפסוק מלמד שאין אביה מיפר נדריה, דכבר כתיב "ונדר אלמנה וגרושה וכו' יקום עליה" ללמד שאפילו אם מסר האב או שלוחיו את הבת לשלוחי הבעל ונתאלמנה או נתגרשה בדרך אינו יכול להפר). ולרב ספרא לומדים מ"מלחם" ולא בשר. ולרב פפא לומדים מ"מלחם אביה" - לחם הקנוי לאביה, פרט לחזה ושוק דמשלחן גבוה קא זכו, דתרומה היא קנויה לכהנים, שאינה שיירי שלחן מלך, אבל שיירי קדשים הרי הם כמשאת מהקב"ה, שהם שיירי שלחנו. **ולרבא לומדים מדכתיב "ואת חזה התנופה** ואת שוק התרומה תאכלו אתה ובניך ובנותיך איתך" -בזמן שאיתך.

בת ישראל שנישאת לכהן ויש לה ממנו בן, ונישאת לישראל ומת, חוזרת אף לחזה ושוק.

שומרת יבם אינה חוזרת לבית אביה לאכילת תרומה, דכתיב "ושבה אל בית אביה" -פרט לשומרת יבם שהיא אגודה בינם. וכן מעוברת אינה חוזרת לבית אביה, דכתיב "כנעוריה" -פרט למעוברת.

פ"ז: מת בעלה ויש לה בן ומת הבן, אינה מתחייבת ביבום, משום "דרכיה דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום". וכו' ", ומ"מ אוכלת בתרומה, דכתיב "וזרע אין לה" והא אין לה.

מת הבעל בלא בנים ויש לאשתו בנים מבעל אחר, חייבת ביבום, דכתיב "ובן אין לו" והא אין לו, ומ"מ לענין תרומה אף הבן מהבעל הראשון מעכב אותה מלחזור לבית אביה, דכתיב "ובן אין לה" והא יש לה.

האשה רבה

דיני אשה שעד אחד אמר שמת בעלה, ונשאת, וחזר בעלה

אע"פ שעד אינו אינו נאמן להתיר דבר איסור, היכא דאיתחזק איסורא וגם אין ביד העד להתיר את הדבר (משא"כ טבל שנאמן להעיד שזה מעושר משום שבידו לעשר), מ"מ האמינו חכמים לעד אחד להעיד לאשה שמת בעלה והיא מותרת להנשא, ומאידך אם הבעל חזר החמירו מאד בדיניה שהיא אסורה לשניהם וכו'. ולהלן יבוארו למה מאמינים לעד אחד, ולמה החמירו היכא שהבעל חזר אחרי שנישאת, וכן יבוארו פרטי הדינים בזה.

אשה שהלך בעלה למדינת הים, ובא עד אחד ואמר לה מת בעלך, ונישאת, ואח"כ בא בעלה-

אסורה לשניהם כשאר אשת איש שזינתה, דאינה אנוסה, שאף שחכמים האמינו לעד אחד משום עיגונא, הטעם הוא משום שהיא עצמה מבררת את אמיתות הדבר, וקנסו אותה על שלא בדקה.

צריכה גט משניהם אם תרצה להנשא לאחר. מהראשון צריכה גט מדינא. ומהשני צריכה גט שמא כשיראו שהראשון חי יאמרו שהראשון גירש והשני נשאה וא"כ היא אשת איש גמורה של השני, ונמצאת אשת איש יוצאת בלי גט, ועל כן קנסוה שתצטרך גט. אמנם אם השני רק קידשה מותרת לחזור לראשון בלא גט, ובזה לא קנסוה שהרי לא עבדא איסורא. פ"ח: .

הולד משניהם ממזר, מהשני הוא ממזר גמור, ואם החזירה ראשון וילדה לו הוי ממזר מדבריהם, (וכתבו התוס' (ד"ה הולד ממזר) שאפילו אם הראשון נתן גט, הולד שנולד אח"כ מהשני הוא ממזר). ולר"ש אין הולד מהראשון ממזר.

שניהם אסורים ליטמא לה.

אין לה משניהם כתובה (כדי שתהא קלה בעיניו להוציאה, פ"ט.), ופירות, ומזונות (-אפילו מה שלותה ואכלה תחתיו), ובלאות (אפילו בגדים שהכניסה לבעלה ונשחקו, (דתנאי כתובה ככתובה, שם), ואם נטלה תחזיר, ולרבי יוסי יש לה כתובה מהבעל הראשון.

שניהם אינם זכאים במציאתה (דתיקנו לו משום איבה והכא תיהוי ליה איבה צ:) ומעשי ידיה (שהרי אינה אוכלת מזונות) ובהפרת נדריה (דהפרת הבעל כדי שלא תתגנה, והכא תתגנה ותתגנה), ולר"א הראשון זכאי בכל אלו.

ואם מת אחד מהם צריכה חליצה מאחיו ואסורה להתייבם, אחיו של ראשון חולץ מדאוריתא, ורבנן גזרו שלא ייבם, ואחיו של שני חולץ מדרבנן. ולר"ש יבום או חליצה מאח של הראשון פוטרת צרתה, -ארישא פליג דקתני לא מייבמין.

רבי יוסי חולק בכתובה, ור"א חולק במציאתה ומעשי ידיה והפרת נדריה, ור"ש חולק בייבום וחליצה, לרב הונא בתראי מודו לקמאי וקמאי לא מודו לבתראי, ולריו"ח קמאי מודו לבתראי ובתראי לא מודו לקמאי, הגמ' (צ"א.) מבארת הטעם.

אם היתה בת ישראל נפסלה לכהונה משום זונה, ובת לוי נפסלה ממעשר, (ואף שבת לוי שזינתה אוכלת מעשר הכא קנסוה, צ"א.) ובת כהן מתרומה (אפי' מתרומה דרבנן, שם), ואין יורשים כתובת בנין דיכרין, דקנסו רבנן אף את זרעה.

פטורה מן הקרבן דיחיד שעשה בהוראת בי"ד פטור, ואם קלקלה חייבת קרבן, שלא התירו לה אלא להנשא.

נאמנות עד אחד

אע"פ שלדיני ממונות צריך ב' עדים, דכתיב "על פי שנים עדים או על פי שלשה עדים יקום דבר", מ"מ באיסורים עד אחד נאמן. ולהלן יבואר באלו אופנים עד אחד נאמן באיסורים, ובאלו אופנים אינו נאמן.

פ"ח. משיאין אשה על פי עד אחד, ואפי' עד מפי עד או אשה מפי אשה, וטעמא מתוך חומר שהחמרת עליה בסופה שתצא מזה ומזה וכו' כנ"ל, הקלת עליה בתחילתה להתירה להנשא, שמפני שהיא חוששת שמא תתקלקל היא לא נישאת עד שהיא בודקת היטב, ורצו חכמים להקל בזה משום עיגונא.

עד אחד שמעיד **אכלת חלב** והוא אומר לא אכלתי פטור, ואם שותק חייב, דכתיב "או הודע אליו" מכל מקום, ומביא קרבן והקרבן נאכל ואין חשש שזה חולין בעזרה, **ואין הטעם משום שעד אחד נאמן, אלא הטעם משום דשתיקה כהודאה** (והיינו שהוא שותק מפני שזה נראה לו כך ויש רגלים לדבר, אבל אין הכונה שהוא יודע שזה כך. תוד"ה דשתיקה), **שהרי** אם העידו ב' עדים שאכל חלב והוא מכחיש, פטור לפי רבנן (ור"מ מחייב, שהרי עדים נאמנים אפילו לחיוב מיתה. וממשכנים אותו אם אומר שלא להביא, ולא דמי לשאר חטאות דניחא ליה בכפרה. (תוד"ה רבי מאיר). **ולרבנן שאני קרבן שאם יאמר מזיד הייתי יהיה פטור** דאין העדים יכולים להכחישו בדבר זה. וכתבו התוס' (ד"ה ומה) שאין זה מיגו במקום עדים, דאין זה מיגו אלא שמפרשים שכוונתו לא אכלתי שוגג אלא מזיד. ואם אמר לא אכלתי כלל לא שוגג ולא מזיד, מסתפק ר"י אם נאמן, די"ל שעל מה שאומר לא אכלתי שוגג אין הכחשה, ועל מה שאומר לא אכלתי מזיד לא איכפת לן שהם מכחישים אותו כיון שהדבר אינו נוגע לחיוב קרבן, ויפה עושה שאינו מפרש חטאו), **וכ"ש בעד אחד.**

חתיכה שיש ספק אם היא חלב או שומן, עד אחד נאמן **להתירה** (דכל זמן שאינו נחשד הוא נאמן, דאי לאו הכי אין אדם אוכל משל חבירו ואין אדם סומך על בני ביתו. והתוס' (ד"ה ברי) מביאים שי"מ שלומדים הנדה דכתיב בה "וספרה לה", ואין ללמוד להיכא דאיתחזק איסורא, דאף שעכשיו ראתה לא הוחזקה שתראה לעולם), **ואם החתיכה היא ודאי חלב אפילו מאה אינם** נאמנים לומר שהיא שומן. והיכא דאיתחזק איסורא אין ראיה לומר שעד אחד נאמן, ומה שעד אחד נאמן לומר שהופרשו תרומות ומעשרות, שאני התם שבידו להפריש, (ובשל חבירו אם א"א להפריש בלא דעת בעלים י"ל שאינו נאמן), ובהקדש וקונמות, אם זה קדושת דמים נאמן משום שבידו לפדותו, ואם זה קדושת הגוף וזה שלו נאמן משום שבידו להשאל, (ובשל אחרים י"ל דאינו נאמן), ואם יש מעילה בקונמות דזה קדשי בדק הבית זה קדושת דמים ובידו לפדותו, ואם אין מעילה בקונמות דקונם הוא לשון נדר וזה איסור בעלמא, אם זה שלו בידו להשאל על זה, (ואם זה של אחר י"ל דאינו נאמן).

פ"ח: נשאת על פי ב' עדים וחזר בעלה תצא, ואם אין מכירים אותו ובאו ב' עדים ואמרו שהיו עמו מאז שיצא ועד עכשיו, (ומה שאחרים לא מכירים אותו זה כדמצינו אצל יוסף שאחיו לא הכירוהו מפני שיצא בלי חתימת זקן ועכשיו בא בחתימת זקן), הוי תרי ותרי, והבא עליה חייב אשם תלוי, ואם היא אומרת ברי לי ונשאת לאחד מהעדים לא תצא, ואינם חייבים אשם תלוי, ולרבי מנחם ברבי יוסי אם כבר באו העדים שזה בעלה ואח"כ נשאת תצא, (וכן נחלקו בשניים אומרים נתגרשה ושניים אומרים לא נתגרשה), רב סובר כרבנן לל"ק וברמב"ל לל"ב, ולרב אשי בא רב לומר שמותרת לחזור לבעלה הראשון כיון שאנוסה היא.

מנין שאם לא רצה דפנו ת"ל וקדשתו בעל כרחו- והיינו שכהן שאינו רוצה להוציא אשה האסורה לו כופים אותו להוציאה, אפי' אם הכהן מעיד על האשה שהיא מותרת לכהונה ואח"כ נשאת לו, ולא דמי למקרה הקודם דאיסור כהונה שאני, ואב"א דפנו היינו לחפש עדים שהבעל חי, ואב"א ברמב"י.

רוב דעות- שיטת ר' נחמיה שכל מקום שהאמינה תורה עד אחד הלך אחר רוב דעות, ועל כן ב' נשים אפי' פסולות גוברות על עד אחד, שמואל סובר לל"ק כרבי נחמיה, ולל"ב אין שייך רוב דעות אלא כנגד אשה שהעידה, אבל בבא עד כשר מתחילה נאמן אף כנגד רוב דעות.

דין התורם שלא כדין

מדרבנן אין לתרום מן הטהור על הטמא, או מפרי שאינו ראוי לאכילה. ולהלן יבואר טעם הדבר, ובאיזה אופן צריך לחזור ולתרום.

פ"ט. אין תורמין מן הטמא על הטהור. לרש"י הטעם משום הפסד הכהן, ולריב"ן ולפיכ שאין תורמין מן הטמא על הטהור מדכתיב "תתן לו" -ולא לאורו. ולתוס' (ד"ה אין) הילפותא הנ"ל היא היכא שלא היתה לו שעת הכושר, והטעם הוא משום הפסד הכהן, או שגזרו שלכתחילה לא יתרום היכא שהיתה לו שעת הכושר, אטו היכא שלא היתה לו שעת הכושר. או שלומדים מ"כל חלבו" שצריך לתרום מן היפה, ומטמא על הטהור זה רעה על היפה, ואף שברעה על היפה א"צ לחזור ולתרום, בטמא החמירו טפי כיון שזה לא ראוי כלל לאכילה. **ואם תרם בשוגג תרומתו תרומה** והכהן מדליקה מיד.

תרם במזיד מן הטמא על הטהור לא עשה ולא כלום, דקנסוהו **רבנן** דהוי כאילו לא תרם כלל וזה טבל (תוד"ה מזיד), **כיון דעבד איסורא** ואם נאמר שזה תרומה יעשה כך בכונה. (שם).

לרב חסדא הפירות שהפריש הם טבל, דאם נאמר "תרומה ויחזור ויתרום" לא ציית כיון שזה בחד מנא ועדיף שזו תחזור לטיבלה ויתן טהורה לכהן, **ומ"מ התורם מעציץ שאינו נקוב על הנקוב תרומה ויחזור ויתרום, דבתרי מאני ציית.** ואף שהתרומה לא לועילה לגבי הנקוב, מ"מ מה שהפריש מותר לכהן, כיון שאין על זה דין טבל ותרומה.

ולרב נתן ברבי אושעיא בטמא וטהור התרומה תרומה והשיריים טבל, דמדאורייתא חלה התרומה כמו בתורם מן הרעה על היפה (דכתיב "ולא תשאו עליו חטא בהרימכם את חלבו ממנו", ואם אינו קדוש לא היה חטא למי שמפריש מן הרעה על היפה), אבל בתורם מעציץ נקוב על שאינו נקוב צריך הישראל **להפריש על התרומה ממקום אחר** דמדאורייתא לא חלה הפרשה על הפטור, ורבנן גזרו לתת לכהן הואיל וקרא עליה שם תרומה. וא"צ לחזור ולהפריש על שאינו נקוב, דתרומת שאינו נקוב דרבנן, והרי כבר תרם. רש"י. שיטת ריב"ן (תוד"ה ולא) שאינה תרומה אלא לענין לתתה לכהן, אבל היא מותרת לזרים. אבל שיטת ר"י שהיא אסורה לזרים. עוד כתבו התוס' (ד"ה ממקום) שאין להפריש על התרומה מניה וביה, שמא יאכלו השיריים לזרים, שהרי מדרבנן כל החתיכה תרומה כיון שהפריש ממנה על שאינו נקוב.

תרם קישות ונמצאת מרה, אבטיח ונמצא סרוח, בשוגג הוי תרומה ויחזור ויתרום, **דאיבעי ליה למיטעמיה** ע"י שיפרש על משהו מיניה וביה. (תוד"ה איבעי). עוד כתבו התוס' (ד"ה קישות) שאף שהתורם יין על יין ונמצא חומץ אין תרומתו תרומה, לפי שלא נתכוין שהחומץ יהיה תרומה, יין וחומץ אע"פ שהם מין אחד יש להם ב' שמות, אבל קישות מרה אינו טעות כ"כ והוי תרומה, וכן בטמא על הטהור הוי תרומה כיון שתרם אותו שם שנתכוין לו. ובתוספתא משמע שרק לרבי חומץ על יין אינו תרומה, דס"ל שיין וחומץ זה ב' מינים, אבל לחכמים שזה מין אחד י"ל שגם בזה הוי תרומה ויחזור ויתרום. ואפילו לרבי אם תרם בכונה חומץ על יין הוי תרומה, דמדאורייתא זה מין אחד.

אם בי"ד יכולים לעקור דבר מן התורה

מלבד הכח שיש לבית דין לדון דיני ממונות ונפשות וכדומה, ולהכריע בדברים אלו על פי דיני התורה, יש כח ביד בית דין לתקן תקנות או לעשות דברים או להפקיר ממון כדי לעשות סייג לתורה, וכדלהלן.

פ"ט: רב חסדא מבאר שהתורם במזיד מן הטמא על הטהור הפירות טבל, מפני שבי"ד מתנים לעקור דבר מן התורה, שהרי מדאורייתא הפירות תרומה, ומדרבנן הם מותרים באכילה.

לרבה אין בי"ד מתנים לעקור דבר מן התורה, ולהלן יבואר כמה דברים שחכמים עושים למה זה לא נחשב עקירת דבר מן התורה.

הא דתני במתני' הולד ממזר מזה ומזה, כיון שמדאורייתא היא מותרת לשני, אין הולד מהשני ממזר לענין להתירו בממזרת, אלא רק לאוסרו בבת ישראל.

ירושה תרומה וטומאה באשה קטנה- לבית הלל הבעל יורש אשתו קטנה שהיא יתומה, ולא אומרים שמא היתה עתידה למאן, ומיטמא לה, ואוכלת בגינו תרומה, משתכנס לחופה. ולבית שמאי משתעמוד בקומתה (-שנים והבאת שיער. רש"י. ותוס' (ד"ה בקומתה) הכונה שתיראה כגדולה, מפני שאז היא נראית כאשתו) **ותכנס לחופה**, וה"ה אם נכנסה לחופה ואח"כ עמדה בקומתה. (תוד"ה משתעמוד). **ולרבי אליעזר משתגדיל ותיבעל** ואף שאין מעשה קטנה כלום, כיון שהיא בביתו של הבעל הוי כמסירה לחופה, וכשבועל בגדלות לשם קידושין מיד היא כנשואה. אי נמי כיון שארוסה אוכלת בתרומה מדאורייתא, מועילה חופה שהיתה בקנות לענין אכילת תרומה, כיון שאין לחוש לא לסימפון ולא שמא ימזגו לה כוס בבית אביה ותשקנו לאחיה ואחיותיה. ויורשה משום הפקר בי"ד הפקר. תוד"ה משתגדיל. (**אבל אם נבעלה בקטנות, אין מעשה קטנה כלום**). ומבואר שאע"פ שמדאורייתא קרובי אביה יורשים אותה (דמדאורייתא אין לאמא או לאחים זכות לקדשה, ומדרבנן הוו נישואין כדי שלא ינהגו בה מנהג הפקר, **מדרבנן הבעל יורש. רב חסדא מוכיח מזה שבי"ד מתנים לעקור דבר מן התורה. ולרבה הירושה היא משום הפקר בי"ד הפקר** ולכן כל דבר שזה ממון אין זה נחשב עקירה, (דכתיב "וכל אשר לא יבוא... יחרם כל רכושו", וי"א מדכתיב "אלה הנחלות... וראשי **האבות** למטות בני ישראל" -מה אבות מנחילים

את בניהם מה שירצו אף ראשים מנחילים את העם מה שירצו), ומיטמא לה כמת מצוה (דאף שמת מצוה היינו כשאין לו קוברין, הכא קרוביה לא יקברוה כיון שהם לא יורשים אותה ומש"ה דינה כמת מצוה מדרבנן, דיש כח ביד חכמים לעקור דבר מן התורה בדבר שיש בו קצת טעם וסמך, אבל אינה מת מצוה גמור. תוד"ה כיון), **ואוכלת בגינו רק תרומה דרבנן.** אבל תרומה דאורייתא זהתלוי בספק אם קטן האוכל נבילות בי"ד מצווים להפרישו, ולא איפשטא. ועוד דמשמע שאוכלת גם כשתגדל. תוד"ה ואוכלת.

צ. אכל תרומה טמאה בשוגג **משלם אפי' חולין טמאים (ותבוא עליו ברכה, שהרי אכל דבר שאינו ראוי לאכילה כלל** דיש איסור עשה לכהן טהור לאכול תרומה טמאה, ואם הכהן טמא חייב מיתה אף שגם התרומה טמאה, **ושילם דבר דקחזי ליה בימי טומאתו,** ואע"פ שהתשלומין נעשים תרומה ואינם ראוים לו בימי טומאתו, הוא נתכוין לתשלומין מעליא. וכתבו התוס' (ד"ה אכל) שגם לרבי נחוניא בן הקנה דס"ל שאפילו במיתה בידי שמים פטור מתשלומין משום קים ליה בדרבה מיניה, שאני תרומה דגלי קרא בהדיא "ויסף חמישתו עליו", ועוד דתשלומין דתרומה באים לכפרה, שהרי אינו יכול למחול, וחייב קרן אפילו אם אכל תרומה של עצמו, ולא שייך בזה קלבד"מ), **ואם אכל תרומה טהורה משלם חולין טהורים** דכתיב "ונתן לכהן את הקודש" דבר הראוי להיות קודש, **ואם שילם חולין טמאים לר"מ בשוגג** (לרש"י ותוס' (ד"ה בשוגג) שוגג ומזיד קאי אתשלומין, ולריב"ן אאכילה קאי אבל התשלומין הם במזיד) **הוי תשלומין** (ולמ"ד שמשלם לפי דמים, צריך לשלם חולין טמאים ששוים להסקה כתרומה טהורה שאכל. תוד"ה חסורי) **ובמזיד לא, ולחכמים לעולם הוי תשלומים וחוזר ומשלם חולין טהורים.** הגמ' מבארת שאם אין כח **לבי"ד לעקור דבר מן התורה מה שלסומכוס במזיד לא הוי תשלומין** אף שמדאורייתא מהני, דחולין טמאים הם דבר הראוי להיות קודש, כדרבי אלעאי שהתורם מן הרעה על היפה תרומתו תרומה, **היינו שחוזר ומשלם חולין טהורים,** אבל אם קידש אשה בפירות הראשונים הוי קידושין, והמחלוקת היא אם בשוגג חוזר ומשלם גזירה אטו מזיד, או שלא קנסו שוגג אטו מזיד.

דם שנטמא וזרקו בשוגג הורצה במזיד לא הורצה. למ"ד שאין בי"ד יכולים לעקור דבר מן התורה, לא הורצה היינו שהבשר אסור באכילה, אבל אין הבעלים מביאים קרבן אחר, ומה שמבטל אכילת הבשר אף דכתיב "ואכלו אותם אשר כופר בהם", **שב ואל תעשה שאני** דלא חשיב עקירה כיון שהוא יושב והדבר נעקר ממילא. **וכן צ"ל בערל** -גר שנתגייר בערב פסח שאין שוחטין עליו את הפסח, **ובהזאה** -שאין מזים מדרבנן בשבת שהיא ערב פסח אע"פ שמבטל הקרבת הפסח, **ואזמל** -שאסור להביאו בשבת כדי למול אפילו דרך גגות חצרות וקרפפות שאיסור ההוצאה בהם הוא מדרבנן, **וסדין בציצית** -שאסור מדרבנן להטיל ציצית צמר בסדין פשתן גזירה אטו כסות לילה, (וחשיב שב ואל תעשה כיון דאינו חייב בציצית אלא אחרי שלבש, דכתיב "כסותך", ובכלאים האיסור הוא על הלבישה. תוד"ה כולהו), **וכבשי עצרת** -שאם שחטם בשבת שלא לשמן לא יזרוק הדם, **ושופר ולולב** -שאין תוקעים בשופר ואין נוטלים לולב בשבת גזירה שמא יטלטלם בשבת.

צ: **נביא שאמר לעבור על אחת ממצוות התורה** בהוראת שעה, כגון אליהו בהר הכרמל שהקריב בבמה בשעת איסור הבמות שיש בזה כרת דשחוטי חוץ וכרת דהעלאה, **שומעין לו, אף אם אין כח ביד חכמים לעקור דבר מן התורה, דכתיב** בנביא אמת **"אליו תשמעון".** ואע"א ללמוד משם, **דלמיגדר מילתא שאני.** ואף ששם עשה זאת על פי הדיבור, ה"ה שלא על פי הדיבור, דאין נביא רשאי לחדש דבר. ומה שצריך להגיע שאליהו מוחזק בנביאות, היינו משום שאם לא היו סומכים על דבריו שתרד אש מן השמים לא היה בשחיטה בחוץ משום מיגדר מילתא. תוד"ה וליגמר.

המבטל גט ששלח לאשתו ע"י שליח, אם אמר לאשה בעצמו או ע"י שליח שהוא מבטל את הגט, מועיל הביטול, ובראשונה היה עושה בי"ד במקום אחר ומבטלו ולא היה מודיע לה, דכתיב "ונתן בידה" -אינו גט עד שיגיע לידה, התקין ר"ג הזקן שלא לעשות כך שמא לא תשמע ותינשא ויהיו בניה ממזרים, ואם עבר וביטלו: **לרבי הגט** מבוטל, ולרשב"ג אינו יכול לבטל (**או להוסיף על התנאי**) דא"כ מה כח בי"ד יפה. למ"ד אין בי"ד יכולים לעקור דבר מן התורה, שאני הכא דכל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש שהרי הוא אומר כדת משה וישראל, **ואפקעינהו רבנן לקידושין מיניה** ע"י גט זה, ונעשו המעות מתנה, דהפקר בי"ד הפקר, **ובביאה שוויה רבנן לבעילתו בעילת זנות** כיון שהוא תלה בדעתם. וי"מ שבכסף מועילה תקנת חכמים כיון שקידושי כסף דרבנן. וזה טעות, דקידושי כסף דאורייתא.

מותר לבי"ד לענוש מיתה או מלקות אף במקום שאינו חייב מן התורה (רכב על סוס בשבת בימי יוונים שזה שבות וסקלוהו, הטיח באשתו תחת התאנה והלקוהו), למיגדר מילתא.

באו עדים שמת בעלה ונישאת וחזר בעלה

צ"א. במתני' איתא "ר"ש אומר... נישאת שלא ברשות (והיינו בעדים) מותרת לחזור לו" (משא"כ נישאת בעד אחד). וחייבת קרבן.

לרב היינו לשיטת ר"ש והלכה כדבריו בזה. ולרב ששת אף חכמים מודים בזה, שהרי היא אנוסה, ועוד דתניא כל עריות שבתורה א"צ גט אם נישאת למי שהיא ערוה עליו, חוץ מ"אשת איש שנישאת ע"פ בי"ד", ומשמע שעל פי עדים א"צ גט, וזה לרבנן שהרי א"א לאוקמי כר"ש שהרי לדבריו אף בעד אחד א"צ גט, דאמר ר"ש עשו בי"ד בהוראתם להנשא על פי עד אחד כזדון איש באשה שאשת איש שנבעלה במזיד אסורה לבעלה, ועל פי עדים כשוגגת איש באשה שלא נאסרה, והרי באיש ואשה א"צ גט. ולרב אשי מודה ר"ש שצריכה גט ולא דימה לאיש ואשה אלא לענין איסורא. ולרבינא לא דימה ר"ש אלא לענין חיוב קרבן שאינה חייבת דיחיד שעשה בהוראת בי"ד פטור אלא בשוגג. וללישנא בתרא מפרשים הברייתא הראשונה חוץ מאשת איש שנישאת בעדים ושנישאת על פי בי"ד.

צ"א: רב ששת אמר שגם לרבנן מותרת שהרי היא אנוסה, ומה שמצינו שאם נתגרשה ונישאת ונמצא הגט פסול כגון לשם מלכות שאינה הוגנת -מלכות רומי, ונקראת מלכות שאינה הוגנת משום שאין להם לא כתב ולא לשון, כדכתיב "בזוי אתה מאד", והיה צריך למנות למלכי ישראל או למלך אחר, **או מלכות מדי או יון** (בגט כותבים למלכות אותה העיר משום שלום מלכות, דדבר גדול הוא בעיניהם להפריד איש מאשתו, והא דאיתא בע"ז שבגולה מונים רק למלכות יון, היינו בשאר שטרות. תוד"ה מלכות), **או לבנין או חורבן הבית, היה במזרח וכתב במערב** (לריב"ן הכונה למקום הבעל, והתוס' (ד"ה היה) מביאים שבגמרא בגיטין מבואר שהכונה לסופר, אמנם כתבו התוס' דשמא י"ל שהקפידא היא על מקום העדים, כדי שיוכלו להזימם, ובשאר שטרות כשר בדיעבד אפילו אם שינה את מקום העדים), **או שהיה במערב וכתב במזרח, וכן בטעה הסופר ונתן גט לאשה ושובר לאיש** דהבעל נותן שכר הגט, והאשה כותבת שובר לאיש על פריעת הכתובה **ונתנו זה לזה** וחשבו שהאיש נותן לה גט והיא נותנת לו שובר, **וכן בשינה שמו ושמה** כגון שיש להם ב' שמות אחד ביהודה ואחד בגליל, והיה ביהודה וכתב שם של גליל (תוד"ה תא שמע שינה) **שם עירו שם עירה** (לא חיישינן לכתוב מקום עמידתו באותו יום, אלא מקום דירתו. תוד"ה שם), **וכן בכנסה בגט קרח** -גט מקושר שקשריו מרובים מעדיי, **בכל אלו** אם נישאת על פי גט זה **תצא מזה ומזה, וכל הדרכים האלו** דמתני' פ"ז: **בה, ולא אמרינן שהיא אנוסה משום שהיה עליה להקרות את הגט** לפני חכם.

ומה שמצינו שהכונס יבמתו ונישאת הצרה שנפטרה ביבום חברתה, **ונמצאה הראשונה אילונית** שאין ביאתה פוטרת צרתה, **וכן בצרת ערוה שנישאת ונמצאת הערוה אילונית** שלמרות שהיא ערוה אינה פוטרת צרתה, דאילונית זה מקח טעות ואינה אשתו, **תצא מזה ומזה, וכל הדרכים האלו בה,** והיינו כר"ע דס"ל שחייבי לאוין, כגון יבמה לשוק, כחייבי כריתות, **הטעם הוא משום שהיה עליה להמתין.**

לענין הלכה סבר רב הונא בריה דרבי יהושע שאין להתירה ולהחשיבה אנוסה, דאשינויי ניתי ונסמוך.

צ"ב. אשה שנישאת על פי עד אחד ויצא קול שבעלה חי ולא בא לפנינו, **אם יצא הקול אחרי הנישואין, הרי אין חוששים לקול שיצא אחרי הנישואין** כגון כהן שנשא אשה ויצא עליה קול שהיא גרושה או זונה, (י"מ דמיירי שיצא קול שתחילת הנישואין היו באיסור, ובזה לא חוששים דמסתמא בדקו את הדבר מתחילה, אבל לקול על דבר שאירע אחרי הנישואין חוששים. ור"י מוכיח שגם לזה לא חוששים. תוד"ה כל), **ואף שבאה לבי"ד והתירוה לא נחשב שיצא הקול לפני הנישואין.**

טעות על פי הוראת בי"ד-

הורו בי"ד ששקעה חמה בשבת והתירו לעשות מלאכה **וזרחה, אין זו הוראה** לפטור יחיד שעשה על פיהם, או שאם ציבור עשו על פיהם יביאו פר העלם דבר, **אלא טעות** כיון שהבדר גלוי לכל, וכל אחד מביא כשבה או שעירה.

לרב נחמן בנישאת על פי בי"ד הוראה היא, שהרי בכל התורה עד אחד אינו נאמן דמדאורייתא אינו נאמן, והכא בי"ד הם שהאמינוהו, **ולרבא הוי טעות** (שהרי בי"ד שהורו להתיר חלב או דם ואח"כ מצאו טעם מובהק **לאסור ואח"כ חזרו והתירו** בטעם שאינו מובהק **נשאר הדבר** באיסורו, ואילו היה עד אחד שמת בעלה ובאו ב' עדים שלא מת ובא עוד עד שמת שרינן לה), וכן אמר רבי אליעזר שיקוב הדין את ההר ותביא חטאת שמינה, דס"ל שזה טעות.

התירוה בי"ד לינשא וקלקלה חייבת קרבן. לרבי אליעזר אפילו אם זינתה כשהיא פנויה חייבת קרבן, ולרבי יוחנן דווקא אם היא אלמנה ונישאת לכהן גדול או שהיא גרושה וחלוצה ונישאת לכהן הדיוט חייבת קרבן דלא התירוה לזה, אבל אם זינתה פנויה לא, דבי"ד אמרו שהיא פנויה. ובברייתא איתא שבאלמנה לכהן גדול גרושה וחלוצה לכהן הדיוט לרבי אלעזר חייבת קרבן על כל ביאה דס"ל שהביאות מחלקות, ולחכמים חייבת קרבן אחד על הכל הואיל ולא נודע לה בינתיים, (ומבואר כדברי רבי יוחנן), ומ"מ בכמה בני אדם חייבת קרבן על כל אחד, כיון שזה גופים מחולקים.

אשה שהלכו בעלה ובנה למדינת הים, **ואמרו לה מת בעלך ואח"כ מת בנך** וא"כ אינה זקוקה ליבום, **ונשאת, ואח"כ** אמרו לה שקודם מת הבן ואח"כ הבעל, תצא, והולד ממזר בין אם נתעברה לפני שאמרו לה ובין אם נתעברה לאחר שאמרו לה. ובברייתא איתא שדין זה הוא לדברי ר"ע הסובר שאין קידושין תופסים בחייבי לאוין, ויש תנא שסובר שלר"ע אין ממזר אלא מחייבי לאוין דשאר -מחמת קורבה, כגון אנוסת אביו לרבי יהודה ונושא חלוצתו, **ולדבריו אין ממזר מיבמה** שנישאת **לשוק** בלי חליצה. וכתבו התוס' (ד"ה אבל) שלדעת חכמים ולד יבמה לשוק הוא ממזר מדרבנן.

וכן באמרו לה מת בנך ואח"כ מת בעלך, ונתייבמה, ואח"כ אמרו לה מת בעלך ואח"כ מת בנך, תצא מזה ומזה והולד ראשון ואחרון ממזר -ראשון היינו לפני שמועה ואחרון לאחר שמועה, אבל הולד מהיבם אינו ממזר מדאורייתא, אפילו לר"ע שיבמה שזינתה אסור על היבם כמו אשת איש שזינתה, דאפילו אשת איש אינה נאסרת מדאורייתא כשזינתה בטעות, וביבם מותרת אפילו מדרבנן. תוד"ה ואמרו.

אמרו לה מת בעלך ונישאת ואח"כ אמרו לה קיים היה ומת, **תצא, והולד הראשון** שהיה לה כשבעלה היה חי **הוא ממזר, אבל האחרון** אינו ממזר.

אמרו לה מת בעלך ונתקדשה, מותרת לחזור לו, ואפי' נתן לה המקדש גט לא נפסלה לכהונה, דכתיב "ואשה גרושה מאשה לא יקחו" ולא מאיש שאינו אישה. ולרב (צ"ד.) דורשים משם שאפי' לא נתגרשה אלא מאישה -הרי את מגורשת ממני ואי את מותרת לכל אדם, פסולה לכהונה, משום "ריח הגט".

יבמה לשוק

יבמה אסורה להנשא לאדם אחר מלבד היבם, דכתיב "לא תהיה אשת המת החוצה לאיש זר", יבמה יבוא עליה ולקחה לו לאשה ויבמה", ולהלן יבואר האם תופסים קידושין ביבמה לשוק.

צ"ב: לרב אין קידושין תופסים ביבמה לשוק (אפילו לרבנן דס"ל שקידושין תופסין בחייבי לאוין. תוד"ה אמר), **דכתיב "לא תהיה אשת המת החוצה לאיש זר" -לא יהיה בה הויה לזר, וכן אין בה נישואין. ואם השומרת יבם זינתה אסורה ליבם, ולפי התירוץ השני בגמרא גם נישואין אוסרים אותה ליבם** ורב אשי שאמר שהשני נותן לה גט והיא מותרת לו חולק על זה. **ולפי התירוץ השלישי אם היבמה נישאת צריכה גט, דמיחלפא באשה שהלך בעלה למדינת הים** ונישאת על פי בי"ד בעד אחד, ויאמרו שאם היבמה לא צריכה גט גם היא לא צריכה גט, ולכן הצריכוה גט, אבל בנתקדשה אינה צריכה גט, שהרי אשת איש שנתקדשה על פי בי"ד בעד אחד יוצאה בלא גט.

שמואל מסתפק אם הפסול בא (גם. תוד"ה אי) **לומר שלא תופסים בה קידושין, או שהפסוק בא ללאו** והרי היא כשאר חייבי לאוין שתופסים בהם קידושין, **וממילא היא צריכה גט, ולפי זה אם** נישאת לאחר על פי עד אחד או שנים שאמרו לה מת בעלך ואח"כ מת בנך, **והיה היבם ישראל, נותן לה השני גט ומותרת ביבום.** רש"י. ולתוס' (ד"ה נותן) מיירי בנתקדשה, וכופין אותו לתת גט כדי שלא יהיה חוטא נשכר, ורק אם היבם רוצה לייבם היא אסורה לשני, אבל אם הוא חולץ לה היא מותרת לשני, וכן הורה ר"ת למעשה, אבל אם נישאת, אפילו אם היבם רוצה לחלוץ אסורה לבעלה, ותצא מזה ומזה. וי"ח פסק כהלכות גדולות שאפילו בנתקדשה תצא מן המקדש. **ואם היה היבם כהן לא יחלוץ לה ותהיה מותרת לשני, שלא יהיה נשכר.**

לאמימר הלכה כשמואל. לרב יאני נמנו וגמרו כרב. רבי יוחנן מוכיח ממתני' כרב, דתנן הרי את מקודשת לי לאחר שיחלוץ לך יבמיך אינה מקודשת. וריש לקיש דוחה דמתני' כר"ע הסובר שאין קידושין תופסים בחייבי לאוין, ולפי זה סובר ר"ע אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם כדלהלן.

קנין בדבר שלא בא לעולם

בדרך כלל כאשר האדם עושה איזה קנין, הקנין חל מיד והדבר הנקנה עבר לרשותו. הנדון להלן הוא האם האדם יכול לעשות קנין בדבר שעדיין אינו בעולם, והקנין יחול כאשר הדבר בא לעולם, או שא"א לעשות את הקנין לפני שהדבר בא לעולם. והגמרא מביאה כמה מקרים של קנין בדבר שלא בא לעולם, ומביאה את השיטות בזה.

צ"ג. אשה שנדרה קונם שאני עושה לפיך -מה שאני עושה מלאכה יהא אסור לפיך בקונם, **אין הבעל צריך להפר** שהרי היא משועבדת לו למעשה ידיה, (ומיירי במעלה לה מזונות ומעה כסף, דבזה המותר שלו, וסבר שאפילו הבדפה שע"י הדחק היא של הבעל. תוד"ה אין). **ולר"ע יפר שמא תעשה יותר ממה שהיא מחויבת** (וקסבר שהעבדפה ע"י הדחק היא לאשה, וזה נחשב לדבר שבינו לבינה שהוא יכול להפר, מפני שאינו יכול להזהר לקחת בצמצום רק מה שראוי לו. אי נמי גם חלקה משועבד לו לקנות בזה קרקע ולאכול פירותיה, אמנם לא אלמוה רבנן לשעבודו אלא בעיקר מעשה ידיה, ולא בדבר שאין לו בו אלא פירות. תוד"ה רבי עקיבא). **לרב הונא בריה דרבי יהושע איירי באמר יקדשו ידי לעושיהם** (-לקב"ה שעשאם. תוד"ה יתקדשו), **וא"כ אין ראיה שלר"ע אדם מקנה דבר שלא בא לעולם,** וכן מוכח מדברי ריש לקיש לעיל, **אבל לרב נחמן בר יצחק ר"ע סובר שאדם מקנה דבר שלא בא לעולם, (ואמר רב הונא שראב"י קיבל זאת מר"ע, ור"מ קיבל מראב"י, ורבי קיבל מר"מ, ורבי חייא קיבל מרבי, ורבי יאני קיבל מרבי חייא, ורב קיבל מרבי יאני, ורב הונא קיבל מרב).**

הסוברים שאדם מקנה דבר שלא בא לעולם-

רב הונא, דאמר המוכר פירות דקל לחבירו לפני שבאו לעולם, אינו יכול לחזור בו אחרי שבאו לעולם, (ולרב נחמן חוזר, ואם אכל לא מפקינן מיניה).

רב, דאמר רב הונא אמר רב האומר לחבירו שדה זו שאני עומד לקנות, לכשאקחנה תהא קנויה לך מעכשיו, **קנה.** וכתבו התוס' (ד"ה קנויה) דאם אדם מקנה דבר שלא בא לעולם א"צ לומר מעכשיו, והא דבשדה צריך לומר מעכשיו הטעם הוא משום שסתם קנין שדה הוא בחליפין או בשטר ובחזקה, דכסף אין קונה במקום שכותבין שטר אא"כ פירש בהדיא אי בעינא בכספא איקני, ובמקומו של רב היו כותבין את השטר ובכמה מקומות מצינו בש"ס שלא היו קונין בכסף, ולהכי צריך מעכשיו, דאפילו בדבר שבא לעולם א"א אמר קני בחזקה או בחליפין לאחר ל' ולא אמר מעכשיו לא קנה, הואיל ובשעה שיש לקנין לחול דהיינו לאחר ל' כבר פסקה החזקה או הוחזר הסודר, אבל גבי אחר שתתגיירי א"צ לומר מעכשיו, דסתם קדושין בכסף הם, ובכסף אפילו נתאכלו המעות הרי זה כאילו הם בעין, מפני שאם לא יחול הקנין הם יצטרך להחזירם. ומקדיש פירות ערוגה שלא באו לעולם ג"כ א"צ לומר מעכשיו, דאמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט.

רבי יאני ורבי חייא, כדמצינו שהתיר רב יאני לרבי חייא להפריש מעשר על מה שיביא לו האריס (ועל זה נאמר בקרא דתרומות ומעשרות "ואכלת לפני ד' אלוקיך וכו' **למען תלמד ליראה את ד' אלוקיך כל הימים", אלו שבתות וימים טובים** -שתלמד להזהר לא לבטל עונג שבת בשביל תיקון הטבל, **דלא איצטריך קרא להתיר לעשר בשבת ויו"ט ולאכול, דאין זה אלא איסור טלטול דרבנן).** וכתבו התוס' (ד"ה מייתי) שהפירות היו משל האריס, שאם היו של רבי חייא אינם נחשבים דבר שלא בא לעולם אפילו אם הם מחוברים, כיון שביזו לתולשם. עוד כתבו התוס' (ד"ה אלא) שמרש"י מבואר שהפסוק מלמד שמותר להפריש על מה שלא בא לעולם לצורך עונג שבת, והקשו התוס' למה צריך פסוק בשבת ויו"ט יותר משאר ימים. ולכן ביארו כפירוש ר"ח שהחידוש הוא שאפשר לתרום שלא מן המוקף, ואף שמדאורייתא מותר לתרום בשבת עצמה, מ"מ נ"מ היכא שאם יתרום מיניה וביה יחסר לו לסעודת שבת, והוא רוצה שהתרומה תחול על פירות שלו שבעיר אחרת. ואצל רבי יאני אף שמדאורייתא היה אפשר לתרום בשבת, היה מותר לתרום שלא מן המוקף, משום דמיירי בתרומת פירות דרבנן, והתירו בזה משום עונג שבת, או י"ל שהתירו לתרום בערב שבת שלא מן המוקף, כדי שלא יצטרך לטרוח ולתרום בשבת, דכל זה עונג שבת.

צ"ג: רבי, דס"ל דהא דכתיב "לא תסגיר עבד אל אדוניו" היינו בלוקח עבד ע"מ לשחררו, דכתב לו לכשאקחך הרי עצמך קנוי לך מעכשיו.

ר"מ, דאמר שהאומר לאשה הרי את מקודשת לי לאחר שהוא או היא יתגיירו או ישתחררו, או אחרי שימות בעלה או אחרי שתמות אחותה או אחרי שיחלוץ לה היבם, מקודשת, (ולת"ק אינה מקודשת). וכתבו התוס' (ד"ה לאחר) שאף שמבואר בגיטין י"ג: שאף למ"ד אדם מקנה דבר שלא בא לעולם, היינו דווקא לדבר שבעולם, אבל לדבר שאינו בעולם לא, לאחר שאתגייר לא חשיב לא בא לעולם כ"כ, כיון שהתגוף הוא בעולם ואינו מחוסר אלא גירות. ומהאי טעמא אף שבמקנה פירות דקל מהני רק משום דעבידי דאתו, הכא שהתגוף בעולם מהני אף דלא עבידי דאתו.

רבי אליעזר בן יעקב, דאמר שאפשר להפריש מפירות מחוברים על תלושים, ומתלושים על מחוברים, אפי' אמר לכשיביאו שליש ויתלשו.

ר"ע כנ"ל.

נאמנות עד אחד ביבמה

לעיל (פ"ז:) נתבאר שעד אחד נאמן לומר לאשה שבעלה מת והיא מותרת להנשא. הגמרא כאן דנה האם עד אחד נאמן גם לענין להתירה להתייבם, וכן יבואר האם עד אחד נאמן להתירה להנשא לשוק, ולענין מה האשה עצמה נאמנת.

הגמ' מסתפקת אם עד אחד נאמן להעיד לאשה שמת בעלה להתירה להנשא משום דהוי מילתא דעבידא לגלויי, וא"כ ה"ה שהעד נאמן להתירה ליבם, או שבאשה עד אחד נאמן משום דדייקא ומינסבא, וביבמה חוששים שהיא רוצה לינשא ליבם ולא דייקא, וממילא אין עד אחד נאמן.

הגמרא מוכיחה שעד אחד נאמן להתירה ליבם מדתני' במתני' שאם אמרו לה מת בנך ואח"כ בעלך, ואח"כ אמרו לה מת בעלך ואח"כ בנך, תצא והולד ממזר מפני שאשת אח שיש לה בנים אסורה עליו בכרת, ובהכרח מיירי שמתחילה עד אחד העיד שמת הבן ואח"כ הבעל, ואח"כ העידו שנים שהבעל מת לפני הבן, דאין לומר שמתחילה באו שנים, דא"כ למה סומכים על השניים יותר מעל הראשונים, (ואף דתרי ותרי ספיקא דרבנן, מ"מ לא אמרינן שהיא בחזקת איסור ליבם, דכיון שהוא והיא ברי, אין להוציאה, כמו בנישאת לאחד מעידיה. תוד"ה כי). ולמה הולד ממזר ודאי ולא ספק ממזר.

ללישנא בתרא אין הספק להתירה להתייבם, דבהדיא קתני שאפי' היא עצמה נאמנת להתיר עצמה להנשא או להתייבם, אלא הספק הוא אם עד אחד נאמן להעיד שמת היבם ולהתירה לשוק, דאם הטעם משום דייקא ומינסבא, שמא היא לא רוצה להתייבם מפני שהיא שונאת את היבם, ולכן לא דייקא. ואף שאין חוששים דלא דייקא משום אהבת היבם לענין להתירה ליבם, מ"מ משום שנאה לא דייקא, לפי שגדולה שנאת השונאות מאהבת האוהבות, ויותר מצוי שהיא שונאת אותו משהיא אוהבת אותו, ועוד שיותר קשה לה כשתפול לפניו כששונאה אותו, דבזה אם לא יחלוץ לה היא תהיה עגונה או שתצטרך להנשא לו, ממה שנוח כשאוהבת אותו שבזה שמא יחלוץ לה, וגם היא יכולה למצוא בעל אחר טוב כמוהו או יותר. ואם הטעם משום דעבידא לאיגלויי, איכא למסמך אדיוקא פורתא, ה"נ דייקא קצת אע"פ שהיא שונאת אותו. ואף שמצינו שאשה נאמנת לומר שמת בעלה ואח"כ מת בנה, י"ל שעד אחד אינו נאמן, מפני שלה יש מיגו דאי בעיא אמרה מת בעלי ושתקה מבן, אבל בעד שאין לו מיגו (מפני שאם לא יעיד על הבן הוא חושש שהיא תבדוק מי מת ראשון ולא יצליח לקללה) חוששים שמא שכרוהו או שהוא שונא אותה, או שהיא סומכת עליו ולא דייקא שפיר. תוד"ה כי.

צ"ד. הגמרא רוצה לפשוט ספק זה מדתני במתני' שאם העידו שמת בעלה ואח"כ בנה ונישאת, ואח"כ אמרו שבנה מת קודם, תצא והולד ממזר כר"ע, ובהכרח מיירי שמתחילה בא עד אחד ואח"כ באו שנים (כנ"ל בספק הקודם). והגמרא דוחה דמיירי שמתחילה העידו שנים שהבעל מת לפני הבן, ואח"כ באו עידי הזמה שזה גזירת הכתוב מיוחדת להאמין לעדים השניים.

אין האשה נאמנת לומר מת יבמי להנשא לשוק, ולא לומר מתה אחותי להנשא לבעלה. הגמרא רוצה להוכיח שדווקא היא לא נאמנת אבל עד אחד נאמן. והגמרא דוחה דקתני סיפא שאין האיש נאמן לומר מת אחי ליבם את אשתו, ולא מתה אשתי לישא את אחותה, ושם הרי ודאי שהוא עצמו לא נאמן, כיון שאין בו עיגונא. והחידוש בברייתא הוא שאף לר"ע שיש ממזר מחייבי לאוין, לא אמרינן דחיישא לקלקולא דזרעה.

לרבא עד אחד נאמן ביבמה, ק"ו ממה שנאמן להתירה באיסור כרת. לרש"י הכונה להתיר אשה לשוק כשמת בעלה, ולתוס' (ד"ה לאיסור) הכונה להתירה ליבם. והגמ' דוחה דשם דייקא ומינסבא וכאן לא.

הנושא אחות אשתו על פי עד אחד ובאה אשתו, האם אשתו מותרת לו

צ"ד: אמרו לו מתה אשתך ונשא את אחותה ובאה אשתו- מותרת לחזור לו דקידושי שניה אינם כלום והרי הם כזנות, (ואף שאשה שנישאת על פי עד אחד אסורה לחזור לבעלה, שאני התם שאם נבעלה במזיד אסורה לבעלה מדאורייתא, ולכן גזרו חכמים גם בשוגג, אבל אחות אשה שאם בא עליה במזיד לא נאסר על אחותה מדאורייתא, דכתיב "ושכב איש אותה" אין השכיבה אוסרת אלא אותה לא גזרו חכמים לאוסרה בשוגג. ולהלן צ"ה. יבואר שיש מחלוקת אם הבא על אחות אשתו, אשתו נאסרת עליו), ומותר בקרובות השניה לישא בתה, דקיימא לן נושאים על האנוסה, והיא מותרת בקרוביו, ואם מתה הראשונה מותר בשניה, ואם אמרו לו שהיתה קיימת ומתה, הולד שנולד קודם שמתה הוא ממזר, ושנולד אח"כ אינו ממזר. ודברי רבי יוסי (כל שפוסל ע"י אחרים פוסל ע"י עצמו, וכל שאינו פוסל ע"י אחרים אינו פוסל ע"י עצמו) יבוארו לקמן צ"ה: .

אפי' אם היתה אחות אשתו נשואה ואמרו לו שמתו ואשתו וגיסו, ונשא את אחות אשתו, שאחות אשתו נאסרה על בעלה, מ"מ אשתו לא נאסרה עליו.

אף לר"ע הסובר שאחות אשה שנישאה צריכה גט (וכן אשת אח, אבל שאר עריות שנישאו אינן צריכות גט, ואשת איש שנישאת על פי בי"ד לכו"ע צריכה גט), לא נאסרה אשתו עליו משום אחות גרושתו, דלא אמר ר"ע שצריכה גט אלא כגון שקידש אליו אשה והלך למדינת הים ושמע שמת אחיו ונשא את אשתו, דאמרי אינשי שנשא את אחותה משום שהיה תנאי בקידושין והתנאי לא התקיים והיא מותרת לשני, וכן בקידש אשה והלכה למדינת הים ושמע שמתה ונשא את אחותה צריכה גט משום חשש זה, אבל אם הראשונה היתה נשואה שלא שייך חשש זה (דאפילו אם היה תנאי הא אין אדם עושה בעילתו בעילת זנות. רש"י. ואפילו למ"ד שהמקדש על תנאי ובעל סתם אינה צריכה הימנו גט, אינו מצוי שיתבטלו הנישואין מחמת תנאי, כיון שיש חיבת ביאה, ואין אדם עושה בעילתו בעילת זנות. תוד"ה אלא) **א"צ גט מהשניה.**

ואי מתני' כר"ע הא דתני אחות אשתו, ולא תני שנשא את חמותו כששמע שמתה אשתו, שהרי לרבא ר"ע סובר שחמותו לאחר מיתה אינה בשריפה (ורבי ישמעאל סובר שהיא חייבת שריפה. ולאביי מודה ר"ע שחייבת שריפה ולא נחלק על רבי ישמעאל אלא במשמעות דורשין), דלא נתמעטה אלא משריפה ולא מאיסורא דלאו וכרת. תוד"ה מאיסורא.

הבא על חמותו או על אחות אשתו

צ"ה. לרבי יהודה הבא על חמותו פוסל את אשתו לכו"ע, דכתיב "באש ישרפו אותו ואתהן", וכיון שאשתו אינה חייבת שריפה כשהוא בא על חמותו שהרי היא לא חטאה, כוונת הכתוב לאוסרה עליו. ואין הלכה כרבי יהודה. והבא על אחות אשתו, לבית שמאי פוסל את אשתו, ולבית הלל אינו פוסל.

ולרבי יוסי מחלוקת ב"ש וב"ה היא בבא על חמותו שב"ש פוסלים מדכתיב "אותו ואתהן", אבל בבא על אחות אשתו לכו"ע אינו פוסל את אשתו, לפי שבתחילה לפני שקידש אותה הוא מותר בכל הנשים והיא מותרת בכל האנשים, וכשקידשה הוא אסר אותה בכל העולם, והיא אסרה אותו רק בקרובותיה, וא"כ אם כאשר היא נבעלה בשוגג למי שהיא אסורה עליו אינה נאסרת בבעלה דכתיב "והיא לא נתפשה" הא נתפשה מותרת, ק"ו שכאשר הוא בעל בשוגג את מי שהוא אסור בה שאינו נאסר באשתו, ואף במזיד הוא מותר בה דכתיב "ושכב איש אותה" -השכיבה שלה אוסרת אותה ואין שכיבת אחותה אוסרת אותה. ולולא הפסוק היינו אומרים והלא דין הוא ומה במקום שבא על איסור קל נאסר האוסר, מקום שבא על איסור חמור אינו דין שנאסר האוסר, ומדרבנן אסורה, ועל כן בשוגג מותרת אף מדרבנן, משא"כ בבעל אשת איש שבמזיד נאסרה על בעלה, בשוגג אסורה מדרבנן.

מהו איסור קל שנאסר האוסר- אין לומר דהיינו מחזיר גרושתו שנישאת שזה איסור קל של לאו, שנאסרת לבעלה השני אם בעלה הראשון בא עליה אחרי שנתגרשה מהשני, דשם נטמא הגוף ואיסורה ברוב -שעל ידי כל אדם יכול לבוא לידי איסור זה (תוד"ה מה) ואיסורה איסור עולם אבל הבא על אחות אשתו לא נטמאה אשתו, ואיסור אחות אשתו מותר אחרי מיתת אשתו, (ואפילו תיאסר אשתו משכיבת אחותה, לא תיאסר אשתו במה שאדם אחר יבוא על אחותה. שם). ואין לומר דהיינו שומרת יבם שהיא אסורה לשוק באיסור קל של לאו, שזיינתה, שנאסרה ליבמה, דשם נטמא הגוף ואיסורה ברוב - שעד שלא חלצה היא אסורה על כל העולם, אבל אחות אשה אינה אסורה אלא לו. ואין לומר דהיינו יבמה שעשה בה מאמר שהיא נאסרת לאחים מדרבנן, (והתוס' (ד"ה עבד) ביארו שהסוגיה כמ"ד שמאמר קונה מדאורייתא), ובא עליה אח אחר, שהיא נאסרת לבעל המאמר, שהרי אף בלא ביאה יכול השני לאוסרה ע"י מאמר, ואף לרבן גמליאל דס"ל שהמאמר של השני לא אוסר, מ"מ השני יכול לאוסרה ע"י גט או חליצה ונמצא שהאיסור הוא בגלל הזיקה ולא בגלל הביאת איסור. (תוד"ה מאי). ואין לומר דהיינו סוטה שנאסרת לבועל אם בא עליה הבעל אחר שקינא לה ונסתרה, שהיא אסורה על הבעל דכתיב "ונסתרה והיא נטמאה", (דשוב אין המים בודקים אותה. תוד"ה אילימא) ואם בא עליה הבעל היא אסורה על הבועל אף אם יומות הבעל או יגרשנה, שהרי הבעל יכול לאוסרה על הבועל ע"י גט (אם יחזור ויקדשנה ויכניסה לחופה. שם), או ע"י שלא ישקנה -שיאמר איני משקה, דשוב אינו יכול להשקותה. שם. ואין לומר דהיינו סוטה שנבעלה לבועל שנאסרת לבעל, שהרי זה איסור חמור של אשת איש. אלא הכונה ל"איסור קל" של אשת איש, וזה נחשב איסור קל כיון שאינה אסורה כל ימי הבעל שהרי יכול להתירה בגט. שאם בבא על איסור קל נאסר האוסר -בעלה שהוא אוסר אותה לאחרים נאסר בה, בבא על איסור חמור כגון אחות אשתו שאאשתו אוסרת את אחותה כל ימיה, אינו דין שנאסר האוסר שאשתו האוסרת את אחותה תיאסר בביאת אחותה, קמ"ל "אותה" שאינה נאסרת.

צ"ה: רבי יוסי אומר כל שפוסל וכו', לרב אמי כוונת רבי יוסי שאם נשא אחות אשתו על פי בי"ד נאסרת אשתו עליו דלת"ק אינה נאסרת, אבל על פי עדים לא נאסרת אשתו עליו. ולרב יצחק נפחא כוונתו שאם הלכו אשתו וגיסו למדינת הים ואמרו לו שמתו ונשא את אחות אשתו, מותרת האחות לבעלה, כיון שכולם יודעים שנישואי השניה הם טעות, ואין חשש שיחשבו שבעלה גירש אותה והוא נשאה, כיון שהיא אסורה לו אפילו אם בעלה גירש אותה, ודעו שהעדים הטעוהו, ואם הלכו ארוסתו וגיסו למדינת הים אסורה אשתו עליו, כיון דאיכא למימר שהיה תנאי בקידושין ונישואי שניה הם נישואין גמורים, ואיאמרו שמותר להחזיר גרושתו משנישאת, והואיל ואהנו מעשיו פוסל נמי ע"י עצמו. ולת"ק מה שנישאת בעד אחד אסורה להחזור לו אין הטעם שמא יאמרו וכו', אלא קנס חכמים משום דלא דייקא שפיר, וממילא כל מי שנשאה אוסר אותה על בעלה. לשמואל הלכה כרבי יוסי, והיינו כרבי אמי, או כרישא דרב יצחק נפחא, שהרי לשמואל לא חיישינן שיחשבו שהיה תנאי בקידושין וכדלהלן.

מי שקידש אשה והלך למדינת הים ושמע אחיו שמת ועמד ונשא את אשתו וחזר הבעל, לרב הונא- לרב אסורה ליבם מפני שיאמרו שהיה תנאי בקידושין ולא נתקיים והיתה מותרת לשני ועכשיו הראשון נושא את אשת אחיו, ולשמואל מותרת ליבם, (ולא חייש שמואל שיאמרו שהיה תנאי בקידושין), וי"א שנחלקו אם שומרת יבם שזינתה אסורה ליבם או לא, או שנחלקו אם קידושין תופסין ביבמה.

צ"ו. אמרו לו מתה אשתך ונשא אחותה מאביה שלא מאמה, ואמרו לו שמתה השניה ונשא אחותה של השניה מאמה ולא מאביה, ונמצא שהשלישית אינה קרובה של הראשונה, ואמרו לו מתה ונשא אחותה של שלישית מאביה ולא מאמה, ונמצא שהרביעית אינה קרובה של השניה וכ"ש של הראשונה, ואמרו לו מתה ונשא אחותה של רביעית מאמה, וחזרו ואמרו לו כולם קיימות, מותר בראשונה ובשלישית ובחמישית שאינן קרובות זו לזו, וקידושי השניה לא אוסרות את השלישית שהיא אחותה, כיון שקידושי השניה לא חלו כיון שהיא אחות אשה, ודינה כאנוסה ומפותה שאינה אוסרת את אחותה, וה"ה בחמישית, וכן פוטרות צרותיהן שאם מת ובא יבם ויבם אחת מהם נפטרה צרתה, ואסור בשניה משום ראשונה וברביעית משום שלישית, ואין פוטרות צרותיהן. ואם באמת מתה הראשונה ואח"כ נשא כנ"ל, מותר בשניה וברביעית ואסור בשלישית ובחמישית.

דיני יבום בבן ט' ויום אחד

מבואר במתני' (נדה מ"ה.) שבן ט' שנים ויום אחד, אף שהוא קטן, ביאתו ביאה לכמה עניינים. ולהלן יבואר מה דינו במקום יבום לגבי ביאה וחליצה ומאמר וגט.

בן ט' שנים ויום אחד שבא על יבמתו או שעשה בה מאמר או שנתן לה גט, פוסלה על שאר האחים, אבל אם כבר עשה אחד האחים בה מאמר או גט או ביאה, אין מאמר או גט של הקטן פוסלה על הגדול, אבל ביאה פוסלת גם בכהאי גוונא, וגדול פוסל בכהאי גוונא אף במאמר וגט, דביאתו לא קונה לגמרי אלא דינה כמאמר, וקיימא לן שיש מאמר וגט וביאה וחליצה אחרי מאמר.

חליצתו דינה כגט של גדול לר"מ, אבל לחכמים אינה כלום. תוד"ה רבי מאיר.

והא דאמר רבן גמליאל אין גט אחר גט, היינו בב' גדולים או קטנים, אבל גט של גדול אחרי גט של קטן פוסל. והא דאמרי רבנן יש גט אחר גט היינו בב' גדולים או בב' קטנים, אבל בקטן אחר גדול אין גט אחר גט.

צ"ו: בן ט' ויום אחד שבא על יבמתו, ואח"כ בא עליה אחיו שגם הוא בן ט' שנים ויום אחד, או שבא הוא על צרתה, נפסלה היבמה עליו, דהוי כמאמר אחר מאמר ששניהם חלים, וכיון שהיא צריכה גט מהשני נאסר כל הבית ב"לא יבנה", וכשהוא עצמו בא על צרתה שתיהן אסורות, דבית אחד הוא בונה ואין בונה ב' בתים. ולר"ש אינו פוסל, דממ"נ אם מועילה הביאה הראשונה לא מועילה השניה דאין ביאה אחר ביאה, וביאת השני דינה כביאת איניש דעלמא שאינה אוסרת בשוגג, ואם הראשונה אינה מועילה, גם השניה לא פוסלת, דביאת בן ט' אינה קונה ומשיירת, אלא ספק קונה קנין גמור ספק אינה קונה כלל, ואינו יכול לקיים את השניה, שמא קנה את הראשונה והשניה אסורה משום שני בתים. ולבן עזאי בבא אחיו על יבמתו פוסלה, דיש מאמר אחר מאמר בב' יבמין ויבמה אחת שכיון שבתחילה לשניהם היה זיקה, רבנן תיקנו בשניהם שיועיל מאמר, אבל אם בא הוא על צרתה אינו פוסלה, דאין מאמר אחר מאמר בב' יבמות ויבם אחד מפני שכל כוחו וקניינו שהיה לו לענין מאמר הוא נתן בראשונה ודחה את השניה.

בן ט' ויום אחד ושוטה שנשאו אשה ומתו, נשותיהם פטורות מיבום וחליצה, שאף שביאת בן ט' היא ביאה, קידושיו אינם קידושין, דאין קנין קטן כלום עד שיביא ב' שערות, ורק ביבמה כיון שהיא זקוקה לו עשו ביאתו כמאמר. וכתבו התוס' (ד"ה נשא) שאף שרבנן לא תיקנו נישואין לקטן, מ"מ מותר ואף מצוה להשיא אשה לבנו קטן, ואינו נחשב ביאת זנות.

בן ט' ויום אחד שבא על יבמתו ומת, חולצת ולא מתייבמת, משום שיש עליה זיקת ב' יבמין שהרי הזיקה הראשונה לא פוקעת ע"י ביאת בן ט', ואף דליכא צרה אסורה להתייבם.

בן ט' ויום אחד שבא על יבמתו, ונשא אשה אחרת משהגדיל, ולא בא על הראשונה משהגדיל שלא יצאה מידי נפילה ראשונה, ומת, הראשונה חולצת ולא מתייבמת כיון שיש עליה זיקת ב' יבמין, והשניה מותרת אף ביבום, ואף שעשו ביאת בן ט' כמאמר בגדול, מ"מ אין זה סיבה לאסור את הצרה, (והתנא בפרק ד' אחין סובר שמאמר אוסר גזירה משום צרה). ולר"ש מייבם איזו מהם שירצה, וחולץ לשניה, דלית ליה זיקת ב' יבמין.

רבי יוחנן הקפיד על רבי אלעזר שאמר את הדין שעשו ביאת בן ט' כמאמר בגדול, ולא אמרה משמו, כל ת"ח שאומרים דבר הלכה משמו בעוה"ז שפתותיו דובבות בקבר. ואמרו לו רבי אמי ורבי אסי לא כך היה מעשה בבית הכנסת של טבריה דנו בו בדין נגר שיש בראשו גלוסטרא שראשו עב והוא ראוי לשחיקת שומים ולשאר תשמיש, שר"א אוסר לנעול בו בשבת, ורבי יוסי מתיר מפני שיש עליו תורת כלי, ונקרע ספר

תורה בחמתן, ואמר רבי יוסי בן קיסמא תמה אני אם לא יהיה בית הכנסת זה עבודת כוכבים, וכן הוה. ואמר להם רבי יוחנן ששם הם היו חברים ואילו רבי אלעזר הוא תלמידו. וטען לו רבי יעקב בר אידי שכמו שיהושע לא אמר בכל דבר ששמע זאת ממשה, כיון שכולם ידעו זאת, כך כולם יודעים שרבי אלעזר אמר זאת משמו, ונתפייס רבי יוחנן.

צ"ז. מי שלא הביא ב' שערות דינו כבן ט' ויום אחד, עד רוב שנותיו וממתינים לו לענין יבום שמא יביא סימנים, ואם הביא סימני סריס והוא בן כ' אינו חולץ ואינו מייבם וא"צ להמתין לו, וכן הדין באילונית. (מי שלא הביא סימנים, אם כחוש יבריאוהו ואם בריא יכחישוהו, כדי שיביא סימנים).

נושאין על האנוסה

איסורי קורבה באנוסה ומפותה

אדם שאנס או פיתה אשה לא נאסרו עליו קרובותיה מדאורייתא, (דבכל העריות כלתו דודתו זכור ובהמה כתיב לשון שכיבה, וכאן באשה ואמה וקרובות הנאסרות עליו מחמת אשתו, כתיב לשון קיחה, לומר לך דרך ליקוחין (-שהראשונה היתה לקוחה לו, דבשניה לא תפשי קידושין) אסרה תורה. ולרבא לומדים מדכתיב "ערות בת בנך או בת בתך לא תגלה" ומשמע שבת בנה ובת בתה של האשה מותרים, והיינו באנוסה, דבנשואה כתיב "ערות אשה ובתה לא תגלה את בת בנה ואת בת בתה לא תקח", ואין להחמיר באנוסה יותר מבנשואה משום שעשה איסור ועבר על "ומלאה הארץ זימה" (תוד"ה ואיפוך), דגבי עריות כתיב שאר, ורק בנישואין איכא שאר). ומה שמצינו שהנחשד על אשה ויצא עליו קול אסור בבתה ובאחותה, היינו מדרבנן שמא אחרי שישא את בתה יזנה עם הראשונה שזה דאורייתא, ולאחר מיתתה מותר אף מדרבנן דליכא למיגזר מידי.

האונס ומפתה קרובותיה של אשתו חייב.

מותר לאדם לישא אנוסת בנו ומפותת בנו.

אנוסת אביו ומפותת אביו לת"ק מותרות, ורבי יהודה אוסר דכתיב "לא יקח איש את אשת אביו ולא יגלה כנף אביו" -כנף שראה אביו לא יגלה, והיינו באנוסה שהרי לפני כן התורה מדברת על אנוסה. ולרבנן הפסוק מדבר בשומרת יבם של אביו, שזה כנף הראוי לאביו, ונ"מ לעבור עליה בג' לאוין, (שהרי היא אסורה כבר משום דודתו ומשום יבמה לשוק), או שהפסוק מדבר לאחר מיתת אביו.

צ"ז: הגמ' מביאה ז' משלים על מקרים שבהם יש כמה סיבות קורבה לאדם אחד. ואלו משלים שבני אדם רגילים לאומרם. רש"י. ואין בדברים אלו חידוש, ובאו לתשובת הצדוקים. תוד"ה אח.

איסורי קורבה לגרים

יש כמה טעמים להתיר איסורי קורבה בגרים: א' גר שנתגייר כקטן שנולד. ב' בקורבה מן האב יש להתיר מפני שנשים נכריות מזנות ואינו קרובו מן האב. ג' רחמנא אפקריה לזרעיה דכתיב "בשר חמורים בשרם וזרמת סוסים זרמתם". ומאידך יש מקומות שאסור שמא יבואו להתיר גם בישראל גמור, או שמא יאמרו באנו מקדושה חמורה לקדושה קלה, ואם הורתם שלא בקדושה ולידתם בקדושה יש להם קורבת אם, ואם גם הורתם בקדושה הם ישראלים גמורים. ופרטי הדינים והשיטות בזה יבוארו להלן.

אחים מן האב שהתגיירו מותרים זה באשת אחיו דקסבר אין קורבה לגר, דכקטן שנולד דמי. אחים מן האם שהתגיירו אסורים זה באשת אחיו דאתי לאיחלופי בישראל, (ולהלן צ"ח: מובאת ברייתא שמתירה אם היתה אשת אחיו בגיותו). ואחים מן האב ומן האם, לרב אחא בר יעקב מותרים לפי שנקראים בני האב ולא יודעים שהם גם בני האם, וחושבים שמותירים אותם בגלל שאין אחוה מן האב לגר, דסתם עובדת כוכבים היא זונה והוא מאיש אחר, ולרב ששת אסורים לפי שנקראים גם בני האם וחוששים שיבואו להתיר גם בישראל גמור. וי"א שרב אחא בר יעקב מתיר אף באחים מן האם (וכן מבואר להלן צ"ח. בשם רבי יוסי ורבי עקיבא), משום דגר שנתגייר כקטן שנולד, ומחלוקתם בנשאו נשים לאחר הגירות.

הגיורת שנתגיירו בניה עמה, וכן שפחה שנשתחררו בניה עימה, לא חולצים ולא מייבמים, אפי' הורתו של ראשון שלא בקדושה ולידתו בקדושה והשני הורתו ולידתו בקדושה, והסבר דין זה תלוי במחלוקת דלעיל, שלמ"ד שאחים מן האב מותרים, הכונה שאין חיוב יבום וחליצה, והחידוש בסיפא הוא שאע"פ ששניהם לידתם בקדושה אין חוששים דאתי לאיחלופי בישראל גמור ולהתיר יבמה לשוק בלא חליצה, דמידע ידעי שיבום הוא מן האב ונכרי אין לו אב. ולמ"ד שאשת האח אסורה הכונה שאסור לייבם ואיכא כרת דאשת אח כיון שלידת שניהם בקדושה, וקמ"ל סיפא שאף שהראשון הורתו שלא בקדושה והשני הורתו בקדושה, דכשתי אמהות דמי, מ"מ אסירי ביבום.

שני אחים תאומים גרים או משוחררים שהם ודאי מאותו אב דטיפה אחת מתחלקת לשתים, לא חולצים ולא מייבמים דזרע מצרי כבהמה, ואין חייבים זה על אשת זה משום אשת אח, ואם היתה הורתם שלא בקדושה ולידתם בקדושה לא חולצים ולא מייבמים זה לזה, וחייבים על נשות אחיהם משום אשת אח דהרי היא כישראלית שילדה בנים, ואם הורתם ולידתם בקדושה הרי הם כישראלים לכל דבריהם.

צ"ח. הא דאין לעכו"ם אחוה מן האב אף בנולדו בקדושה שיש להם שאר מן האם ולא שייך בהם גר שנתגייר כקטן שנולד, אינו משום שהם שטופים בזימה, אלא אפי' אם ידוע בוודאות שהם אחים מן האב, כגון בתאומים או שהיו אביו ואמו חבושים לבד בבית האסורים, אינם חשובים אחים, דרחמנא אפקריה לזרעיה, דכתיב "בשר חמורים בשרם וזרמת סוסים זרמתם".

מותר לגר לישא אשת אחיו מאמו, אם נשאה אחיו כשהיה גוי, אבל אם נשאה אחיו כשהיה גר אסור, ולא גוזרים זה אטו זה, וכך העיד בן יאסין משמיה דר"ע וסמכו עליו, ואף שת"ח שהורה הלכה לאחר שנהג כך למעשה אין שומעים לו דשמא הורה כך בגלל המעשה שבא לידו, הכא היה מורה עוד הלכות, ואב"א שכאן הראה שנהגו כך למעשה באשה ושבעת בניה, ואב"א שאמר כן יחד עם עוד הלכה משמו של ר"ע, וכדלהלן.

ויהי דבר ד' את יונה שנית- אבל שלישית לא דיברה עמו שכינה (אע"פ שמצינו שנינוה חזרו לקלקולם ונתנבא עליהם נחום האלקושי. ומה שדיברה עימו שכינה בענין הקקיון, זה נחשב אותה נבואה כיון שזה היה באותו יום. תוד"ה על), דכתיב "השיב את גבול ישראל וכו' כדבר ד' אשר דיבר ביד עבדו יונה וכו', י"א דדווקא בענין נינוה לא דיברה עמו שכינה, וי"א שהכונה שם שהנבואה בימי ירבעם בן יואש נהפכה מרעה לטובה כמו אצל יונה, וחולק על המדרש שנבואה זו היתה ע"י יונה, או שמא אינו מונה אלא דברים שהם צורך גדול כמו מעשה נינוה. תוד"ה רב נחמן.

צ"ח: גר שהורתו שלא בקדושה ולידתו בקדושה אסור בקרובי האם, ואם נשא אחותו מן האם שנולדה בהיותה נכרית יוציא, ואף שהוא כקטן שנולד יוציא גזירה שמא ישא אחותו שנולדה אחריו, שיש בה כרת כיון ששניהם נולדו בקדושה והיא אחותו גמורה מן האם, (ומשמע מרש"י שאם גם לידתו היתה שלא בקדושה מותר באחותו מן האם שנולדה בנכריות, דליכא למיגזר שמא ישא אחותו שנולדה אחריו. והתוס' (ד"ה נשא) מוכיחים שאפילו בנולדו בנכריות שייך בהם קורבה ואסור. ומביאים שריב"א מפרש שבא לאפוקי שאם הורתו בקדושה הרי הוא נולדו בקדושה והיא אחותו גמורה מן האם, (ומשמע מרש"י שאם גם לידתו היתה שלא בקדושה מותר באחותו מן האם שנולדה בנכריות, דליכא למיגזר שמא ישא אחותו שנולדה אחריו. והתוס' (ד"ה נשא) מוכיחים שאפילו בנולדו בנכריות שייך בהם קורבה ואסור. ומביאים שריב"א מפרש שבא לאפוקי שאם הורתו בקדושה הרי הוא כישראל גמור ומותר באחותו שנולדה בנכריות, דלא שייך שמא יאמרו כיון שאין בו כלל צד נכריות. וה"ר חיים מפרש שנקט לידתו בקדושה מפני שאז מן האב יקיים, דכיון שלא ראה עצמו בנכריות ליכא למימר שמא יאמרו באנו מקדושה חמורה לקדושה קלה, אבל אם גם הלידה שלא בקדושה אפילו מן האב יוציא, שמא יאמרו באנו מקדושה חמורה לקדושה קלה, כדאיתא בירושלמי שבן נח אסור בין באחותו מן האב בין באחותו מן האם כדכתיב "על כן יעזב איש את אביו ואת אמו". ודעת ר"י שהברייתא חולקת על הירושלמי), ומותר בקרובי האב (והיינו שא"צ להוציא אבל לכתחילה לא יכנוס), ואסור באחות האב מן האם (לרש"י גזירה משום אחותו מן האם, ולתוס' (ד"ה אחות) שמא יאמרו באנו מקדושה חמורה לקדושה קלה), ומותר באחות האב מן האב, ואסור באחות האם מן האם, אחות האם מן האב לר"מ אסור כיון שיש בה צד אם, דלר"מ כל ערוה שהיא משום שאר האם יוציא, ולחכמים מותר דלא דמיא לאחותו מן האם וליכא למיגזר, ומותר באשת אחיו אפילו מאמו שנולד בהיותו עכו"ם כשנשאה אחיו כשהוא עכו"ם, דבקורבה גזרו חכמים ולא במידי דלא אתי אלא ע"י קידושין, ובאשת אחי אביו, ובאשת אביו, והיינו לרבי אליעזר, אבל לר"ע אשת אביו אסורה ואחות אביו מותרת, והלכה כר"ע, ויש להחמיר כר"א. תוד"ה אשת).

אסור לגר לישא אשה ובתה, ואם נשא בהיותו עכו"ם ונתגיירו עימו (דאם נשא אם ובת שנתגיירו זה שייך גם בישראל), וה"ה בנשא אשה ואחותה מן האם או אשה ובת בתה (תוד"ה אשה) יוציא אחת מהן כדי שלא יבואו להתיר בישראל אשה ובתה. (אבל אשה ובת בנה או אשה ואחותה מן האב פשיטא שאין מוציא, והתוס' מסתפקים אם לכתחילה יכנוס או לא. שם).

גר שמתה אשתו, י"א שמותר בחמותו דכולי האי לא גזרו חכמים, וכר"ע שבחמותו לאחר מיתה קלש האיסור, (ואף שיש בה כרת ולא מיעטה הכתוב אלא משריפה, מ"מ לא רצו חכמים לגזור כיון דקליש איסורא ואף מחיים מותרת מדינא. תוד"ה קלש), ויש אוסרים וכרבי ישמעאל שחמותו בשריפה אף לאחר מיתה.

ה' נשים שנתערבו וולדותיהם וגדלו ונשאו נשים ומתו, ולכל אחד יש בן ודאי שלא נתערב, כל אחת חולצת לארבע והיינו אותם ארבע הודאיים, והחמישי מייבם אותה אחרי החליצה דאם היא אשת אחיו הרי טוב, ואם לאו הרי חלץ לה היבם, (ולא ייבם לפני החליצה, כדי שלא יפגע ביבמה לשוק), נמצא שכל אחד חולץ לד' ומייבם אחת, וזה עדיף מאשר שד' יחלצו לכולם ואחד ייבם את כולם, מפני שבאופן הראשון יתכן שכל אחד מייבם את אשת אחיו.

ואם היו מקצתם אחים מן האב ומקצתם יש להם גם אחים מן האם, אלו שיש להם אחים מן האם חולצים לכולם ואינם רשאים לייבם אפילו אחרי שכל השאר חלצו, שמא היא אשת אחיו מן האם שהיא עליו בכרת, וה"ה אם יש בהם כהנים מפני שאם אינה יבמתו היא חלוצה וחלוצה אסורה לכהן, והאחרים ייבמו, ואם חלקם כהנים וחלקם אחים מן האם, כולם חולצים ולא מייבמים.

צ"ט. יש חולץ לאמו או לאחותו או לבתו מספק, כיצד אמו ואשה אחרת שילדו במחבוא וכו'.

איש ואשה יכולים להוליד ה' אומות כגון ישראל שקנה עבד ושפחה עכו"ם, ויש להם ב' בנים, ונתגייר אחד מהבנים, והטביל את העבד והשפחה לשם עבדות, והולידו בן, ושחרר את השפחה שהיא נעשית ישראלית ובא עליה העבד והולידו בן, ושחרר את העבד והשיאם זה לזה והולידו בן, נמצאו גר ועכו"ם (דבנים שילדה תחת יד העכו"ם אינם עבדים, דקיימא לן שלומדים מ"מהם תקנו" -אתם קונים מהם ולא הם מכם ולא הם זה מזה) ועבד וממזר (-בן השפחה מהעבד) וישראל.

יש מוכר אביו להגבות לאמו כתובתה... וקמ"ל שעבד משתעבד לכתובה, או משום דכמטלטלי דמי כר"מ שמטלטלים משתעבדים לכתובה (ואף שעבדים הוקשו לקרקעות, הכא דינם כמטלטלי מפני שלא סמכה דעתה עליהם כיון שהם יכולים למות או לברוח. תוד"ה מני), או משום דקמקרקעי דמי (דסמכה דעתה עלייהו. שם). ואף שהמחלוקת היא כשגובים את הכתובה ממנו, יבם עומד במקום המת, אבל מיתמי מודה ר"מ שהמטלטלין לא משתעבדים. ומיירי הכא במתנת שכיב מרע, שהיא מתנה גרועה, אבל ממתנת בריא אין האשה גובה כתובה. תוד"ה כתב.

האשה שנתערב ולדה בולד כלתה, ונשאו נשים ומתו, בני הכלה הודאיים חולצים, אבל לא מייבמים שמא היא אשת אחי אביו, ובני האם יכולים אף לייבם, (ומבואר שאשת בן אחיו מותרת לו, אע"פ שזה יכול לגרום לביטול מצות יבום. ומכאן יכול להיות ראיה למש"כ ריב"ן שהמצוה לישא בת אחותו אינה בבת אחיו, מפני שמבטל מצות יבמין. תוד"ה ספק). ואם מתו האחים הודאיים של אלו שנתערבו, התערובות חולצים לבני האם אבל לא מייבמים, מפני שהיא ספק אשת אחי אביו, ולבני הכלה יחלוץ אחד והשני יכול לייבם שאף אם היא אשת בן אחיו היא מותרת לו, אבל לא ייבם ברישא משום דפגע ביבמה לשוק.

צ"ט: לרבי יהודה אין חולקים תרומה לעבד אא"כ רבו עמו, דבמקומו היו מעלים מתרומה ליוחסין, אבל לרבי יוסי א"צ שיהיה רבו עמו, דבמקומו לא היו מעלים מתרומה ליוחסין. ואין חוששים שהעבד יבקש תרומה אחרי שישתחרר (גם למ"ד לקמן ק. שאין נותנים לאשה שמא תבקש אחרי שתתגרש), דאין לחוש שיחזיק עצמו לעבד. וכן לא חוששים שימכרנו רבו לישראל וימשיך לבקש תרומה, דכיון שמזונותיו על רבו אין אדם חוטא ולא לו, אך קשה דניחוש שמא יאמר לו האדון הישראל עשה עימי ואיני זנך, ושמא זה לא שכיח. (תוד"ה ואם עבד). ור"א בר צדוק ראה עבד אוכל במקומו של רבי יוסי והעיד עליו במקומו של רבי יהודה ורצו להעלותו ליוחסין, (אבל לא העלו, שהרי אין הקב"ה מביא תקלה לבהמתם של צדיקים, כ"ש לצדיקים עצמם. והתוס' (ד"ה ס"ד) לא גורסים דבר זה, דרק כשהחכם עצמו נכשל באכילת איסור שייך לומר שאין הקב"ה מביא תקלה על ידו).

ק. י' אין חולקים להם תרומה בבית הגרנות- חרש שוטה וקטן (שאינו יודע לישא כפיו, שאז הוא נושא כפיו עם הגדולים, ואם הביא ב' שערות נושא בפני עצמו, ואינו עולה בקביעות עד שיתמלא זקנו. תוד"ה ואלו), משום דלאו בני דעה נינהו ואיכא זילותא דתרומה. טומטום ואנדרוגינוס, משום דבריה בפני עצמם הם והויא זילותא דקדשים. עבד, שמא יעלוהו ליוחסין. ערל וטמא, משום דמאיסי. ונושא אשה שאינה הוגנת לו, משום קנסא. ואשה, י"א משום גרושה -שיגרשנה בעלה ולא ידעו ויתנו לה, וי"א משום יחוד, (ונ"מ בגורן קרוב לעיר שלא מצויים שם אנשים, שיש שם יחוד, אבל יודעים שם שהיא גרושה כיון שזה סמוך לעיר, או רחוק שלא יודעים שהיא גרושה, ומצויים בו אנשים שאין בזה משום יחוד), וכולם משגרים להם לבתיהם (ולא חוששים שלא ישמרו התרומה בטהרה מפני שיש להם אפוטרופוס בבתיהם, ומ"מ אין חולקים להם פן יבואו לחלק גם אם אין להם אפוטרופוס. תוד"ה וכולן), חוץ מטמא ונושא אשה שאינה הוגנת לו, אבל ערל דנפיש אונסיה שמתו אחיו מחמת מילה משגרים לו לביתו.

מעשר עני שהוא מתחלק בעיר בתוך הבית (עד פסח שזה זמן גשמים והוא נפסד בגורן, אבל אחרי פסח שזה זמן הביעור מניחו בגורן והוא הפקר ואין בו דין חלוקה. תוד"ה מעשר עני) דכתיב "לגר ליתום ולאלמנה", ועוד כדי שלא יתביישו העניים, ואין חשש יחוד כיון דשכיחי אינשי, נותנים לאשה תחילה משום זילותא שתמתין, וכן מקדימים אותה לדין מטעם זה כשהיא תובעת אשה והוא תובע איש, ואין הדין בין האיש לאשה.

דין שנים שאחד כהן ואחד הוא עבד הכהן

כהנת שנתערב ולדה בולד שפחתה:

אינם מיטמאים למתים.

אין נושאים נשים בין כשרות שמא הוא עבד, בין פסולות כגון שפחה שמא הוא כהן.

מותרים לאכול בתרומה שהרי גם עבד כהן אוכל בתרומה, וחולקים בגורן חלק אחד ורק הם באים כאחד, (כרבי יהודה הנ"ל, ודלא כרבי יוסי).

הגדילו התערובות:

כופים אותם ומשחררים זה את זה, כדי שיוכלו לישא נשים כדמצינו שמי שחציו עבד וחציו בן חורין כופים את רבו לשחררו, ומותרים לישא נשים הראויות לכהונה ולא גרושה וחלוצה שמא הוא כהן.

אסורים ליטמא למתים, ומ"מ אם נטמאו אינם לוקים.

אסורים לאכול תרומה, ומ"מ אם אכלו אינם משלמים קרן וחומש (ומ"מ צריכים להפריש משום כפרה. תוד"ה ואם אכלו), ואין חולקים להם תרומה מפני שהמשוחרר הוא ישראל, (ואף אם יבואו שניהם יחד, שמא יבואו לידי תקלה ויאכלוהו. תוד"ה ואינן), ומוכרים תרומה של התבואה שלהם והדמים שלהם, שאחרי שמפרישים אותה א"צ לתת אותה לכהן, דכל אחד אומר לכהן שיביא ראיה שהוא לא כהן ויקבל את התרומה, ומ"מ אינם יכולים לאוכלה.

אין חולקים בקדשי המקדש כגון בעורות קדשים, ואין נותנים להם קדשים -בכור וחרמים, אבל אין מוציאים מהם את שלהם דכל אחד אומר שהוא כהן, וגם בחרמים תנן שהכהנים אינם מחרימים מפני שהחרמים שלהם. (ואף שחרמי כהנים הרי הם כהקדש עד שיבואו ליד כהן, יתנו זה לזה ויתנו ביניהם. תוד"ה ואין). ובאופן אחר מבאר רש"י שקדשים הכונה שלא נותנים להם קדשים להקריב, ואין מוציאים את שלהם הכונה שאם היו חייבים חטאת או אשם או עולה אין כופים אותם להביאם לאנשי משמר ולהיות עבודתם ועורם לאנשי משמר, דכל חד אמר אנא כהן, וכהן יכול להקריב אפילו במשמר שאינו שלו, והעבודה והעור שלו, וכיון שאחד מהם כהן אין בי"ד יכולים להוציא מידם בעל כרחם ולתתם לאנשי משמר, אלא יקריבו קרבנותיהם ויביאו להם את הבשר והעור והם יתנום למי שירצו, או שיעשו שליח לאיזה כהן שירצו, או שישהו את קרבנם עד שיתרצו לתתו לאנשי משמר. והקשה רש"י דמבואר בב"ק ק"י שכהן שאינו יכול להקריב אינו יכול לעשות שליח להקריב.

ותירצו התוס' (שם) דשאני הכא שאם יבוא אליהו ויאמר שהוא כהן, יוכל לעבוד במקדש, והוי כזקן וחולה שנותן לאיזה משמר שירצה כיון שע"י הדחק הוא ראוי לעבודה, (אבל טמא או בעל מום נותן לאותו משמר).

ופטורים מזרוע לחיים וקיבה.

ובכור שלהם ירעה עד שיסתאב אפילו בזמן הבית, דא"א לכפותם לתת לכהן אחר להקריבו ולאכול את בשרו, והם לא יכולים לתתו לכהן שיקריבו ויחזיר להם את הבשר, דבכור תם אינו נאכל אלא לכהנים, ואחרי שיפול בו מום מותר להם לאוכלו, דהוא מותר באכילה לזרים, ואין בו אלא משום גזל דמתנות כהונה, והכא ליכא גזל משום שהמוציא מחבירו עליו הראיה.

ונותנים עליהם חומרי כהנים וחומרי ישראלים, והיינו שמנחתם נקמצת כמנחת ישראל דמנחה שלא נקמצה פסולה כזבח שלא נשחט, ושמא הוא ישראל, ואינה נאכלת כמנחת כהנים שמא הוא כהן, והקומץ קרב בפני עצמו, והשיריים קרבים בפני עצמם לשם עצים (שהרי אסור להקטיר שיירי מנחת ישראל לשם הקטרה, דכל שנותנים ממנו לאישים הרי הוא בבל תקטירו) וכרבי אלעזר דדריש "לריח ניחוח" אי אתה מעלה אבל אתה מעלה לשם עצים, ולרבנן דס"ל שאין להעלותם אף לשם עצים ומחלוקתם היא באברי חטאת שנתערבו באברי עולה, יקטיר הקומץ לעצמו והשיריים יתפזרו על בית הדשן (-למטה סמוך למזבח, במקום שמניחים תרומת הדשן והנוצה. רש"י. ושיטת ר"י (תוד"ה והשירים) הכונה למקום ששורפים בו את פסולי המוקדשין, שהוא במזרחו של כבש), וכדעת רבי אלעזר ברבי שמעון דס"ל בכהן המטמא מקדש בדלי דלות שהוא מביא מנחת חוטא, וכתיב במנחה זו "והיתה לכהן כמנחה" והיינו כמנחת ישראל שהיא נקמצת, אמנם שיריה אינם נאכלים דכתיב "וכל מנחת כהן כליל תהיה לא תיאכל", ולכן אומר ראבר"ש שהקומץ קרב לעצמו והשיריים מתפזרים על בית הדשן, ואף רבנן שחולקים וסוברים שם שהשיריים קרבים אינם חולקים אלא במנחת חוטא של כהנים שהיא בת הקרבה כמנחת נדבתו, אבל הכא לאו בת הקרבה היא שמא זר הוא והם שיריים גמורים.

דין ולד שיש ספק מי אביו

ק: אשה שלא שהתה אחר בעלה ג' חודשים ונשאת לאחר וילדה, ואין ידוע אם הולד הוא בן ט' לראשון או בן ז' לאחרון, והיו לה בנים מזה ומזה, הם חולצים לאשתו שמא היא אשת אחיהם אבל לא מייבמים שמא הוא אינו אחיהם מן האב אלא מן האם, שיש בזה חיוב כרת, וכן הוא חולץ לנשותיהם ולא מייבם, ואם היו אחים מן הראשון ומן השני שלא מאותה האם, הוא חולץ לאשת בן הראשון או האחרון, או מייבם אם אין עוד אחים, דליכא לספוקי ביבמה לשוק, והאחים אחד חולץ ואחד מייבם אחרי החליצה, דאם היא יבמתו מה טוב, ואם לאו נכרית היא, (ולא ייבם לפני החליצה שמא פגע ביבמה לשוק). הוא אינו יורש אותם מפני שכל אחד דוחה אותו לשני, אבל הם יורשים אותו דמי מעכב על ידם והוי ממון המוטל בספק וחולקין. ופטור אם הכה או קלל אחד מהם, ואם הכה או קלל שניהם בזה אחר זה חייב, ולרבי יהודה אינו חייב אלא כשעשה כך בבת אחת, שהתרו בו התראת ודאי אל תכה שניהם שבמכה זו אתה מתחייב, (ולא דמי לפיגול ונותר שבללם זה בזה ששם זה התראת ספק, מפני ששם אינו יודע אם עובר על איסור פיגול או על איסור נותר, שזה תלוי מה הרוב בתערובת. תוד"ה הכה), דאם הכה בזה אחר זה כל אחת מההתראות הוי התראת ספק, ולת"ק התראת ספק שמה התראה כיון שעבר על האיסור ממה נפשך, וי"א שלרבי יהודה פטור אף בבת אחת, דיליף קללה דלמטה באביו ואמו מקללה דלמעלה כי יקלל אלקיו שאין בו שותפות, ואיתקש הכאה לקללה.

ואם היה אחד ישראל ואחד כהן, דינו כנ"ל בדין כהן שנתערב ולדה בולד שפחתה, שנושא אשה הראויה לכהן ואינו אוכל בתרומה וכו'.

ואם היו שניהם כהנים, הוא אונן עליהם (אם מת השני או שליקטו את עצמות הראשון דאפילו אחרי שנים מרובות אסור לאכול קדשים עד הערב) להיאסר בקדשים שמא חלה עליו אנינות, והם אוננים עליו (דין זה לא שייך כשהראשון מת, ואין לומר דמיירי שהראשון גירשה, דא"כ מותר לו להטמא לראשון ממה נפשך, דאם הוא אביו מותר לו להטמא לו, ואם אינו אביו הרי הכהן השני היה אסור באמו מפני שהיא גרושה והולד חלל. ואי מיירי בזנות א"כ ממה שהוא עובד במשמרת של שניהם מבואר דלא כשמואל דס"ל לקמן דבעינן זרעו מיוחס אחריו. ואין לומר דמיירי בממאנת, דקטנה אם ילדה היא מתה. ולשמואל צ"ל דמיירי שקידושי הראשון היו קידושי טעות שהיו על תנאי ולא נתקיים התנאי, שהיא יוצאה בלא גט אפילו אם ילדה ממנו, ובזה שייך שהבן רואה מיתת שניהם והוא כהן כשר, ובזמנו כהאי גוונא דהוא ע"י נישואין לא גזרו חכמים שלא יעבוד במקדש), ואסורים ליטמא זה לזה, ועולה במשמרת של שניהם כדי לקיים המצוה, ואף אם אינו רוצה כופין אותו משום פגם משפחה -שתי המשפחות, שיאמרו שהוא פסול לעבודה, ואינו חולק עמם אא"כ היו שניהם במשמרת אחת ובבית אב אחד (דאי לאו הכי כל משמר או בית אב דוחה אותו למשמר או בית אב אחר).

י' כהנים שפירש אחד מהם ובעל הולד אינו יורש אותם, ושמואל אמר שמשתקים אותו מדין כהונה לעבוד עבודה, אע"פ שהוא יכול לישא אשה מיוחסת, ודין זה הוא מדרבנן דבעינן זרעו מיוחס אחריו (ואסמכתא לדבר מדכתיב "והיתה לו ולזרעו אחריו"), והיכא שהספק הוא ע"י נישואין לא גזרו, כדמצינו שהבן המסופק אם הוא בן ט' למת או בן ז' ליבם יכול להיות כהן גדול.

ג' נשים משמשות במוך והיינו שאין איסור בדבר, קטנה שמא תתעבר ותמות, מעוברת שמא תעשה עוברה סנדל, מניקה שמא תגמול את בנה וימות. וקטנה היינו מבת י"א שנה ויום אחד עד בת י"ב שנה ויום אחד, ולפני גיל י"א או אחרי גיל י"ב משמשת כדרכה והולכת. ולחכמים אחת זו ואחת זו משמשת כדרכה והולכת ומן השמים ירחמו, שנאמר "שומר פתאים ד' ".

מצות חליצה

כתיב (דברים כ"ה) "כי ישבו אחים יחדיו ומת אחד מהם ובן אין לו, לא תהיה אשת המת החוצה לאיש זר, יבמה יבוא עליה ולקחה לו לאשה ויבמה. וכו'. ואם לא יחפוץ האיש לקחת את יבמתו, ועלתה יבמתו השערה אל הזקנים ואמרה מאן יבמי להקים לאחיו שם בישראל לא אבה יבמי. וקראו לו זקני עירו ודברו אליו, ועמד ואמר לא חפצתי לקחתה. ונגשה יבמתו השערה לעיני הזקנים וחלצה נעלו מעל רגלו וירקה בפניו וענתה ואמרה ככה יעשה לאיש אשר לא יבנה את בית אחיו. ונקרא שמו בישראל בית חלוץ הנעל".

בפרק זה יבוארו כלל דיני חליצה, בפני מי חולצים, איזה נעל כשרה לחליצה, איזה פסוקים צריכים לקרוא בזמן החליצה, דיני הרקיקה, ושאר דיני חליצה, כפי שלמדו חז"ל מהפסוקים הנ"ל.

דיני בית הדין של החליצה

מלבד דיני ממונות ודיני נפשות שהכרעת הדין צריכה בית דין, יש דברים נוספים שצריכים לעשותם בפני בי"ד, כגון חליצה ומיאון וסמיכת זקנים ועריפת עגלה. ולהלן יבואר כמה דיינים צריך לחליצה, ושאין צריך שיהיו מומחים, ועוד דינים בזה.

ק"א. מצות חליצה בשלשה, ואפי' הם הדיוטות, ובלבד שיודעים להקרות (-ליבם "לא חפצתי לקחתה" ולה "מאן יבמי וכו' ", "ככה יעשה לאיש" והכל בלשון הקודש) כמו דיינים, דא"א לשאול בקיאים אם הקרו יפה, אבל שאר דברים יוכלו לשאול בקיאים אם עשו יפה. (תוד"ה מצות). ולרבי יהודה צריך חמשה. ולהלכה די בשלשה כיון דתנן החליצה והמיאונים בג' ולא פליג רבי יהודה אע"פ שחלק באותה משנה על דין אחר, ומוכח שחזר בו, אבל אין נ"מ אם התנא סתם פעם אחת או ב' או ג'. והיו שנהגו לחלוץ בחמשה לפרסומי מילתא שהיא חלוצה ואסורה לכהן, אי נמי כדי שיבואו לישא אותה. (ועיין לקמן ק"ד. שי"א שחליצה כשרה ביחיד).

ביאור הדרשות לת"ק דבעינן שלשה ולרבי יהודה דבעינן חמשה- כתיב "זקנים" והיינו שנים, ואין בי"ד שקול (התוס' (ד"ה ואין) דנים אם רק בדבר שיש בו מחלוקת אין בי"ד שקול, או שזה דין בכל דבר שצריך בי"ד) מוסיפים עליהם עוד אחד, הרי כאן שלש. רבי יהודה לומד מ"זקני" עוד שנים, ות"ק לומד מ"זקני" **לרבות הדיוטות**, ורבי יהודה לומד הדיוטות מדכתיב "בישראל" -ישראל כל דהו, ות"ק לומד מ"בישראל" **למעט בי"ד של גרים**, ורבי יהודה לומד זאת מ"בישראל" אחרינא, ות"ק לומד מ"בישראל" אחרינא **שצריכים כולם לענות "חלוץ הנעל"**, ורבי יהודה לומד דין זה מ"ונקרא". והא דדרשינן מ"בישראל" שכיון שחלץ לה נעל הותרה לכל ישראל, אין זה מגוף התיבה אלא ממה שבישראל סמוך ל"בית חלוץ הנעל" ולא כתיב "ובישראל יקראו שמו בית חלוץ הנעל". תוד"ה מונקרא.

כשם שבית דין צריכים להיות מנוקים בצדק, כך הם צריכים להיות מנוקים מכל מום, דכתיב "כולך יפה רעייתי ומום אין בך".

ק"א: הדיינים צריכים לראות את הרוק יוצא מפי היבמה, דכתיב "לעיני הזקנים וירקה". וסומא באחת מעיניו כשר. תוד"ה ש"מ.

וקראו לו זקני עירו- הם ולא שלוחם.

ודברו אליו- משיאים לו עצה ההוגנת לו, שאם הוא ילד והיא זקנה או להיפך אומרים לו כלך אצל שכמותך ואל תכניס קטטה לתוך ביתך.

ועלתה יבמתו השערה- שיקבעו בי"ד מקום בשביל החליצה.

בפני מי האשה ממאנת- לב"ש צריכה למאן לפני בי"ד מומחין, ולב"ה יכולה למאן שלא בפני בי"ד אבל צריך שלשה, ור' יוסי בר' יהודה ור' אלעזר ברבי יוסי מכשירים בשנים, ואמר רב נחמן שלהלכה מספיק שנים.

מיאנה או חלצה בפניו, מותר לו לישאנה, מפני שהוא בית דין ולא יחיד, ואין לחשוש שהתיר אותה בשביל לישאנה.

סמיכת זקנים ועגלה ערופה לרבי יוסי צריכים להיות בפני שלשה, ולרבי יהודה צריך חמשה.

שטר חוב שאדם כמו רב שמואל בר יהודה אומר שהוא פרוע, זה מרע את כח השטר ואין גובים על ידו, (וברש"י בכתובות מבואר שגם אין קורעים אותו. ודעת ר"ת ור"ח (תוד"ה מרענא) שהוא נאמן לחייב שבועה, ואף שכל עד אחד מחייב שבועה, נ"מ שגם אם הוא קרוב ללוה או למלוה, דבסתמא אינו מחייב שבועה, הכא שהוא אדם נאמן הוא מחייב שבועה. וי"מ שמדובר שהלוה כתב למלוה שהוא לא יחייב אותו שבועה על פי עד אחד, שעל פי עד כזה הוא מחייבו שבועה. אבל ממון אין מוציאים אלא על פי שני עדים.

ק"ב. האם גר יכול לדון בבי"ד- גר אינו דן ישראל, דכתיב "שום תשים עליך מלך מקרב אחיך", ודיין הוא בכלל מלך דכתיב "מלך במשפט יעמיד ארץ, -אם הדיין דומה למלך שאינו צריך כלום, הוא יעמיד ארץ. אבל הוא דן גר אחר (לרש"י אפילו דיני נפשות, והתוס' (ד"ה גר) חולקים). ואם היתה אמו מישראל הוא דן אפי' ישראל, אבל לחליצה צריך שיהיו אביו ואמו מישראל שנאמר "ונקרא שמו בישראל". שיטת רש"י שגר פסול לדון ישראל רק לדיני נפשות, אבל לדיני ממונות כשר. ותוס' (ד"ה ואנא) גר פסול לדיני ממונות, ואיצטריך לפוסלו גם לחליצת גרים. אי נמי כשר הוא לדון דיני ממונות בלא כפיה. עוד כתבו התוס' (ד"ה לענין) שאם אביו מישראל א"צ שתהא גם אמו מישראל, אבל באמו בלא אביו לא סגי.

חדש- ניתן לקבל במייל סיכומים ומראי מקומות לפי סדר הלימוד החדש "חבורת ש"ס" דרשו, של עמוד יומי בעיון במסכת בבא קמא. וכן על דף הכולל (כתובות).

דיני המנעל וחליצתו

מנעל או סנדל- נהגו לחלוץ בסנדל של עור קשה ומבושל, שמשנפחת אין לו תקנה, ולכן אם יבוא אליהו ויאמר שאין חולצים בסנדל אין שומעין לו. לרבה אם יבוא אליהו ויאמר חולצים במנעל של עור רך כעין שלנו שומעין לו, ולרב יוסף אם יבוא אליהו ויאמר אין חולצים במנעל שומעים לו, וכ"מ אם חליצה במנעל כשרה לכתחילה, או דדווקא בדיעבד כשרה אבל לכתחילה לא גזירה שמא יחלצו במנעל מרופט -קרוע מלמעלה, (והיינו מרופט עד שאינו ראוי לנעילה, אבל אם הוא ראוי לנעילה כשר בדיעבד. תוד"ה גזירה), ואין הטעם משום שהעור הוא מעל הרגל והשרוכים הם מעל דמעל וכתיב "מעל" ולא מעל דמעל, דא"כ אפילו בדיעבד זה יהיה פסול.

חליצה באנפילא פסולה אפילו בדיעבד.

רב אמר שלולא שראה את רב חייא חולץ בסנדל שיש לו שרוכים, הוא לא היה חולץ אלא בסנדל של רועים שהוא מהודק יותר. וסנדל שלנו אע"פ שיש לו קרסים קושרים עליו רצועה מעור כדי שתהא חליצה מעלייתא.

התרת יבמה לשוק בשמיטת רוב הרגל, והיינו רוב העקב שעליו כובד הרגל.

צריך שהיבמה תתיר ותשמוט את הרגל מהמנעל, ואם היבם התיר או שמט את רוב הרגל והיא חלצתו לגמרי, החליצה פסולה.

רבי ינאי מסתפק האם החליצה כשרה היכא שהיבמה קרעה או שרפה את הסנדל, מפני שמספיק לגלות את הרגל, או שפסול מפני שצריך חליצה, וקאי בתיקו.

איתא בירושלמי שהיבם קושר את הסנדל עד שיהא יכול להלוך בו מאליו. ורבי חנינא בריה דרבי הלל אומר עונבו כדי שתוכל להתירו באחת מידיו. והיבמה מתיירתו בימין ותופסתו בשמאל ושומטת עקב בימין וגוררתו בשמאל עד שתהא התרה וחליצה בימין. וכתבו התוס' (ד"ה ואע"ג) שנהגו לקשור היטב בקשר גמור, וצריך שתתירנו בידה הימנית, אבל חליצה ביד ימין אינה מעכבת בדיעבד.

רבי נחמיה מסתפק האם החליצה כשרה בשני מנעלים זה ע"ג זה וקרעה את העליון ושלפה את התחתון ונשאר העליון, אבל אם שלפה רק את העליון ונשאר התחתון פסול, דכתיב "מעל" ולא מעל דמעל. ואם שלפה את שניהם מהני.

ק"ב: כוונה לחליצה- יבמה שגדלה בין האחים מותרת להנשא לאחד מהם, ואין חוששים שחלצה לאחד מהם, ואף אם ראינו שחלצה אין חוששים שמא כוונו (וצריך שיתכוונו שניהם לחליצה). וללישנא בתרא אם ראינו שחלצה אסורה לאחים שמא נתכוונו, ולא בעי כוונה אלא להתירה לשוק.

סנדל התפור בפשתן (י"מ בתוכו, וי"מ שהתפירות מפשתן), אין חולצים בו, שנא' "ואנעלך תחש", ומ"מ א"צ דווקא מנעל תחש דכתיב ב' פעמים "נעל" לרבות שאר עורות. לר"ת צריך מעל מעור בהמה טהורה, ודעת התוס' (ד"ה ואנעלך) שאין להקפיד אם חלץ במנעל בהמה טמאה.

סנדל של עור ורצועותיו של שער מנוצה של עיזים כשר, אבל אם כולו של שער פסול.

"וחלצה" הכונה שהיבמה שולפת את המנעל, כדכתיב "וחלצו את האבנים אשר בהם הנגע" והכונה לשליפת האבנים. ואף שלשון חליצה משמע נמי זירוז -שנוטלתו מע"ג קרקע ומנעילתו ברגלו, כדכתיב "ועצמותיך יחליץ" ואמר רבי אלעזר שזו המעולה שבברכות, ורבא מבאר שהכונה לזרוזי גרמי, מ"מ כאן אין הכונה לזירוז, מדלא כתיב "וחלצה נעלו במעל רגלו". ומהא דכתיב "החלצו מאתכם אנשים לצבא" אין ראיה שזה לשון זירוז, די"ל שהכונה שיצאו מביתם לקרב, והא דכתיב "יחלץ עני בעניו" הכונה שבשכר עניו יחלצו מדינה של גיהנם, והא דכתיב "חונה מלאך ד' סביב ליראיו ויחלצם" הכונה שבשכר היראה יחלצם מדינה של גיהנם.

כתיב "בצאנם ובבקרם ילכו לבקש את ד' ולא ימצאו כי חלץ מהם", וביאר רבן גמליאל שאין שהכונה שהקב"ה חלץ לישראל, דהא כתיב "חלץ מהם" אלא הכונה שהקב"ה קיבל חליצה מישראל, והרי יבמה שהאחים חלצו לה לא מהני.

מנעל הנעול בשוק שנחתכה הרגל כשר לחליצה, דכתיב "מעל רגלו".

אנפילא (-נעל של בגד) פסולה לחליצה אפילו בדיעבד דבעינן מידי דמיגן כמו נעל, דכתיב "נעלו", ואין תורם הלשכה נכנס לתרום עם אנפילא (או עם פרגוד חפות, משום חשד שהחביא שם כספים,, ובמנעל וסנדל אסור להכנס גם לכל העזרה דכתיב "מי ביקש זאת מידכם רמוס חצרי) לתרומת הלשכה, ומותר ללכת איתו ביום"כ אע"ג דאית ביה כתיתי ויש בזה תענוג, כדמצינו שרבא כרך בגד על רגלו ויצא (ובאנפילא של עור אסור כמו שאסור בקורדקיסין (-מנעלים דקים שנועלים מתחת המנעלים העבים כדי להגן מן המים) ובמנעל ובסנדל).

חלצה במנעל הנפרם כשהוא חופה את רוב הרגל, או בסנדל הנפחת שמקבל את רוב הרגל, או בסנדל של שעם ושל סיב ושל מוך (-לבד קשה ומגין), או בקב הקיטע (-צורת רגל עם בית קיבול שלשם הקיטע מכיס את רגלו, ואינו נסמך על הקב. וכתבו התוס' (ד"ה בקב) שאף שהקב כשר לחליצה, אינו מטמא מדרס בלא כתיתין, כיון שאינו עשוי כ"כ להילוך, אבל לחליצה אפילו סנדל דעבודת כוכבים ושל בי"ד כשר), (והיינו קב המחופה בעור, אבל שאינו מחופה כשר רק לר"מ שמתיר לקיטע לצאת בקב שלו בשבת, ולא לפי רבי יוסי שאוסר, ומ"מ אנפילא פסולה מפני שהיא לא מגינה על הרגל), או בסמיכת הרגלים (-מי שמהלך בידיו וגורר

את רגליו עושה עושה לרגליו סמיכה מעץ או מעור), או שחלצה ליבם גדול בין עומד בין יושב בין מוטה, או שהיבם סומא, בכל אלו חליצתה כשרה.

ק"ג. אבל אם המנעל הנפרם אינו חופה את רוב הרגל, ובסנדל הנפחת שאינו מקבל את רוב הרגל, או בסמיכת הידים (-בתים של עור שעושה לידיו מפני שמכניסם לטיט, וסומך עליהם וגורר את רגליו), או ליבם קטן, חליצתה פסולה.

היבם צריך לדחוף את רגלו בקרקע, גם כשהוא יושב או מוטה.

סנדל שאין לו עקב פסול.

יבם ההולך על צדה העליון של הרגל אינו יכול לחלוץ, ואף שחליצה מן הארכובה ולמטה כשרה, שם השוק עומד במקום הרגל, אבל הצד העליון אינו נחשב רגל. רש"י. ולר"ח (תוד"ה מאן) הפסול הוא מפני שאינו יכול לדחוף רגלו לקרקע כראוי. וסמוכות הרגלים אין קיטע חולץ בהם שהרי רגליו עקומים, אלא אחר חולץ בהם.

מן הארכובה ולמטה החליצה כשרה, מן הארכובה ולמעלה החליצה פסולה, דכתיב "מעל רגלו" ולא מעל דמעל, (והחלק שמעל הארכובה אינו נקרא רגל, ומה שמציינו בכמה מקומות שזה נקרא רגל, נקט שם הכתוב לישנא מעליא), ולענין עליה לרגל אפי' בעלי קבין פטורים דכתיב "רגלים", והא דמצינו שירך נקרא רגל היינו כדי לומר לישנא מעליא. לרש"י המשנה מכשירה חליצה בקיטע, ולתוס' (ד"ה מאן) קיטע אינו חולץ, וכוונת המשנה להכשיר אם קושר את רצועות הסנדל מהארכובה ולמטה.

ק"ג: ז' בעילות בעל סיסרא את יעל, ולא מסרה עצמה למיתה, כיון שהיא קרקע עולם, ועוד שהוא לא אנסה ואדרבה היא שידלתו בדברים כדי להתיש את כוחו ולהציל את ישראל. (תוד"ה והא). ומ"מ ודאי לא היתה נהנית דכל טובתם של רשעים רעה היא אצל צדיקים מפני שהם שונאים את הרשעים וקצה נפש צדיק בהנאתם. וחשיב רעה משום שהכניס בה זוהמא (שבשעה שבא נחש על חוה הטיל בה זוהמא, וכשעמדו ישראל על הר סיני פסקה זוהמתם, ועכו"ם שלא עמדו בהר סיני לא פסקה זוהמתם), ואצל לבן כתיב "השמר לך פן תדבר עם יעקב מטוב ועד רע" וזה נחשב רע שמא יזכיר לו לבן שם עבודת כוכבים כדכתיב "למה גנבת את אלוהי".

חלצה בסנדל שאינו שלו חליצתה כשרה, דכתיב ב' פעמים "נעל", ולכתחילה צריך שיקנה לו את הסנדל, והא דכתיב "נעלו" הכונה שתהיה ראויה לו, לאפוקי נעל גדולה שאינו יכול להלך בו, או קטנה שאינה חופה את רוב רגלו, או סנדל המסוליים שאין לו עקב. אבל אם לבש של שמאל בימין החליצה כשרה בדיעבד, ואם נעל גדולה ויכול להלך בה, או שהיא קטנה וחופה את רוב רגלו החליצה כשרה.

סנדל המוסגר מפני שפרחה בו צרעת, לרב פפי אין לחלוץ בו שמא יבואו לחלוץ במומחלט, ואם חלצה כשר בדיעבד כיון שאינו עומד לשריפה, וסנדל המומחלט פסול אף בדיעבד מפני שהוא עומד לשריפה וכתותי מיכתת שיעוריה, דבענין שיעור שחופה את רוב רגלו. ולרב פפא אף סנדל המומחלט כשר בדיעבד, וכן הלכה. ומ"מ בית המומחלט מטמא מתוכו במגע (אף אם לא נכנס גופו לבית. רש"י. והתוס' (ד"ה מטמא) מסתפקים אם הכונה למגע או לכניסה לבית) ומאחוריו של בית (תוד"ה מטמא), או בביאה לבית, ואף שעומד להינתץ חשיב "והבא אל הבית", דאמר קרא "ונתץ את הבית" דאפילו בשעת נתיצה הוא נחשב בית, ובית המוסגר מטמא מתוכו ובביאה. וכן מטלית המומחלטת שיש בה שלש על שלש שהיא ראויה לעניים, אע"פ שאין בה כזית, אם נכנסה רובה לבית, טימאתו לכל כלי הבית, דרובה ככולה, ומצורע מטמא בביאה, וכן בגד ואבן המנוגעת מטמאים באהל, (ואף אם לא ישב בבית אלא שהכניס והוציא, טמא, ולא בענין יושב אלא בעובר תחת אילן, שאין שם מחיצות. ומת מטמא מה שתחת האילן אף בעובר ולא יושב, ומטמא מה שבבית אחר אם יש בבית שהמת בו חלון פותח טפח, משא"כ במצורע. תוד"ה כיון), וה"ה בהיו בה כמה זיתים ואין בה ג' על ג' אלא שהחוט שלה עבה, ונכנס ממנה כזית לבית אע"פ שאין כאן בגד שהרי הרוב לא נכנס, דאיתקש למת ומת מטמא בכזית, ואף שעומדת לשריפה, הא כתיב "ושרף את הבגד", ואין לומדים משם שלגבי חליצה זה נחשב שלם, דאיסור מטומאה לא ילפינן דהלכות טומאה חידוש הם.

ק"ד. סנדל של עבודת כוכבים שנועלים לצלם ברגליו כשמסיעים אותו ממקום למקום, אין לחלוץ בו, ואם חלצה חליצתה כשרה כיון שהוא עשוי להילוך, ומשמשי עבודת כוכבים אינם עומדים לשריפה שהרי אפשר לבטלם, ואף שזה אסור בהנאה, מצוות לאו להנות ניתנו, אבל סנדל של תקרובת עכו"ם שהקריבוהו ומסרוהו דורון, שאין מועיל בזה ביטול, או של עיר הנידחת דלשריפה הוא עומד, פסול אף בדיעבד. וכתבו התוס' (ד"ה סנדל) דהא דאיתא בחולין ששופר של עבודת כוכבים לא יתקע בו ואם תקע לא יצא, מיירי בעבודת כוכבים של ישראל, שלא מועיל בה ביטול, ואף שהיא טעונה גניזה ולא שריפה, אין כתותי שיעור גדול מזה, או דמיירי בעבודת כוכבים של עובד כוכבים שעבדה לדעת ישראל, שהיא טעונה שריפה, והיינו בהגביה השופר והסנדל על מנת שלא לקנותו, (דמנעל שאינו שלו מהני לחליצה, ולולב מיירי ביום טוב שני שא"צ שיהיה שלו). ולר"ת מיירי בעבודת כוכבים של עובד כוכבים, ולפני ביטול כתותי מיכתת שיעוריה, ולאחר ביטול לכתחילה לא יתקע ולא יחלוץ, דמאיס לענין מצוה לפי שהיה עליו שם עבודת כוכבים, אבל בדיעבד יצא.

סנדל העשוי לזקן לתכריכי מיתה פסול אף בדיעבד, דלאו להילוכא עביד, אבל של בי"ד כשר מפני שאם ילך בו לא יקפידו עליו.

עוד מדיני חליצה

חליצה בלילה כשרה, ור"א פוסל. הגמרא מבארת שלכו"ע לא מקשינן ריבים לנגעים, דא"כ איך גומרים דיני ממונות בלילה, והמחלוקת היא אם חליצה דומה לתחילת דין או לסוף דין.

חלצה בשמאל חליצתה פסולה, דילפינן רגל רגל ממצורע דבעינן ימין. ורבי אלעזר מכשיר. הגמרא שואלת שהרי רבי אלעזר לומד אוזן אוזן ממצורע שרציעה צריכה להיות באוזן ימין. ורבי יוחנן מתרץ שהופכים את השיטות בדין חליצה. ולרבא אוזן מופנה לגז"ש, אבל רגל אינו מופנה, ואיכא למיפרך מה למצורע שכן טעון עץ ארז ואזוב ושני תולעת.

מה מעכב בסדר החליצה- קריאה אינה מעכבת בחליצה דכתיב "ככה יעשה", וככה משמע עיכובא, ויעשה היינו שרק דבר שהוא מעשה מעכב. (ואף למ"ד עקימת פיו הוי מעשה, מ"מ זה מעשה גרוע יותר מרקיקה, אי נמי דווקא במנהיג בקול שזה מעשה גדול חשיב מעשה. תוד"ה ככה). חליצה מעכבת. רקיקה לר"א מעכבת דכתיב "ככה יעשה", ולר"ע אינה מעכבת דכתיב "לאיש" -אינו מעכב אלא דבר שהוא באיש ורקיקה אינה מעשה באיש, משא"כ רקיקה שאינה מעשה באיש.

ק"ד: חליצה בחרשים או אילמים- חרש שחלץ חליצתו פסולה ואם יש אח כשר הוא צריך לחלוץ, וכן חרשת שחלצה חליצתה פסולה ואין לה תקנה אלא ביבום, ואם רצה להוציא מוציא, וכן אילם ואילמת שחלצו חליצתם פסולה אע"פ שהם בני דעת, דכתיב "ואמר" "ואמרה" (וג"מ בפסוק זה לפסול חרש וחרשת אף אם גדול עומד על גביהם ומורים להם לעשות חליצה כתיקנה, ואמנם שוטה לא חולץ אף בגדול עומד על גביו (אף דבגט מהני), מפני שחליצה צריך לעשות הרבה דברים ואין בו דעת כלל לעשות לדעת הגדול. (תוד"ה והא). ואע"ג דקריאה לא מעכבא, בעינן שיהיה ראוי לקריאה, כרבי זירא דאמר דבעינן ראוי לבילה, ולכן האומר הרי עלי ס"א סאין מביא ס' בכלי אחד וא' בכלי אחר, דקים להו לרבנן שיותר מס' סאין בכלי אחד אינם נבללים יפה, ואע"פ שהמביא מנחה ולא בללה המנחה כשרה, בעינן ראוי לבילה. וכתבו התוס' (ד"ה דאמר) שרבי זיר קבלה היה בידו שבילה אינה מעכבת, ואף דכתיב וכמה פעמים בלולה, לא כתיב ויבלול בלשון ציווי. והא דמעכב שיהיה ראוי לבילה סברא הוא שזה כוונת התורה שצריך בלולה.

דיני הרקיקה

יבמה שרקקה ולא חלצה-

שלחו ליה לאבוה דשמואל, יבמה שרקקה תחלוץ.

הגמרא מדייקת מזה שע"י הרקיקה היבמה נפסלת עם האחים, ומבררת לשיטת מי הדברים אמורים.

לר"ע דס"ל שרקיקה אינה מעכבת (ואע"פ שבאימורים אף שהיכא שאין אימורים כגון אם נטמאו או אבדו אינם מעכבים מאכילה, היכא שיש אימורים הם מעכבים, רקיקה אינה מעכבת בכל גוונא), להו"א אם רקקה ולא חלצה היא לא נפסלת על האחים. ולרבי אלעזר דס"ל שרקיקה מעכבת, הרי רבי אלעזר סובר (בכבשי עצרת שהלחם אינו קדוש קדושת הגוף לענין להפסל ביוצא ובלינה אלא כששחט וזרק לשמן והתנופה אינה מקדשת אע"פ שהם טעונים תנופה חיים עם הלחם, ומבואר) ששני דברים המתירים אין מעלים זה בלא זה, וא"כ אינה נפסלת על האחים. אבל לרבי דס"ל ששני דברים המתירים מעלים זה בלא זה (ולכן אף שאם שחט שלא לשמן וזרק לשמן לא קדש הלחם, אם שחט לשמן וזרק דמן שלא לשמן הלחם קדוש להפסל ביוצא ואינו קדוש להיות מותר באכילה), א"כ ברקיקה בלא חליצה נפסלת על האחים.

ק"ה. הגמ' מביאה ברייתא שמבואר בה שאף לר"ע רקיקה בלי חליצה וקריאה פוסלת על האחים, וקריאה בלי רקיקה וחליצה אינה פוסלת על האחים, דרקיקה כיון שהיא לבסוף יבואו להכשיר חלוצה לאחים מפני שיאמרו שאם רקקה ודאי לפני כן היא חלצה, משא"כ קריאה שקוראים גם בתחילה אין חוששים שיכשירו חלוצה לאחים מפני שיאמרו שזה היה הקריאה שלפני החליצה.

ללישנא בתרא מה ששלחו לשמואל שיבמה שרקקה תחלוץ, אין הכונה שהיא נפסלת על האחים, אלא הכונה שלא תירוק פעם נוספת כשעושה חליצה, שמא יאמרו שהרקיקה הראשונה אינה כלום ויבואו להתיר חלוצה לאחים.

אף אם הקדים רקיקה לחליצה מה שעשה עשוי.

גידמת יכולה לחלוץ בשניים, דלא כתיב "וחלצה ביד". וחליצה בימין אינה אלא מצוה בעלמא ולא לעיכובא. תוד"ה מי.

יבמה שרקקה דם כשרה החליצה דלא כתיב "וירקה רוק". ואבוה דשמואל התיר מפני שא"א לדם בלא צחצוח רוק, ולפי זה אם הדם שותת לא חשיב רקיקה, ובאופן זה דם של זב היוצא מפיו ומפי האמה טהור.

אבל אגיד לך את הרשום בכתב אמת- אמת היינו גזר דין שיש עמו שבועה שאינו מתקרע, (וכמו שנשבע הקב"ה שלא יתכפר עוון בית עלי בזבח ובמנחה. לרבה העוון מתכפר בדברי תורה, ולאביי מתכפר בגמילות חסדים, רבה עסק בתורה וחי מ' שנה, ואביי עסק בתורה וגמ"ח וחי ס' שנה. וגם רבה עסק בגמ"ח, בשיעור שמספיק להנצל מחבלי משיח, שגם שאר זכויות עומדות לזה, אבל להנצל מגזירת בית עלי לא עסק מספיק. ורבא במו"ק מוכיח ממה שרבה חי ארבעים שנה שהדבר תלוי במזל ולא בזכויות, דס"ל שגזירת בית עלי מתכפרת בתורה לבד, או מפני שעסק גם בגמ"ח. (תוד"ה רבא). והיתה משפחה שהיו מתים כבן י"ח שנה, ואמר רבן יוחנן בן זכאי ששמא הם מבית עלי ולכן יעסקו התורה, ועסקו בתורה וחיו). וגזר דין של ציבור אע"פ שנחתם נקרע, דכתיב "מי כד' אלוקינו בכל קראינו אליו", והא דכתיב "דרשו ד' בהמצאו" משמע שאינו מצוי בכל עת, היינו ביחיד שיקרא בימים שבין ר"ה ליוה"כ, אבל ציבור בכל השנה.

עוד בדיני חליצה

ק"ה: קטן שחלץ לר"מ חליצתו פסולה דס"ל שעשו חליצת בן ט' כגט בגדול, ולרבנן אינה כלום אפי' לפוסלה על האחים.

קטנה שחלצה לר"מ תחלוץ משתגדיל, ואם לא חלצה חליצתה פסולה, ד"איש" כתיב בפרשה ומקשינן אשה לאיש. וחליצת קטנה אינה כלום מדאורייתא, ולירושלמי חליצת קטנה כשרה בדיעבד, ולרבי יוסי חולצת לכתחילה. (תוד"ה קטנה). ורבי יוסי חליצת קטנה כשרה משהגיעה לעונת הפעוטות בגיל שש או שבע, שבזמן זה מקחן מקח וממכרן ממכר במטלטלין, דלא מקשינן אשה לאיש וכיון שאין מיעוט בקטן מחליצה כשרה משעה שהיא יודעת מעט להבחין. לרב אמי רבי יוסי סובר שחולצת בפעוטות, ולרבא (והיינו אליבא דרבי יוסי, אבל רבא עצמו סובר דבעינן שתי שערות, או דגרסינן הכא רבה. תוד"ה רבא) משתגיע לעונת נדרים שנה אחת לפני זמן הבאת שתי שערות, כדמצינו שבת י"א שנה ויום אחד נדריה נבדקים ואם יודעת לשם מי נדרה והקדישה דבריה קיימים, ולהלכה משתביא ב' שערות.

י"א שהמתפלל צריך שיתן עיניו למטה כלפי ארץ ישראל, מפני שהשכינה שם דכתיב "והיו עיני וליבי שם כל הימים", וי"א שצריך שיתן עיניו למעלה דכתיב "נשא לבבנו אל כפים", וי"א שיהיו עיניו למטה ולבו למעלה כדי שיתקיימו שתי מקראות הללו.

הגמ' מביאה המעשה באבדן שאמר לרבי ישמעאל ברבי יוסי מי הוא זה שמפסע על ראשי עם קודש, והמו"מ שהיה להם, והעונש שקיבל אבדן בעוה"ז. והא דאיתא בסנהדרין שאין לדיין לפסוע על ראשי עם קדוש, היינו היכא שלא יצא לצורך עם קדוש, אי נמי אפילו יצא לצורך יש לו לקצר דרכו כל מה שיכול. תוד"ה מי.

חלצה בשניים, או בג' ונמצא אחד קרוב או פסול חליצתה פסולה, ור"ש וריו"ח הסנדלר מכשירים, ולהלכה פסול בדיעבד, ובשלשה כשר אף לכתחילה (וא"צ חמשה אפילו לכתחילה, ומ"מ לפרסומי מילתא עבדינן בחמשה. תוד"ה לכתחלה), ומעשה בבית האסורים שחלץ בינו לבינה ועדים רואים מבחוץ והכשירה ר"ע (שגם הוא היה באותה שעה בבית האסורים).

ק"ו. חליצה מוטעית כשרה, לריש קיש היינו שאמרו לו שבחליצה הוא כונסה, ולרבי יוחנן בכהאי גוונא החליצה פסולה, דבעינן כוונת שניהם לעיכובא, אלא איירי שחלץ ע"מ שתתן לו מאתים זוז, דכשרה החליצה אף אם לא נתנה מאתים זוז, (דתנאי נלמד מתנאי בני גד ובני ראובן, ושם זה דבר ששייך בשליחות, שמשה עשה את יהושע לשליח לתת להם את ארץ הגלעד, ודבר שא"א לעשותו ע"י שליח כגון חליצה אין תנאי מועיל בה). אביי אמר שתתן לו מאתים זוז ואף שגם אם לא תתן החליצה כשרה, מ"מ חייבת לתת לו כשאר שכירות דעלמא, (ודווקא כשמנקש דבר גדול במקום שנותנים דבר מועט, אבל במקום שנותנים דבר גדול אינו יכול לומר משטה הייתי בך, אף שלא הוציא כלום מאותו דבר שתובע עליו שכר. (תוד"ה אין). ורב פפא אמר שמשטה היא בו ואינה חייבת לתת, כמו בבורח מבית האסורים שאמר לבעל המעבורת שישלם לו סכום גדול, שיכול לומר משטה הייתי, ואין לו אלא שכרו. והגמ' מביאה מעשים שאמוראים הטעו לחלוץ ע"מ לכונסה, כדי לפסול את היבמה על היבם שלא היה הגון, ואח"כ אמרו לו שאחרי שהיא נפסלה יחלוץ לה חליצה מעלייתא, וי"א שבמעשה השני אמרו לו שיחלוץ ע"מ שתתן לו מאתים זוז, ואח"כ אמרו לו שהיא פטורה.

מרש"י בלישנא בתרא משמע שצריך לעמוד בשעת חליצה, ושמא אין זה לעיכובא, דאיתא לעיל ק"ג. שיושב או מוטה כשר. תוד"ה בתי.

גט מוטעה פסול אם אינה מקיימת את התנאי, דגט שייך בשליחות ודמי לתנאי בני גד ובני ראובן.

חליצה או גט מעושים, אם אמרו רוצה אני כשר, ואם לא אמרו רוצה אני פסול, כדמצינו לענין קרבן דכתיב "קריב אותו" מלמד שכופין אותו, ומאידך כתיב "לרצונו", הא כיצד, כופין אותו עד שיאמר רוצה אני.

חליצה ומיאון כשאין מכירים- לרב הונא חולצים אף שאין הבי"ד מכירים שהוא יבם והיא יבמתו, וכן הדין במיאון, ועל כן צריך שהעדים הכותבים שטר על כך יכירום דאז לא יצא מזה תקלה כיון שלא ישאוה בלי שטר חליצה, דאם יכתבו לה שטר חיישינן לבי"ד טועים שהאשה תראה שטר זה ולא יבדקו אם פלוני הכתוב בגט הוא היבם וישיאו אותה, ולא ידעו שחולצים וממאנים אע"פ שאין מכירים. (ובלא שטר אין חוששים שתביא עדים שחלצה בבי"ד וישיאוה לשוק, דעדים אין מכירים לחצאים, וישאלו אותם אם בי"ד הראשון הכיר את האיש והאשה. תוד"ה לפיכך). ולרבא אין חולצים וממאנים אא"כ מכירים, ועל כן אין העדים הכותבים שטר צריכים להכירם. גירסת התוס' (ד"ה ורבא) שלרב הונא אין חוששים לבי"ד טועים, ולרבא חוששים, והיינו שלרב הונא אין חוששים שמא יטעו בית דין אחרון להשיאה ע"י חליצה, שיעידו בחליצה ולא בהיכירא, דכולי האי לא חיישינן, אלא יחזרו עליהם אם הכירו ב"ד הראשון, ורבא סבר שאין חולצים אא"כ מכירים, שמא יטעו בית דין האחרון להשיאה על ידי עדים, ויאמרו שלא עשו כי אם בהכרה.

סדר החליצה

ק"ו: וקראו לו זקני עירו ודברו אליו- בי"ד משיאים להם עצה הוגנת, שאם הוא זקן והיא ילדה או שהוא ילד והיא זקנה שלא ייבם כדי שלא תהיה קטטה ביניהם.

היא אומרת "מאן יבמי להקים לאחיו שם בישראל לא אבה יבמי", והוא אומר "לא חפצתי לקחתה", "ונגשה יבמתו אליו לעיני הזקנים וחלצה נעלו מעל רגלו, וירקה לפניו" -רוק הנראה לדיינים, ואומרת "ככה יעשה לאיש אשר לא יבנה את בית אחיו", והוחזקו להקרותה המשך הפסוק "ונקרא שמו בישראל בית חלוץ הנעל".

הסדר של הרקיקה והחליצה לא מעכב.

צריך לקרות בלשון הקודש.

ונקרא שמו בישראל בית חלוץ הנעל- לת"ק זה מצוה לדיינים ולא לתלמידים, ולרבי יהודה מצוה על כל העומדים שם לומר "חלוץ הנעל", והעיד רבי יהודה שרבי טרפון אמר לכולם לומר "חלוץ הנעל" ג' פעמים.

לאביי צריך להקרות לה "לא אבה יבמי" יחד, ולא יפסיק אחרי לא, וכן ב"לא חפצתי לקחתה", שלא ישמע שהוא רצה לייבם. ולרבא בלא חפצתי לקחתה אין קפידא, ורק בלא אבה יבמי אם קראו מאן יבמי להקים לאחיו שם בישראל, ואח"כ קראו אבה יבמי, י"ל שהכונה שהוא לא מיאן אלא אבה ליבם.

בשטר החליצה יכתבו שהקריאו לה מ"מאן יבמי" עד אבה יבמי" והקריאו לו מ"לא" עד "לקחתה", והקריאו לה מ"ככה" עד "חלוץ הנעל", וכיון שהגט אינו משורטט א"צ לכתוב את כל הפסוק, דאין כותבין ד' תיבות בלא שרטוט. ומר זוטרא היה משרטט וכותב את כל הפסוקים, ומר בר אידי הקשה שהרי לא ניתנו ליכתב -פרשה בפני עצמה, שהרי אין כותבין מגילה לתינוק להתלמד בה, והלכה כמר זוטרא שכותבים, ולא דמי לכותב מגילה לתינוק, דשם כותב על דעת לכתוב פרשה, שתהיה כמגילה קטנה, וקיימא לן שהתורה ניתנה חתומה, אבל זה סיפור דברים הוא ואינו בקדושתו ובמקום מצוה שרי.

עוד בדיני הרקיקה-

רקקה וקלטה הרוח והעבירה את הרוק ולא עבר לפני היבם, לא עשתה כלום, ואם הוא ארוך והיא גוצה וקלטתו הרוח כשר דאיכא בפניו כשיצא מפיה, אבל איפכא בעינן שירד הרוק למול פניו לפני שהרוח תעבירו. וכתבו התוס' (ד"ה עד) שלעיל ל"ט: מבואר שצריך לראות את הרוק על הקרקע, ושמא היינו למצוה מן המובחר.

אכלה שום או גרגישא ורקקה לא עשתה כלום, דבעינן "וירקה" - מעצמה.

לרבא טעמא דב"ש משום **שאין אדם טורח בסעודה ומפסידה** וממילא הוא לא ישאנה כדי שלא לטרוח לחינם בסעודת הנישואין. ולב"ה ניחא להם (והיינו גם לאיש וגם לאשה. תוד"ה תרוייהו) בזה כדי שיצא עליהם שם אישות.

מיאון ביבם

לב"ש אינה ממאנת ביבם -אם מת הבעל ולא מיאנה בו ונפלה לפני היבם אינה יוצאת במיאון, אלא תמתין עד שתגדל ותחלוץ. ולב"ה ממאנת ביבם.

לרבי אושעיא ממאנת למאמרו שא"צ גט ולא לזיקתו וצריכה חליצה, דזיקה רחמנא רמא עליה.

ק"ז: לעולא ממאנת אף לזיקתו ואינה צריכה חליצה, דנישואי קמאי עקרה וממילא ליכא זיקה, ומ"מ ערוה שמיאנה צרתה חולצת דאינה צרת ערוה להפטר לגמרי, ולא מתייבמת כיון שהיא צרת ערוה במקצת, משום שבשעת נפילה נראית כצרת ערוה, ומטעם זה אף שאם מיאנה בבעלה מותרת לאביו כיון שהנישואין נעקרו והרי היא כאנוסה ומפותה, אם מיאנה ביבם אסורה לאביו, משום שבשעת נפילה שהועילו הנישואין להפילה לפני היבם ולהצריכה מיאון, נראית ככלתו.

מיאנה באחד מהיבמים- לרב אסורה לאחים כבעלת הגט שאם אח אחד נתן לה גט היא אסורה על כולם. ולשמואל מותרת לאחים, דבעלת הגט היבם עשה בה מעשה, אבל כאן היא אמרה שהיא לא חפיצה בו, ולא אמרה שאינה חפיצה בשאר האחים. ולרב אסי מותרת אפי' לו, דאין מיאון לחצי זיקה, (ולרב אושעיא הנ"ל אפי' ביבם אחד לא שייך מיאון).

מיאון שלא בפניו- לב"ש אינה ממאנת אלא בפניו, (ופישון הגמל הענישוהו שיועיל המיאון שלא בפניו ובנשואה). ולב"ה ממאנת אף שלא בפניו.

מיאון בבי"ד- לב"ש אינה ממאנת אלא בבי"ד. ולב"ה ממאנת אף לא בפני בי"ד, לרבה א"צ לב"ה שלשה, ולאביי צריך ג' אלא שא"צ מומחין, וכן תנא בברייתא. ורבי יוסי בר יהודה ור"א בר"ש מכשירים בשניים (וה"ה בטחד, אלא שצריך עדים שמיאנה. תוד"ה מכשירין), וכן הלכה (והיינו בדיעבד. תוד"ה הלכה).

מיאון כמה פעמים- לב"ה ממאנת כמה פעמים, ולב"ש אין בנות ישראל הפקר, אלא ממאנת ותמתין עד שתגדיל ואפילו מן האירוסין אינה יכולה למאן וליארס לאחר ולחזור ולמאן. והנה לשון המשנה שלב"ש ממאנת וממתנת עד שתגדיל ותמאן ותינשא, וצ"ב למה צריכה לחזור ולמאן כשתגדיל, שמואל מבאר שהכונה שתגדיל ותאמר רוצה אני במיאונים הראשונים דשמא חזרה בה, ולעולא הכונה שיכולה או למאן ולהמתין מליארס, או למאן ולהנשא לאלתר שאז אינה יכולה למאן לבית שמאי כיון שהיא נשואה. והגמרא מקשה על שמואל ממה שכתוב במשנה "ותנשא".

מיאון שייך בקטנה שהשיאוהו אמה ואחיה מדעתה, אבל אם השיאוה שלא מדעתה א"צ למאן.

נוסח המיאון- בראשונה היו כותבים גט מיאון "לא רעינא ביה ולא צבינא ביה ולית אנא בעיא לאינסובי ליה", אולם כיון שזה ארוך חוששים שיחשבו שזה מועיל לגט, תיקנו לכתוב "ביום פלוני מיאנה פלונית בת פלוני באנפנא".

בית שמאי

מיאון בנשואה

האב יכול לקדש את בתו הקטנה מדאורייתא, והוא זכאי בכסף קידושיה. וחכמים תיקנו שאם אביה מת אמה ואחיה יכולים לקדשה, כדי שלא ינהגו בה מנהג הפקר, ובאופן זה היא יכולה למאן ולבטל את הקידושין ואינה צריכה גט. ולהלן יבוארו דיני מיאון.

ק"ז. לבית שמאי רק ארוסה שנתקדשה ע"י אמה ואחיה ממאנת, ולבית הלל אף נשואה ממאנת.

לשמואל טעמא דב"ש **לפי שאין תנאי בנישואין** ואפילו אם היה תנאי בשעת קידושין היא מחלה עליו בשעת ביאה וחופה וחלו הקידושין, ואם תמאן לא ידעו שזה בגלל שהיא קטנה אלא יאמרו שנתבטלו הנישואין ע"י תנאי ויש תנאי בנישואין של גדולה, וטעם זה שייך אף בנכנסה לחופה ולא נבעלה שגם בזה אינה יכולה למאן לבית שמאי, לפי שאין תנאי בחופה, ובמסר האב (והיינו האחים, דאם האב קיבל קידושיה אינה יוצאה במיאון) לשלוחי הבעל שמועיל בזה תנאי כיון שאין כאן חיבה דנימא שהיא מחלה על התנאי, לא פלוג רבנן בין נישואין לנישואין. וב"ה סברי שידוע שנישואי קטנה דרבנן. התוס' (ד"ה בית שמאי) מביאים את המחלוקת בכתובות ע"ג. האם ומתי אומרים שאין תנאי בנישואין, ומוכיחים שדברי הגמרא כאן שאין תנאי בנישואין, וגם לא בנכנסה לחופה ולא נבעלה, הם דעת רב ולא דעת שמואל. והר' חיים מבאר שאין כוונת הגמרא שתנאי לא מועיל בנישואין, אלא שאין רגילות שנישואין יתבטלו מחמת תנאי בגלל שהבעל ימנע מלישא או שימחל על התנאי, וממילא כמו שלא תולים את ביטול הנישואין בתנאי שלא נתקיים, כך לא יתלו במיאון, ויאמרו שאשת איש יוצאה בלא גט.

לרבה ורב יוסף טעמא דב"ש **לפי שאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות** ולא ירצה לינשא לה שמא תמאן, ותיעקר תקנת חכמים שיועילו בה נישואין כדי שלא ינהגו בה מנהג הפקר, ואף בחופה לבד לא ניחא ליה בחופה דאיסורא שהבעילה תהיה בעילת זנות, ובמסר האב (-והיינו האחים) לשלוחי הבעל שזה נישואין, לא פלוג רבנן. וב"ה סברי שע"י קידושין וכתובה לא יחששו לבעילת זנות. וכתבו התוס' (ד"ה טעמא) שלגבי המגרש את אשתו ולנה עמו בפונדקי סוברים ב"ש שאינה צריכה הימנו גט, דסברי אדם עושה בעילתו בעילת זנות, שכיון דגירשה ונתייחד עמה גלי אדעתיה שבעילתו בעילת זנות, אבל הכא שהיה מתחלה דרך נישואין, וכן בעלמא שאין הוכחה שבעל בעילת זנות, אין לנו לומר שיעשה בעילתו בעילת זנות.

לרב פפא טעמא דב"ש **משום פירי** -שמא יאכל הבעל פירות נכסי מילוג כיון שהיא עומדת לצאת ממנו. ולב"ה אדרבה ישביח כדי שלא תרצה למאן. וכתבו התוס' (ד"ה דאי) שאף שהמוציא הוצאות על נכסי אשתו קטנה ומיאנה משלמים לו מה שהוציא, מ"מ חוששים שיאכל אפילו את הזמורות ויכלה את גוף הקרקע, שאע"פ שזה שלא כדין א"צ לשלם, כיון שזה לא בעין.

"לדעת"
מבחן שבועי – בדף היומי
לע"נ ר' ברוך ב"ר יוסף יום טוב ז"ל
073-7289669

פרשת בהעלותך~ יבמות צ' עד צו' ~ מבחן מס' 127

המערכת הטלפונית נפתחת בכל שבוע, מיום שישי עד יום שני בלילה.
לרישום ועשיית המבחן, לפרטים נוספים ולנקודות ההפצה
ניתן לשמוע בקו הטלפון: 073-7289669 .
ניתן לעשות המבחן גם בעמדות נדרים פלוס-בקופות נוספות-"לדעת"-מילוי טפסים.
כמו"כ ניתן לקבל ולעשות המבחן במייל באופן קבוע,
ע"י רישום בכתובת: a0527692282@gmail.com.

1. **מי שאכל תרומה טמאה, מה הוא צריך לשלם?**
   א. דווקא מעות בשווי התרומה שאכל.
   ב. דווקא חולין טהורים.
   ג. אפילו חולין טמאים.

2. **לויה שנבעלה לנכרי, האם היא אוכלת במעשר?**
   א. אוכלת.
   ב. אינה אוכלת.
   ג. מדאורייתא אוכלת ומדרבנן אינה אוכלת.

3. **אשה שנולד לה בן אחד ומת, ואח"כ מת בעלה, האם היא זקוקה ליבום?**
   א. כן.
   ב. לא.
   ג. מחלוקת.

4. **למה (לרבי יאני) צריך פסוק מיוחד לענין מעשר לשבת וימים טובים?**
   א. להתיר לעשר בשבת, ואין בזה איסור מוקצה כיון שהדבר עומד לתיקון.
   ב. להתיר לעשר בשבת ואין בזה איסור משום תיקון כלי.
   ג. להתיר לעשר על דבר שלא בא לעולם לצורך עונג שבת.

5. **האם עד אחד או האשה עצמה נאמנים לומר שמת בעלה והיא צריכה יבום?**
   א. נאמנים.
   ב. האשה נאמנת ועד אחד אינו נאמן.
   ג. עד אחד נאמן והאשה אינה נאמנת.

6. **האם עד אחד או האשה עצמה נאמנים לומר שמת היבם ולהתירה לשוק?**
   א. נאמנים.
   ב. האשה נאמנת, ובעד אחד ספק.
   ג. האשה אינה נאמנת, ובעד אחד ספק.

7. **באיזה אופן לרבי עקיבא אחות אשתו שנישאת לו צריכה גט?**
   א. דווקא כשאחותה היתה נשואה לו.
   ב. כשאחותה היתה רק מקודשת לו.
   ג. בין בנשואה בין במקודשת.

8. **הבא על אחות אשתו, האם אשתו נאסרה עליו?**
   א. מחלוקת.
   ב. במזיד אסורה בשוגג מותרת.
   ג. אסורה אפילו בשוגג.

9. **באיזה דרך בן ט' שנים ויום אחד יכול לפסול את היבמה על שאר האחים?**
   א. רק ע"י ביאה.
   ב. גם על ידי גט.
   ג. בין בביאה בין בגט בין במאמר.

10. **בן ט' ויום אחד שנשא אשה ומת, האם אשתו חייבת ביבום וחליצה?**
    א. פטורה, כיון שאין קידושיו קידושין.
    ב. חייבת, כיון שביאתו ביאה.
    ג. חולצת ולא מתייבמת.

מדור- לדעת חכמה

לע"נ ר' ישראל יעקב ב"ר יצחק אייזיק ז"ל

1. **באיזה אופן נחלקו רבי ורבן שמעון בן גמליאל האם חל ביטול הגט (רש"י)?**
   א. כשמבטל בפני האשה.
   ב. כששלח שליח לאשה לומר לה שהגט מבוטל.
   ג. כשמבטל שלא בפני האשה.
2. **אשה שנישאת על פי גט שיש בו טעות במקום, ונישאת לאחר, האם יש לה כתובה מהשני?**
   א. כן.
   ב. לא
   ג. מחלוקת.
3. **אמרו לה מת בעלך ונתקדשה ולא נישאת ובא בעלה, מה דינה (גמרא ורש"י)?**
   א. תצא מזה ומזה.
   ב. מותרת לחזור לבעלה, ובלבד שיתן לה השני גט.
   ג. מותרת לבעלה אפילו בלי גט.
4. **גרושה שנישאה ובא עליה בעלה הראשון, האם היא נאסרה על השני (גמרא ורש"י)?**
   א. לא.
   ב. רק אם בא עליה כשהיא נשואה לשני נאסרה על השני.
   ג. גם אם בא עליה אחרי שנתגרשה מהשני היא אסורה על השני.

רשות- למ"ד אדם מקנה דבר שלא בא לעולם, האם צריך לומר שמקנה מעכשיו?
   א. כן.
   ב. אינו יכול להקנות מעכשיו, כיון שאין הדבר בעולם.
   ג. בקנין שטר וכדומה צריך לומר מעכשיו, אבל בקנין כסף לא.

ההגרלה השבוע
על- 500 ₪
הגרלה נוספת
על מדור לדעת חכמה:
שובר ע"ס 200 ₪
לבחירה:
MAN | ליבוביץ | תכשיטים
ברשת | סופרהדל
ההנויות: יפה נוף פלרמים

"לדעת"

מבחן שבועי – בדף היומי

לע"נ ר' ברוך ב"ר יוסף יום טוב ז"ל

073-7289669

פרשת קרח~ יבמות ק"ד עד ק"י ~ מבחן מס' 129

המערכת הטלפונית נפתחת בכל שבוע, מיום שישי עד יום שני בלילה.

לרישום ועשיית המבחן, לפרטים נוספים ולנקודות ההפצה
ניתן לשמוע בקו הטלפון: 073-7289669 .

ניתן לעשות המבחן גם בעמדות נדרים פלוס-בקופות נוספות-"לדעת"-מילוי טפסים.
כמו"כ ניתן לקבל ולעשות המבחן במייל באופן קבוע,
ע"י רישום בכתובת: a0527692282@gmail.com.

1. **האם חליצה כשרה בלילה?**
   א. כן.
   ב. מחלוקת.
   ג. תחילת החליצה צריכה להיות ביום, וסופה כשר גם בלילה.

2. **האם גידמת יכולה לחלוץ?**
   א. כן.
   ב. לא.
   ג. מחלוקת.

3. **יבם שכפו אותו לחלוץ, האם החליצה כשרה?**
   א. כשרה.
   ב. פסולה.
   ג. אם אמר רוצה אני כשרה ואם לאו פסולה.

4. **מה קודם למה, הרקיקה או החליצה?**
   א. החליצה.
   ב. הרקיקה.
   ג. מה שירצה יעשה אפילו לכתחילה.

5. **האם קטנה שהשיאוה אמה ואחיה ונכנסה לחופה ולא נבעלה יכולה למאן לפי בית שמאי שנשואה לא ממאנת?**
   א. לא.
   ב. כן.
   ג. בפניו כן אבל שלא בפניו ל.

6. **קטנה יתומה שהשיאוה אמה או אחיה שלא מדעתה, האם היא צריכה למאן?**
   א. כן.
   ב. לא.
   ג. מחלוקת.

7. **קטנה שיכולה למאן ובעלה גירש אותה, האם היא מותרת לכהן או לחזור לו?**
   א. מותרת.
   ב. אסורה.
   ג. מותרת לחזור לו, אבל לכהן אסורה.

8. **כל האומר אין לו אלא תורה, האם יש לו שכר תורה?**
   א. כן.
   ב. לא.
   ג. מחלוקת.

9. **קטנה שלא מיאנה וגדלה ונישאת לאחר, האם היא צריכה גט מהשני?**
   א. כן, ואם הראשון בעל כשגדלה מחלוקת.
   ב. מחלוקת, ואם הראשון בעל כשגדלה לא.
   ג. בכל אופן צריכה גט.

10. **קטנה או חרשת שמת הבעל, האם היבם מייבם או חולץ?**
    א. כן.
    ב. חולץ ואינו מייבם.
    ג. בקטנה חולץ ובחרשת מייבם.

מדור- לדעת חכמה

לע"נ ר' ישראל יעקב ב"ר יצחק אייזיק ז"ל

1. **האם חליצה כשאחד מהם חרש או אילם כשרה?**
   א. כשרה.
   ב. פסולה.
   ג. בחרשים פסולה ובאילמים כשרה.
2. **האם קטנה בת ג' שנים ויום אחד כשרה לחליצה (גמרא ורש"י)?**
   א. כשרה.
   ב. פסולה.
   ג. מחלוקת.
3. **באיזה אופן לכו"ע הוי מיאון?**
   א. ההמאנת שלא בפני הבעל.
   ב. אם אמרה אי אפשי בפלוני בעלי כשהיא הולכת בשליחותו לחנוני.
   ג. כשלא מיאנה במפורש ורק קיבלה קידושין מאחר.
4. **קטנה שהשיאה אביה וגירשה הבעל והחזירה ומת, האם היא מותרת להתייבם?**
   א. אסורה.
   ב. מותרת.
   ג. מחלוקת.

רשות- האם יבמה שחלצה ביד שמאל החליצה כשרה?
   א. פסולה.
   ב. אין נ"מ באיזה יד האשה חולצת.
   ג. מצוה בימין, אבל אינו מעכב.

ההגרלה השבוע
על- 500 ₪

הגרלה נוספת
על מדור לדעת חכמה:
שובר ע"ס 200 ₪
לבחירה:

"לדעת"

מבחן שבועי – בדף היומי

לע"נ ר' ברוך ב"ר יוסף יום טוב ז"ל

073-7289669

פרשת שלח~ יבמות צ"ז עד ק"ג ~ מבחן מס' 128

המערכת הטלפונית נפתחת בכל שבוע, מיום שישי עד יום שני בלילה.

לרישום ועשיית המבחן, לפרטים נוספים ולנקודות ההפצה
ניתן לשמוע בקו הטלפון: 073-7289669 .

ניתן לעשות המבחן גם בעמדות נדרים פלוס-בקופות נוספות-"לדעת"-מילוי טפסים.
כמו"כ ניתן לקבל ולעשות המבחן במייל באופן קבוע,
ע"י רישום בכתובת: a0527692282@gmail.com.

1. **האם קרובות האנוסה אסורות?**
   א. לא.
   ב. אסורות מדרבנן בחייה.
   ג. אסורות מדרבנן גם אחרי מיתתה.

2. **גר שמתה אשתו, האם הוא מותר בחמותו?**
   א. מותר.
   ב. אסור.
   ג. מחלוקת.

3. **האם מותר לשפחה משוחררת להשאר עם העבד שהיתה נשואה לו?**
   א. מותר.
   ב. אסור, והולד כשר.
   ג. אסור והולד ממזר.

4. **כהן שנשא אשה שאסורה לו, האם הוא מקבל תרומה?**
   א. כן.
   ב. לא.
   ג. בבית הגרנות לא אבל משגרים לו לביתו.

5. **מי קודם לקבל מעשר עני או להכנס לדין, איש או אשה?**
   א. איש מפני שהוא חייב במצוות.
   ב. אשה, משום זילותא.
   ג. במעשר עני אשה ובדין איש.

6. **באיזה אופן הגמרא מעמידה למסקנה את הדין שהספק בן ט' לראשון ספק בן ז' לאחרון ושניהם כהנים אסור להיטמא לראשון?**
   א. בממאנת.
   ב. בזנות.
   ג. בקידושי טעות.

7. **אלו דיינים כשרים לחליצה?**
   א. דווקא מומחים.
   ב. אפילו הדיוטות.
   ג. צריך בית דין קבוע.

8. **במה נהגו לחלוץ?**
   א. בסנדל.
   ב. במנעל.
   ג. באנפילא.

9. **האם חליצה בארכובה כשרה?**
   א. מן הארכובה ולמטה כשרה, ומן הארכובה ולמעלה פסולה.
   ב. גם מן הארכובה ולמטה פסולה.
   ג. גם מן הארכובה ולמעלה כשרה, מפני שגם זה נחשב רגל.

10. **האם הסנדל צריך להיות של היבם?**
    א. כן, וזה לעיכובא.
    ב. לכתחילה כן, ואינו מעכב בדיעבד.
    ג. אף לכתחילה אפשר לחלוץ בסנדל שאינו שלו.

מדור- לדעת חכמה

לע"נ ר' ישראל יעקב ב"ר יצחק אייזיק ז"ל

1. **באיזה אופן שייך יבום וחליצה בגרים?**
   א. רק בהורתם ולידתם בקדושה.
   ב. גם בהורתם שלא בקדושה ולידתם בקדושה.
   ג. גם בהורתם ולידתם שלא בקדושה יש מצות יבום מדרבנן.
2. **מי שאביו ואמו נתגיירו אחרי העיבור לפני הלידה, האם יש לו אחוה מן האב, ומדוע (גמרא ורש"י)?**
   א. אם ידוע שהוא אחיו מאביו כן, כיון שלידתו בקדושה, אבל בלאו הכי תולים שזינתה.
   ב. בכל אופן לא, מפני שגר שנתגייר כקטן שנולד.
   ג. בכל אופן לא, מפני שזרע נכרי אינו חשוב זרע.
3. **האם סומא כשר לחלוץ או להיות דיין בחליצה?**
   א. כשר בין לחלוץ בין להיות דיין.
   ב. כשר להיות דיין ופסול לחלוץ.
   ג. כשר לחלוץ ופסול להיות דיין.
4. **האם זה לעיכובא שהיבם יעמוד בזמן החליצה?**
   א. כן.
   ב. גם אם הוא נסמך על הכותל כשר, אבל בישיבה פסול.
   ג. גם בישיבה כשר, וצריך לדחוף רגלו על הקרקע.

רשות- איזה עור כשר לחליצה?
   א. רק עור של בהמה טהורה.
   ב. גם עור של בהמה טמאה.
   ג. מחלוקת.

ההגרלה השבוע
על- 500 ₪

הגרלה נוספת
על מדור לדעת חכמה:
שובר ע"ס 200 ₪
לבחירה: